

SNPS

Shell Nederland Pensioenfonds Stichting

JAARVERSLAG 2017

5^E BOEKJAAR

Contact

Shell Nederland Pensioenfonds Stichting
Postbus 65
2501 CB Den Haag
Nederland

E-mail: info@shellpensioen.nl
Internetsite: www.shellpensioen.nl

Handelsregister Den Haag no. 57840431
BTW no. NL852759290B01

INHOUDSOPGAVE

A. VOORWOORD	4
B. VERSLAG VAN HET BESTUUR	6
1. Kerncijfers	6
2. Ontwikkelingen; wet- en regelgeving en financiële markten	9
3. Inrichting SNPS	13
4. Risicomanagement	28
5. Governance en compliance	35
6. Vooruitblik 2018	38
C. VERANTWOORDING EN TOEZICHT	39
JAARREKENING	
1. Balans per 31 december	47
2. Staat van baten en lasten	47
3. Kasstroomoverzicht	48
4. Algemene toelichting	48
5. Toelichting op de balans	60
6. Toelichting op de staat van baten en lasten	72
OVERIGE GEGEVENS	
1. Actuariële verklaring	88
2. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	90
BIJLAGEN	
1. Verloopstaat deelnemers	97
2. Bestuur, medezeggenschap, uitvoering en toezicht	99
3. Personalía en benoemingen	102
4. Nadere specificaties van de Life Cycle portefeuilles	104

A. VOORWOORD

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER

Shell Nederland Pensioenfonds Stichting (hierna: het pensioenfonds of SNPS) heeft ook in 2017 een bestendige groei van zowel deelnemers als belegd vermogen laten zien. Per 31 december 2017 ligt het aantal actieve deelnemers van de bruto regeling van SNPS op 2.349 en bedraagt het aantal actieve deelnemers in de netto pensioenregeling van SNPS 4.173. Het aantal gewezen deelnemers is nog steeds zeer beperkt evenals het aantal pensioengerechtigden (partnerpensioen danwel arbeidsongeschiktheidspensioen). Het belegd vermogen is in 2017 toegenomen van € 102,3 miljoen aan het begin van 2017 tot € 139,8 miljoen per 31 december 2017.

Het verslagjaar 2017 stond voor SNPS voor een groot gedeelte in het teken van de invoering van het Collectief Variabel Pensioen (CVP) per 1 april 2017. CVP is een uitbreiding van de bestaande SNPS-pensioenregelingen. Iedere deelnemer die 10 jaar voor de reglementaire pensioendatum zit, kan vrijwillig deelnemen in het CVP. Daarmee wordt door betrokken deelnemers opgebouwd pensioenkapitaal tot aan de pensioendatum geleidelijk omgezet in pensioenaanspraken bij SNPS. Het pensioen wordt binnen het CVP in SNPS collectief belegd en een aantal risico's wordt in het CVP gedeeld waarbij mee- en tegenvallers over vijf jaar worden gespreid. Deelnemers in het CVP ontvangen vanaf pensionering een variabel pensioen van SNPS en dit pensioen blijft belegd. Een variabele uitkering levert naar verwachting een hoger pensioenresultaat voor de deelnemer op, maar dit resultaat is wel meer onzeker dan een vaste uitkering. Voor deelnemers die afzien van CVP, blijft het mogelijk om zelf bij een externe pensioenuitvoerder naar keuze een vaste pensioenuitkering aan te kopen.

Op verschillende manieren zijn deelnemers en ex-werknemers met een pensioenkapitaal bij SNPS in 2017 geïnformeerd over het CVP, en over de extra pensioenkeuzes die zij daarmee hebben. Dat gebeurde met persoonlijke brieven, nieuwsberichten, e-mails en een speciale nieuwsbrief. Er waren diverse interactieve webcasts waar deelnemers vragen konden stellen. Tevens waren een brochure en twee korte video's met uitleg beschikbaar. Deelnemers maakten ook goed gebruik van de mogelijkheid om met persoonlijke vragen naar de helpdesk te bellen of te mailen. In totaal doet per 1 april 2017 zo'n 90% van de groep deelnemers die hiervoor in aanmerking komt, mee met het CVP.

Verder heeft SNPS in 2017 voorbereidingen getroffen om per 1 januari 2018 de reglementaire pensioenrichtleeftijd in zowel de bruto- als de netto-regeling te verhogen. Op grond van de meest recente cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft de overheid in 2016 bepaald dat de pensioenrichtleeftijd per 1 januari 2018 verhoogd wordt van 67 jaar naar 68 jaar. Als gevolg daarvan heeft Shell Nederland in 2017, na instemming van de Centrale Ondernemingsraad, gekozen om de pensioenrichtleeftijd per 1 januari 2018 te verhogen naar 68 jaar. Hiermee blijft de fiscale ruimte zo goed mogelijk benut. Ook de startleeftijd voor deelname in het Collectief Variabel Pensioen (CVP) is per 1 januari 2018 omhooggegaan, van 57 naar 58 jaar. De verhoging van de pensioenrichtleeftijd heeft geen invloed op het pensioenkapitaal dat door deelnemers bij SNPS is opgebouwd voorafgaand aan deze verhoging.

Communicatie blijft een van de voornaamste aandachtspunten van het Bestuur. Begin 2017 is het deelnemersportaal van SNPS vernieuwd. De nieuwe digitale omgeving - beveiligd met DigiD - geeft inzicht in hoeveel pensioen de deelnemer kan verwachten en of dat voldoende is. Ook kan de deelnemer in het nieuwe persoonlijke digitale archief zijn of haar persoonlijke correspondentie terugzien, zoals het jaarlijkse Uniform Pensioenoverzicht. Veel informatie van SNPS is dus online beschikbaar en deelnemers met pensioenvragen kunnen bellen of mailen met de helpdesk. Maar er is ook behoefte aan aanvullend persoonlijk contact en liefst op locatie. Op de fabrieken in Pernis en Moerdijk is SNPS daarom in september van 2017 een pilot begonnen met pensioenworkshops-op-locatie. Met als thema early-career en mid-career waren deze workshops vooral gericht op de relatief jongere SNPS-deelnemers. De pensioenworkshops voorzien duidelijk in een behoefte. SNPS gaat met haar externe uitvoeringsorganisatie Achmea Pensioenservices (APS) en HR van Shell Nederland afspraken maken over vervolgssessies in 2018.

Garnt Louw

B. VERSLAG VAN HET BESTUUR

1. KERNCIJFERS

BRUTO PENSIOENREGELING

DEELNEMERS, GEWEZEN DEELNEMERS EN PENSIOENGERECHTIGDEN PER EINDE JAAR										
	2017		2016		2015		2014		2013	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Deelnemers	2.349	89,5	2.050	92,6	1.736	96,4	1.229	97,9	424	99,1
Gewezen deelnemers	268	10,2	162	7,3	65	3,6	26	2,1	4	0,9
Pensioengerechtigden	7	0,3	2	0,1	-	-	-	-	-	-
	2.624	100,0	2.214	100,0	1.801	100,0	1.255	100,0	428	100,0

NETTO PENSIOENREGELING

DEELNEMERS, GEWEZEN DEELNEMERS EN PENSIOENGERECHTIGDEN PER EINDE JAAR						
	2017		2016		2015	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Deelnemers	4.173	77,6	4.301	78,9	4.901	95,3
Gewezen deelnemers	1.164	21,6	1.131	20,7	235	4,5
Pensioengerechtigden	45	0,8	20	0,4	8	0,2
	5.382	100,0	5.452	100,0	5.144	100,0

BRUTO PENSIOENREGELING

PREMIEBIJDRAGEN WERKGEVER EN WERKNEMER, SALDO OVERDRACHTEN VAN RECHTEN RISICO DEELNEMERS EN PENSIOENUITVOERINGSKOSTEN VOOR REKENING PENSIOENFONDS (X € 1.000)					
	2017	2016	2015	2014	2013
Premiebijdragen werkgever - Bruto pensioenregeling	21.314	18.470	13.918	9.287	2.637
Premiebijdragen werknemers - Bruto pensioenregeling	2.266	1.904	1.466	2.144	288
Totaal premiebijdragen	23.580	20.374	15.384	11.431	2.925
Saldo overdrachten van rechten risico deelnemers - Bruto pensioenregeling	1.033	2.855	8.540	9.339	-
Overdrachten aan verzekeraar of afkopen - Bruto pensioenregeling	-7	6	-	-	-
Pensioenuitvoeringskosten voor rekening pensioenfonds - Bruto pensioenregeling (daarmee direct ten laste van werkgever)	885	1.165	922	1.175	605
- gedeeld door gemiddeld aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden (x € 1)	402,-	616,-	622,-	1.422,-	2.854,-
Kosten vermogensbeheer t.l.v. pensioenfonds - Bruto pensioenregeling (daarmee direct ten laste van werkgever)	109	86	71	56	23
Kosten vermogensbeheer t.l.v. deelnemers - Bruto pensioenregeling (in basispunten (bps) ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen)	28bps	27bps	24bps	24bps	25bps

NETTO PENSIOENREGELING

PREMIEBIJDRAGEN WERKGEVER EN WERKNEMER, SALDO OVERDRACHTEN VAN RECHTEN RISICO DEELNEMERS EN PENSIOENUITVOERINGSKOSTEN VOOR REKENING PENSIOENFONDS (X € 1.000)					
	2017	2016	2015	2014	2013
Premiebijdragen werkgever - Netto pensioenregeling	13.756	17.177	18.938	-	-
Premiebijdragen werknemers - Netto pensioenregeling	2.725	3.189	3.121	-	-
Totaal premiebijdragen	16.481	20.366	22.059	-	-
Overdrachten aan verzekeraar of afkopen - Netto pensioenregeling	1.268	1.469	82	-	-
Pensioenuitvoeringskosten voor rekening pensioenfonds - Netto pensioenregeling (daarmee direct ten laste van werkgever)	899	1.285	800	-	-
- gedeeld door gemiddeld aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden (x € 1)	211,-	279,-	326,-	-	-
Kosten vermogensbeheer t.l.v. pensioenfonds - Netto pensioenregeling (daarmee direct ten laste van werkgever)	59	46	18	-	-
Kosten vermogensbeheer t.l.v. deelnemers - Netto pensioenregeling (in basispunten (bps) ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen)	29bps	25bps	22bps	-	-

ALGEMENE RESERVE, MINIMAAL VEREIST EIGEN VERMOGEN EN VOORZIENING TOEKOMSTIGE UITVOERINGSKOSTEN(X € 1.000)					
	31-12-2017	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2014	31-12-2013
Algemene reserve	3.207	2.399	2.015	315	250
Minimaal vereist eigen vermogen	2.249	1.968	1.623	308	250
Voorziening toekomstige uitvoeringskosten	4.316	3.275	2.300	1.600	800
Feitelijke dekkingsgraad	102,1%	102,1%	103,2%	-	-
Minimaal vereiste dekkingsgraad	101,4%	101,8%	102,6%	-	-

De beleidsdekkingsgraad en de reële dekkingsgraad zijn gelijk aan de feitelijke dekkingsgraad. De vereiste dekkingsgraad is gelijk aan de minimaal vereiste dekkingsgraad.

BRUTO PENSIOENREGELING

BELEGGINGEN VOOR RISICO DEELNEMERS, LIQUIDE MIDDELEN DEELNEMERS NOG TE BELEGGEN EN VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN RISICO DEELNEMERS (X € 1.000)					
	2017	2016	2015	2014	2013
Life Cycle portefeuille Rente	9.481	7.650	10.787	5.028	237
Life Cycle portefeuille Match I	58	677	2.062	1.209	11
Life Cycle portefeuille Rendement	75.797	55.280	26.400	11.956	568
Life Cycle portefeuille Match II	16	467	-	-	-
CVP Bruto	1.788	-	-	-	-
Liquide middelen/Vorderingen deelnemers nog te beleggen	1.703	1.365	1.560	1.958	358
Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers	88.843	65.439	40.809	20.151	1.174

NETTO PENSIOENREGELING

BELEGGINGEN VOOR RISICO DEELNEMERS, LIQUIDE MIDDELEN DEELNEMERS NOG TE BELEGGEN EN VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN RISICO DEELNEMERS (X € 1.000)					
	2017	2016	2015	2014	2013
Life Cycle portefeuille Rente	4.308	3.007	2.310	-	-
Life Cycle portefeuille Match I	90	1.699	1.173	-	-
Life Cycle portefeuille Rendement	43.424	29.753	13.430	-	-
Life Cycle portefeuille Match II	61	1.184	-	-	-
CVP Netto	2.075	-	-	-	-
Vorderingen deelnemers nog te beleggen	1.040	1.236	1.466	-	-
Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers	50.998	36.879	18.379	-	-

BRUTO EN NETTOPENSIOENREGELING

PERFORMANCE 2017 VERSUS BENCHMARK PER LIFE CYCLE PORTEFEUILLE					
Life Cycle portefeuille	Performances (BRUTO) in %	Totale managementkosten t.i.v. LCP en Beleggingsfondsen in %	Performances (na aftrek van kosten) in %	Benchmark performance in %	Under- / overperformance
	2017	2017	2017	2017	2017
Life Cycle Rente	-2,31%	0,11%	-2,42%	-2,27%	-0,15%
Life Cycle Match I	-2,40%	0,05%	-2,45%	-2,20%	-0,25%
Life Cycle Rendement	7,46%	0,03%	7,43%	7,42%	0,01%
Life Cycle Match II	-0,98%	0,21%	-1,19%	-1,01%	-0,18%
CVP 1 - bruto	1,45%	0,02%	1,43%	1,44%	-0,01%
CVP 2 - netto	1,44%	0,00%	1,44%	1,46%	-0,02%

(CVP portefeuilles vanaf 1 april 2017)

2. ONTWIKKELINGEN; WET- EN REGELGEVING EN FINANCIËLE MARKTEN

A. WET- EN REGELGEVING

Naast de implementatie van de Wet verbeterde premieregeling en de verhoging van de pensioenrichtleeftijd door SNPS werd in 2017 ook nieuwe wet- en regelgeving aangekondigd die in de toekomst gevolgen hebben - of kunnen hebben -voor SNPS. Op enkele daarvan wordt hierna ingegaan.

Op 10 oktober 2017 zijn VVD, CDA, D66 en ChristenUnie het regeerakkoord Vertrouwen in de toekomst' overeengekomen. Volgens het nieuwe kabinet sluit het huidige pensioenstelsel niet aan bij de veranderende arbeidsmarkt. De stijgende levensverwachting, de financiële crisis en de lage rente hebben kwetsbaarheden van het stelsel blootgelegd. Het kabinet Rutte-III wil het pensioenstelsel vernieuwen. Sociale partners in de Sociaal Economische Raad (SER) dienen een pensioencontract te ontwikkelen waarbij gedacht wordt aan persoonlijke pensioenvermogens. Er blijft sprake van een collectieve uitkeringsfase waarin risico's gedeeld worden. Aan een eventuele collectieve buffer voor het langlevensrisico en beleggingsrisico worden regels gesteld. Verder wordt voorgesteld om de doorsneesystematiek af te schaffen. Het gevolg hiervan is dat verplicht wordt overgestapt van een leeftijdsonafhankelijke pensioenopbouw naar een leeftijdsonafhankelijke pensioenpremie. Deelnemers krijgen een opbouw die past bij de ingelegde premie. Dit betekent dat de pensioenopbouw daalt naarmate men ouder wordt. Het kabinet gaat nog onderzoeken of in het fiscale pensioenkader alleen grenzen aan de in te leggen pensioenpremie gesteld kunnen worden. Ook gaat het kabinet onderzoeken of het mogelijk is om een beperkt deel van het pensioenkapitaal op te nemen als bedrag ineens bij pensionering.

Het streven is dat sociale partners en kabinet begin 2018 tot overeenstemming komen. In 2020 moet dan het einde van het wetgevingstraject bereikt zijn. Daarna kan worden gestart met het implementatietraject. Het kabinet wil de transitie naar het vernieuwde pensioenstelsel ondersteunen door maatwerk binnen bepaalde kaders mogelijk te maken, de fiscale pensioenkaders tijdelijk te verruimen om de transitielasten op te vangen en het collectief omzetten van bestaande aanspraken in persoonlijke pensioenvermogens te faciliteren. De stelselwijziging kan, afhankelijk van hoe die vorm krijgt, grote gevolgen hebben voor de (uitvoering van) de pensioenregelingen die door SNPS worden uitgevoerd. Dit geldt met name als ook voor premieregelingen een vaste leeftijdsonafhankelijke premie verplicht wordt waardoor pensioenopbouw op degressieve wijze zou gaan plaatsvinden. Het Bestuur blijft de ontwikkelingen in 2018 op de voet volgen.

Per 25 mei 2018 zal de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) rechtstreeks van toepassing worden in alle EU-lidstaten. Vanaf die datum wordt de huidige nationale Wet bescherming persoonsgegevens ingetrokken. Doelstelling van de verordening is een aanscherping van de regels rondom gegevensbescherming. Belangrijk is het begrip 'privacy by default'. Dit betekent kortgezegd dat altijd sprake moet zijn van een zo minimaal mogelijk gegevensverwerking en dat standaard het hoogste niveau van privacybescherming geldt. Zo dient, indien mogelijk, om toestemming te worden gevraagd voordat persoonsgegevens worden gedeeld en zo min mogelijk persoonsgegevens worden gevraagd en verwerkt. Voor de uitvoering van de pensioenregelingen door SNPS kan de AVG-gevolgen hebben. Zo dient een analyse te worden gemaakt van de huidige wijze van gegevensverwerking. Ook kan het nodig zijn om een Privacy Impact Analyse (PIA) uit te voeren. De AVG heeft veel open begrippen en normen die in

de praktijk moeten worden ingevuld. Hierover vindt in de pensioensector op dit moment overleg plaats. Daarbij wordt ook afstemming gezocht met de Autoriteit Persoonsgegevens. Eind 2017 is het wetsvoorstel Waardeoverdracht klein pensioen aangenomen. Hierdoor vervalt de huidige afkoopmogelijkheid voor pensioenuitvoerders ten aanzien van kleine pensioenen (€ 467,89 in 2017). Hiervoor in de plaats komt de mogelijkheid om kleine pensioenen na twee jaar automatisch over te dragen naar een nieuwe pensioenuitvoerder. Zo kunnen kleine pensioenaanspraken gebundeld worden tot een pensioen van aanzienlijker omvang. Tevens is in het wetsvoorstel vastgelegd dat deelnemers geen individueel bezwaarrecht meer hebben als de pensioenuitvoerder de pensioenrichtleeftijd verhoogt en alle aanspraken daartoe actuarieel herrekend. De bepalingen over automatische waardeoverdracht worden van kracht op 1 januari 2019. Hetzelfde geldt voor het laten vervallen van hele kleine pensioenen (kleiner dan 2 euro per jaar). Naar aanleiding van het aangenomen wetsvoorstel zal het Bestuur in 2018 een nieuw beleid rondom afkoop kleine pensioenen vaststellen.

B. FINANCIËLE MARKTEN IN 2017

Terugblik economie en financiële markten

Een zeer gunstig macro-economisch klimaat

2017 kenmerkte zich door een zeer sterk economisch groeimomentum. De wereldeconomie groeide over het jaar met circa 3,5%. Zowel de ontwikkelde landen als de opkomende landen droegen bij aan deze cyclische opleving. Vertrouwensindicatoren stegen verder en staan op historisch hoge niveaus. Tegelijkertijd bleef de inflatie gemiddeld genomen gematigd. Dit gaf de centrale banken de ruimte om het monetaire beleid ruim te houden. Wel zetten de monetaire autoriteiten stappen richting normalisatie van het beleid. Maar per saldo gebeurde dit in een zeer gematigd tempo. De Amerikaanse centrale bank (Fed) verhoogde de beleidsrente drie keer met 25 basispunten. In het vierde kwartaal begon de Fed met het afbouwen van de centrale bankbalans door aflopende obligaties en renteopbrengsten niet meer te herbeleggen. De Europese Centrale Bank (ECB) hield de renteniveaus constant en continueerde het opkoopprogramma. De lage inflatie bleef de belangrijkste reden voor de ECB om een aanhoudend ruim monetair beleid te voeren. De Bank of England (BoE) verhoogde de beleidsrente eenmaal in 2017. De gestegen inflatie in het Verenigd Koninkrijk was de belangrijkste reden hiervoor.

Politiek deert markten niet

De politieke gebeurtenissen gedurende 2017 hadden nauwelijks effect op de financiële markten. Het presidentschap van Trump leidde niet tot de gevreesde negatieve effecten voor de wereldeconomie. Sterker nog, het in december goedgekeurde belastingplan kan voor een positieve impuls voor de Amerikaanse economie en de bedrijfswinsten zorgen. In Europa leidden de verkiezingsuitslagen in Frankrijk, Nederland en Duitsland niet tot grote veranderingen. Het onafhankelijkheidsstreven van Catalonië deerde de markten nauwelijks. De brexit-onderhandelingen verlopen stroef, mede door de interne onrust in het Verenigd Koninkrijk. De vervroegde verkiezingen in het Verenigde Koninkrijk hebben niet geleid tot de gehoopte ruime meerderheid voor May. Ook de geopolitieke strubbelingen tussen de Verenigde Staten en Noord-Korea zijn wat naar de achtergrond verdwenen.

Terugblik 2017 - Financiële markten

Risico nemen werd beloond in 2017

De gunstige macro-economische omgeving ondersteunde de risicovolle beleggingen in 2017. Daarnaast zorgden de gematigde inflatie en het aanhoudend ruime monetaire beleid ervoor dat renteniveaus laag bleven. De totaalrendementen van de meeste beleggingscategorieën waren hierdoor positief. Aandelen voerden de rendementslijst aan gevolgd door grondstoffen en de risicovollere vastrentende categorieën EMD HC en High Yield. De risico-opslagen van deze twee laatste beleggingscategorieën daalden verder in 2017. EMD LC bleef achter bij de variant in harde valuta vanwege de appreciatie van de euro ten opzichte van de valuta's van opkomende landen. Grondstoffen eindigden het jaar in de plus na een sterke stijging van de olieprijs in de tweede helft van het jaar. De totaalrendementen op euro-staatsobligaties en investment grade bedrijfsobligaties waren per saldo beperkt.

Aandelen: Informatietechnologie stuwt aandelenmarkten

Wereldwijde aandelenmarkten kenden een goed jaar. Het gunstige macro-economische klimaat zorgde voor de sterkste winstgroei in jaren. Aandelen Opkomende Markten behaalden het hoogste rendement. Het totaalrendement bedroeg meer dan 30% in lokale valuta. Maar ook de andere regio's eindigden in het groen. In euro's gemeten was het totaalrendement op de wereldwijde aandelenmarkten wel lager. De euro apprecieerde ten opzichte van de andere belangrijke valuta's. Dit neemt niet weg dat de rendementen in euro's gemeten ook nog steeds positief waren. De sector Informatietechnologie was veruit de best presterende sector in zowel de ontwikkelde als de opkomende markten. De koersen van onder andere de aandelen Apple, Amazon en Tencent bereikten nieuwe recordniveaus. De energiesector bleef achter bij de andere sectoren ondanks de gestegen olieprijs.

Beursgenoteerd vastgoed: Gunstige economische ontwikkelingen en renteangst bepalen sentiment

Wereldwijd beursgenoteerd vastgoed heeft met een rendement van ongeveer 7% een redelijk jaar achter de rug. De positieve economische ontwikkelingen pakten positief uit voor vastgoed. Hogere economische groei resulteert in lagere leegstand en hogere markthuren. Hiertegenover staat de angst voor hogere renteniveaus. Vastgoed is relatief gevoelig voor hogere rentes. De verschillen tussen sectoren en regio's waren aanzienlijk. De Europese vastgoedmarkten lieten de hoogste rendementen zien.

Euro-staatsobligaties: Kapitaalmarktrentes vlak tot licht stijgend

De totaalrendementen op euro-staatsobligaties waren laag. Op staatsobligaties uit Duitsland en Nederland was het totaalrendement zelfs negatief. In deze landen was per saldo sprake van een lichte stijging van de kapitaalmarktrente. De Duitse 10-jaarsrente steeg van 0,21% naar 0,43%. Tijdens het jaar bewoog deze rente zich vooral zijwaarts binnen een bandbreedte van grofweg 0,2% en 0,6%. Aan de ene kant zorgde de gunstige macro-economische omgeving voor opwaartse druk op de renteniveaus. Aan de andere kant leidde het aanhoudend ruime ECB-beleid ertoe dat de renteniveaus laag bleven. Voor Franse staatsobligaties resulteerde een kleine plus. In aanloop naar de Franse verkiezingen was de kapitaalmarktrente opgelopen. Na de verkiezingswinst van Macron daalde deze weer, maar over het hele jaar gemeten was sprake van een lichte rentestijging. De risicovollere Italiaanse en Spaanse staatsobligaties behaalden een positief totaalrendement. In deze landen liep de kapitaalmarktrente ook op, maar door de hogere effectieve renteniveaus werd toch een positief totaalrendement behaald.

Investment Grade Credit: Risico-opslagen verder omlaag

Bedrijfsobligaties genoteerd in euro noteerden een plus. De risico-opslagen daalden verder door de gunstige macro-economische omgeving en het opkoopbeleid van de ECB. Gecombineerd met de aanhoudend lage risicovrije rente resulteerde een plus van meer dan 2%. Het totaalrendement op semi-staatsobligaties (sub sovereign) en obligaties met onderpand (collateralised) was licht positief.

High Yield: Risico-opslagen verder omlaag

Bedrijfsobligaties met een lage kredietwaardigheid (High Yield) hebben weer een goed jaar achter de rug. Het totaalrendement bedroeg 5,4%. De faillissementsverliezen zijn laag door de gunstige macro-economische omgeving. De risico-opslagen daalden dan ook verder gedurende 2017. Het effectieve rendement op High Yield is nu laag vanwege de lage risico-opslag en de lage risicovrije rente.

3. INRICHTING SNPS

A. MISSIE & VISIE

Het Bestuur heeft de volgende missie voor SNPS vastgesteld:

“Onze deelnemers mogelijkheden bieden voor het realiseren van persoonlijke pensioendoelen.”

De visie van het fonds is als volgt:

“In het belang van onze deelnemers de pensioenregelingen op innovatieve, transparante en competitieve wijze uitvoeren. Onze deelnemers in staat stellen geïnformeerde beslissingen te nemen over inkomen voor later”

De pensioenregelingen die door SNPS in 2017 zijn uitgevoerd zijn reguliere beschikbare premieregeling (zuivere premieovereenkomsten). De pensioenovereenkomsten tussen werkgever en werknemer bepalen dat premies beschikbaar worden gesteld en individueel voor rekening en risico van de (gewezen) deelnemer worden belegd. De pensioenovereenkomsten zijn neergelegd in twee pensioenreglementen op basis van zuivere beschikbare premie, te weten Pensioenreglement 1 (voor de bruto pensioenregeling) en Pensioenreglement Netto Pensioenregeling.

SNPS biedt vanaf de pensioendatum variabele pensioenuitkeringen door middel van het Collectief Variabel Pensioen (hierna CVP). SNPS biedt geen vaste pensioenuitkeringen. Deelnemers en gewezen deelnemers die op de pensioendatum kiezen voor een vaste uitkering kunnen gebruik maken van het wettelijk shoprecht voor aankoop van een uitkering bij een externe pensioenuitvoerder naar keuze.

B. FINANCIERING VAN DE PENSIOENREGELING

Bruto pensioenregeling - samenstelling beschikbare premiestaffel

De feitelijke samenstelling van de beschikbare premie in enig boekjaar bestaat uit:

- a. Beschikbare premies die op de pensioenbeleggingsrekening van de deelnemer gestort worden. De beschikbare premiestaffel is uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslag (€ 18.080 duizend);
- b. De aan de herverzekeraar verschuldigde risicopremies voor dekking van risico's van overlijden in actieve dienst en arbeidsongeschiktheid (€ 3.743 duizend);
- c. Een opslag ter dekking van de (lopende) administratie- en uitvoeringskosten (€ 1.202 duizend);
- d. Een door het pensioenfonds vast te stellen opslag voor het vormen en in stand houden van de voorziening voor uitvoeringskosten. (€ 290 duizend);
- e. Een door het pensioenfonds vast te stellen opslag voor het vormen en in stand houden van het minimaal vereist eigen vermogen (€ 265 duizend).

De hierboven beschreven feitelijke premie bedraagt in 2017 € 23.580 duizend.

De kostendekkende premie bedraagt € 23.280 duizend.

Bruto pensioenregeling - Premie 2017

De beschikbare premiestaffel (exclusief opslagen en risicopremies) voor de bruto pensioenregeling was in 2017 als volgt:

PERCENTAGE VAN DE PENSIOENGRONDSLAG		
VANAF LEEFTIJD	TOT EN MET LEEFTIJD	BESCHIKBARE PREMIE
17	21	9,70%
22	26	11,20%
27	31	13,00%
32	36	15,00%
37	41	17,30%
42	46	19,90%
47	51	23,00%
52	56	26,60%
57	61	30,90%
62	66	36,20%

De beschikbare premiestaffel voor de bruto pensioenregeling is hierbij uitgedrukt in een percentage van de bruto pensioengrondslag. Deze pensioengrondslag is hierbij gelijk aan het pensioengevend salaris minus de franchise (jaarlijks vastgesteld, € 14.061 voor 2017). Het pensioengevend salaris dat meegenomen wordt bij het bepalen van de pensioengrondslag is afgetopt op een bepaalde fiscale inkomensgrens (jaarlijks vastgesteld, € 91.435 voor 2017). De deelnemer betaalde in 2017 een eigen bijdrage van 2,0% van de pensioengrondslag, onafhankelijk van de leeftijd van deze deelnemer. Het restant van de premies - inclusief aanvullende opslagen en risicopremies - werd betaald door de werkgever.

Netto pensioenregeling - samenstelling beschikbare premiestaffel

Om pensioenopbouw boven de genoemde fiscale inkomensgrens mogelijk te maken, is een netto pensioenregeling van kracht. Hier bouwen enerzijds Deelnemers A netto pensioen op: dit zijn deelnemers die bruto pensioen opbouwen binnen SNPS. Anderzijds bouwen ook Deelnemers B hier netto pensioen op: dit zijn deelnemers die bruto pensioen opbouwen binnen Stichting Shell Pensioenfonds (SSPF).

De feitelijke samenstelling van de netto premie in enig boekjaar bestaat uit:

- Beschikbare premies die op de pensioenbeleggingsrekening van de deelnemer gestort worden die verdeeld worden naar (i) inleg pensioenbeleggingsrekening (€ 13.250 duizend) en (ii) inhouding voor de herverzekeringen (€ 1.384 duizend);
- Een opslag ter dekking van de (lopende) administratie- en uitvoeringskosten (€ 1.080 duizend);
- Een door het pensioenfonds vast te stellen opslag voor het vormen en in stand houden van de voorziening voor uitvoeringskosten (€ 751 duizend);
- Een door het pensioenfonds vast te stellen opslag voor het vormen en in stand houden van het minimaal vereist eigen vermogen (€ 16 duizend).

De hierboven beschreven feitelijke premie bedraagt in 2017 € 16.481 duizend. De kostendekkende premie bedraagt € 16.360 duizend.

Netto pensioenregeling - Premie 2017

De beschikbare premiestaffel voor de netto pensioenregeling was in 2017 als volgt:

PERCENTAGE VAN DE PENSIOENGRONDSLAG		
VANAF LEEFTIJD	TOT EN MET LEEFTIJD	BESCHIKBARE PREMIE
15	19	4,10%
20	24	4,80%
25	29	5,50%
30	34	6,20%
35	39	7,10%
40	44	8,20%
45	49	9,50%
50	54	10,90%
55	59	12,50%
60	64	14,40%
65	66	15,70%

De beschikbare premiestaffel voor de netto pensioenregeling is hierbij uitgedrukt in een percentage van de bruto pensioengrondslag. Deze pensioengrondslag is gelijk aan het pensioengevend salaris minus een bepaalde fiscale inkomensgrens (jaarlijks vastgesteld). Deze fiscale inkomensgrens bedraagt € 91.435 (Deelnemers A, niveau 2017) of € 92.885 (Deelnemers B, niveau 2017). De deelnemer betaalde in 2017 een eigen bijdrage van 2,0% bruto van de pensioengrondslag, onafhankelijk van de leeftijd van deze deelnemer. Bij de deelnemers wordt op de netto pensioenpremies een aftrek toegepast voor te betalen risicopremies voor dekking van het risico van arbeidsongeschiktheid en (indien voor de deelnemer sprake is van een partner) risicopremies van overlijden in actieve dienst.

C. BELEGGINGEN VOOR RISICO DEELNEMERS

Inrichting Life Cycle profielen en portefeuilles ten behoeve van deelnemers in IDC (Individueel Defined Contribution)

SNPS kent voor iedere deelnemer tot de pensioendatum drie Life cycle profielen, te weten Life cycle Neutraal, Life cycle Defensief en Life cycle Offensief. Als een deelnemer geen beleggingskeuze heeft gemaakt, worden de premies belegd conform het Life cycle profiel Neutraal. Maandelijks kan de deelnemer opnieuw een keuze maken tussen de drie Life cycle profielen. De Life cycle profielen kunnen verschillen voor verschillende groepen deelnemers.

Daarnaast zijn er bepaalde aannames voor de Life cycle profielen gemaakt. Deze houden onder meer in dat risicoafbouw beter in meer kleine stapjes kan worden gedaan dan in slechts een paar relatief grote stappen (beperken van het timing risico) en indeling van de Life cycle profielen in vier ('administratieve') portefeuilles Rendement, Rente, Match I en Match II. Life cycle portefeuilles Rente, Match I en Match II geven voorrang aan bescherming van het opgebouwde pensioenbeleggingskapitaal en beperking van het renterisico met het oog op de aankoop van een annuïteit, terwijl Life cycle portefeuille Rendement op langere termijn nastreeft.

Verder geldt voor alle Life Cycle profielen dat naarmate de pensioendatum nadert het gewicht in Life Cycle portefeuille Rendement vanaf leeftijd 50 jaar geleidelijk wordt afgebouwd en er meer wordt belegd in Life Cycle portefeuilles Rente, Match I en Match II.

In onderstaande tabel is dit weergegeven (geldend vanaf 1 april 2017 na aanpassing a.g.v. de introductie van het CVP):

BRUTO PENSIOENREGELING EN NETTO PENSIOENREGELING DEELNEMERS A									
PROFIELEN EN LIFE CYCLE PORTEFEUILLES	NEUTRAAL			DEFENSIEF			OFFENSIEF		
	Leeftijd	<50	57	67	<50	57	67	<50	57
Totaal van LC Rente, Match I, Match II	10%	30%	90%	70%	50%	90%	0%	15%	90%
Life Cycle portefeuille Rendement	90%	70%	10%	30%	50%	10%	100%	85%	10%
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

NETTO PENSIOENREGELING DEELNEMERS B									
PROFIELEN EN LIFE CYCLE PORTEFEUILLES	NEUTRAAL			DEFENSIEF			OFFENSIEF		
	Leeftijd	<50	57	67	<50	57	67	<50	57
Totaal van LC Rente, Match I, Match II	10%	10%	90%	30%	30%	90%	0%	0%	90%
Life Cycle portefeuille Rendement	90%	90%	10%	70%	70%	10%	100%	100%	10%
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Vanaf leeftijd 58 wijken de wegingen voor het resterende pensioenkapitaal van deelnemers die voor CVP hebben gekozen (het restant dat nog niet is aangewend voor het inkopen van CVP-aanspraken) af van bovenstaande. Dit blijft namelijk belegd conform de doelweringen die gelden voor de leeftijd 57. Hierbij kan de deelnemer nog steeds een keuze maken voor het Life Cycle profiel dat van toepassing is.

Inrichting beleggingsmix ten behoeve van deelnemers in CVP

Tien jaar voor de reglementaire pensioenleeftijd maakt de (gewezen) deelnemer een voorlopige keuze voor een vaste of variabele pensioenuitkering op de pensioendatum. Indien de (gewezen) deelnemer kiest voor een variabele pensioenuitkering wordt zijn kapitaal geleidelijk ingebracht in de CVP-portefeuille voor de bruto regeling respectievelijk de netto regeling. Bij een voorlopige keuze voor een vaste pensioenuitkering op de pensioendatum blijft de (gewezen) deelnemer met zijn volledige kapitaal deelnemen in een Life Cycle profiel passend bij een vaste uitkering op pensioenleeftijd. Definitieve keuze voor een vaste of variabele pensioenuitkering volgt bij pensionering. SNPS kent voor de deelnemers en gepensioneerden aan het CVP een generieke beleggingsmix, die is afgestemd op het profiel van de groep deelnemers. Er is geen individuele keuze mogelijk. Het Bestuur stelt de CVP-beleggingsmix vast op basis van een ALM-studie. Het Bestuur herhaalt de ALM regelmatig, in elk geval elke 3 jaar en bekijkt of de CVP-beleggingsmix naar aanleiding van de uitkomsten van de ALM-studie moet worden aangepast. Voor zowel de bruto regeling als de netto regeling is een CVP-beleggingsportefeuille ingericht.

Performance 2017 versus benchmark per Life Cycle portefeuille en Life Cycle Profielen

Het rendement voor en na aftrek van management fees per Life Cycle portefeuille was in 2017 als volgt:

PERFORMANCE 2017 VERSUS BENCHMARK PER LIFE CYCLE PORTEFEUILLE					
Life Cycle portefeuille	Performances (BRUTO) in %	Totale managementfeekosten t.l.v. LCP en Beleggingsfondsen in %	Performances (na aftrek van kosten) in %	Benchmark performance in %	Under- / overperformance
	2017	2017	2017	2017	2017
Life Cycle Rente	-2,31%	0,11%	-2,42%	-2,27%	-0,15%
Life Cycle Match 1	-2,40%	0,05%	-2,45%	-2,20%	-0,25%
Life Cycle Rendement	7,46%	0,03%	7,43%	7,42%	0,01%
Life Cycle Match II	-0,98%	0,21%	-1,19%	-1,01%	-0,18%
CVP 1 - bruto	1,45%	0,02%	1,43%	1,44%	-0,01%
CVP 2 - netto	1,44%	0,00%	1,44%	1,46%	-0,02%

(CVP portefeuilles vanaf 1 april 2017.)

Het verschil in rendement tussen de Life Cycle portefeuille en het bijbehorende rendement van de benchmark, wordt hoofdzakelijk verklaard door de transactiekosten in de Life Cycle portefeuilles en de allocatie effecten binnen de onderliggende beleggingsfondsen. Allocatie effecten zijn het gevolg van het tactische allocatiebeleid, waarbij een bepaalde beleggingscategorie wordt over- of onderwogen ten opzichte van de strategische allocatie. Bij Life Cycle portefeuille Rendement speelt nog een factor en dat is dat deze portefeuille veelal is ingevuld met fondsen met actieve managers die opdracht hebben om hun benchmark te verslaan en daarmee out performance te genereren ten opzichte van de benchmark.

In Bijlage 4 is een performance overzicht per Life Cycle portefeuille en daarbinnen per beleggingsfonds opgenomen.

Performance 2017 versus benchmark per Life Cycle profiel - bruto pensioenregeling en netto pensioenregeling deelnemers A

In onderstaande tabel worden de behaalde rendementen per "Life Cycle profiel" over 2017 gepresenteerd voor de bruto regeling en netto pensioenregeling voor deelnemers A. Dit betreffen illustratieve rendementen. Hier wordt ten eerste uitgegaan van de standaard norm beleggingsmixen per Life Cycle profiel voor een illustratieve deelnemer van 57 jaar, voor geheel 2017. In werkelijkheid kunnen deelnemers gedurende het jaar hun risicoprofiel wijzigen. Verder wordt hier een illustratief rendement over 2017 berekend over een aanwezig pensioenkapitaal per 1 januari 2017. In werkelijkheid werd voor deelnemers over 2017 niet alleen rendement behaald over het kapitaal dat per 1 januari 2017 voor hen eventueel aanwezig was, maar werd aanvullend maandelijks premie ingelegd waar vervolgens ook rendement over werd behaald. Het werkelijk behaalde rendement verschilt dus per deelnemer en zal per definitie afwijken van onderstaande getallen.

PERFORMANCE 2017 VERSUS BENCHMARK PER LIFE CYCLE PORTEFEUILLE					
Life Cycle profiel	Performances (BRUTO) in %	Totale managementkosten t.l.v. LCP en Beleggingsfondsen in %	Performances (na aftrek van kosten) in %	Benchmark performance in %	Under- / overperformance
	2017	2017	2017	2017	2017
Defensief	4,53%	0,06%	4,47%	4,51%	-0,04%
Neutraal	6,48%	0,04%	6,44%	6,45%	-0,01%
Offensief	7,46%	0,03%	7,43%	7,42%	0,01%

De performance cijfers per Life Cycle profiel zijn berekend op basis van de respectieve geweging van LCP's waarin wordt belegd. Voor een deelnemer van 57 jaar met het Life Cycle profiel "Neutraal" bestaat de performance derhalve voor 30% uit de performance van LCP Rente en voor 70% uit de performance van LCP Rendement.

Performance 2017 versus benchmark per Life Cycle profiel - netto pensioenregeling deelnemers B

In onderstaande tabel worden de behaalde rendementen per "Life Cycle profiel" over 2017 gepresenteerd voor de netto pensioenregeling voor deelnemers B. Dit betreft illustratieve rendementen. Hier wordt ten eerste uitgegaan van de standaard norm beleggingsmixen per Life Cycle profiel voor deelnemers tot en met een leeftijd van 57 jaar, voor geheel 2017. In werkelijkheid kunnen deelnemers gedurende het jaar hun risicoprofiel wijzigen. Verder wordt hier het illustratief rendement over 2017 berekend over een fictief aanwezig pensioenkapitaal per 1 januari 2017. In werkelijkheid werd voor deelnemers gedurende 2017 maandelijks premie ingelegd waar vervolgens rendement over werd behaald. Het werkelijk behaalde rendement verschilt dus per deelnemer en zal per definitie afwijken van onderstaande getallen.

PERFORMANCE 2017 VERSUS BENCHMARK PER LIFE CYCLE PORTEFEUILLE					
Life Cycle profiel	Performances (BRUTO) in %	Totale managementkosten t.l.v. LCP en Beleggingsfondsen in %	Performances (na aftrek van kosten) in %	Benchmark performance in %	Under- / overperformance
	2017	2017	2017	2017	2017
Defensief	4,53%	0,06%	4,47%	4,51%	-0,04%
Neutraal	6,48%	0,04%	6,44%	6,45%	-0,01%
Offensief	7,46%	0,03%	7,43%	7,42%	0,01%

De performance cijfers per Life Cycle profiel zijn berekend op basis van de respectievelijke geweging van LCP's waarin wordt belegd. Voor een deelnemer met een leeftijd van 57 jaar met het Life Cycle profiel "Neutraal" bestaat de performance derhalve voor 10% uit de performance van LCP Rente en voor 90% uit de performance van LCP Rendement.

Performance 2017 versus benchmark per CVP Portefeuille

PERFORMANCE 2017 VERSUS BENCHMARK PER LIFE CYCLE PORTEFEUILLE					
CVP Portefeuille	Performances (BRUTO) in %	Totale managementkosten t.l.v. LCP en Beleggingsfondsen in %	Performances (na aftrek van kosten) in %	Benchmark performance in %	Under- / overperformance
	2017	2017	2017	2017	2017
Bruto	1,45%	0,02%	1,43%	1,44%	-0,01%
Netto	1,44%	0,00%	1,44%	1,46%	-0,02%

(CVP portefeuilles vanaf 1 april 2017)

De performance cijfers per CVP-portefeuille zijn berekend op basis van de respectievelijke weging van de onderliggende fondsen waarin wordt belegd. In Bijlage 4 is een performance overzicht opgenomen per CVP-portefeuille op basis van de onderliggende belegging

Resultaat 2017 per CVP Portefeuille

Jaarlijks wordt per 31 december de dekkingsgraad van de collectieve toedelingskring vastgesteld. Op basis van deze dekkingsgraad wordt de resultaatdeling per 1 juli van het volgende jaar (voor het eerst per 1 juli 2018) vastgesteld, zodanig dat het resultaat over 5 jaar gespreid wordt. De collectieve toedelingskring is de groep van deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden in de CVP-beleggingsmix die het resultaat collectief deelt door middel van een collectief toedelingsmechanisme zoals bedoeld in artikel 63a lid 2 Pensioenwet. De aanpassing van de CVP aanspraken en CVP uitkeringen is zodanig dat na resultaatdeling de dekkingsgraad direct weer gelijk is aan 100% (volledige toedeling aan toekomstige CVP cashflow, geen buffervorming).

Het jaarlijks behaalde resultaat hangt derhalve af van:

- het beleggingsrendement van de CVP beleggingsmix;
- het effect van de wijziging van de marktrente op de verplichtingen;
- het sterfteresultaat van de collectieve toedelingskring (micro langlevensrisico); en
- de ontwikkeling van de levensverwachting van de collectieve toedelingskring (macro langlevensrisico).

Beleggingsbeleid

Het Bestuur heeft een beleggingsbeleid vastgesteld dat is opgenomen in het document "Verklaring inzake beleggingsbeginselen". Deze verklaring wordt om de drie jaren en voorts na iedere belangrijke wijziging van het beleggingsbeleid herzien. Aan het beleggingsbeleid ligt een viertal door het Bestuur gedefinieerde 'investment beliefs' ten grondslag. De doelstelling van het beleggingsbeleid is om zo goed mogelijke beleggingsresultaten van de individuele deelnemer, gegeven zijn verplichtingenstructuur ('vervangingsratio', het percentage van de pensioengrondslag dat naar verwachting als inkomen na pensionering beschikbaar zal zijn) en risicobereidheid (binnen de door het Bestuur vastgestelde grenzen) - na te streven. Het beleggingsbeleid wordt getoetst door middel van een Asset Liability Management (ALM) studie, deze wordt minimaal éénmaal per drie jaar uitgevoerd.

Uitkomst van de ALM-studie is de Strategische Asset Allocatie (SAA) waarin de uitwerking van het beleggingsbeleid (inclusief de gewenste mate van diversificatie) voor drie Life Cycle profielen, Neutraal, Defensief en Offensief is vastgesteld. Aan de Life Cycle profielen ligt een aantal principes ten grondslag, die zijn opgenomen in de Verklaring inzake beleggingsbeginselen van SNPS. Onder meer is het uitgangspunt dat het inkomen voor later telt en niet slechts vermogensopbouw. Voor ieder van deze profielen wordt belegd in Life Cycle portefeuilles. Deze portefeuilles bestaan, zoveel mogelijk, uit institutionele beleggingsinstellingen (fondsen) om de kosten die door de deelnemer worden gedragen te beperken.

SNPS zorgt ervoor dat de beleggingen voldoen aan het bepaalde bij of krachtens de Pensioenwet, in het bijzonder aan de "prudent person" regel en (omdat de pensioenregeling deelnemers de mogelijkheid biedt om af te wijken van Life Cycle profiel Neutraal) aan de eisen van zorgplicht. Periodiek stelt het Bestuur een Beleggingsnota op (inclusief Beleggingsrichtlijnen per Life Cycle portefeuille). Op grond hiervan worden de beleggingen verricht en deze documenten gelden als opdracht richting Achmea Investment Management B.V. (AIM). In de

Beleggingsnota zijn onder meer per Life Cycle portefeuille de onderliggende fondsen inclusief hun doelweging, de geldende benchmarks en de afspraken met betrekking tot eventuele rebalancing richting de doelweging (op kwartaalbasis) vastgelegd.

In april 2017 is het Collectief Variabel Pensioen (CVP) ingevoerd. 10 jaar voor de datum van pensionering kan een deelnemer ervoor kiezen om zijn kapitaal geleidelijk om te zetten in een aanspraak op een variabele uitkering (waarbij de mix van zijn individuele kapitaal constant wordt gehouden) of om op datum pensionering een (vaste) uitkering in te kopen bij een verzekeraar (waarbij de mix van zijn individuele kapitaal geleidelijk minder risicovol wordt belegd en wordt afgebouwd naar 90% matching en 10% return seeking assets. Dit sluit in redelijke mate aan bij de beleggingsmix waar een verzekeraar begint, zodat het financiële risico van overdracht zo klein mogelijk is). In het jaar van pensionering heeft een deelnemer opnieuw de mogelijkheid tot het maken van een keuze voor variabel pensioen of inkoop extern ('shopprechr).

Default (als een deelnemer niet expliciet een andere keuze maakt) kopen de deelnemers geleidelijk (over een periode van 10 jaar voor datum pensionering) een (variabele) aanspraak in het CVP en krijgen een variabele uitkering na pensioendatum. Het CVP zal door langer te blijven beleggen in 'return seeking assets' (35%) naar verwachting een hoger pensioen uitkeren dan bij een verzekeraar kan worden ingekocht. In het CVP mogen 'schokken' (zoals bijvoorbeeld in het rendement als gevolg van correcties in de financiële markten) worden uitgesmeerd, waarbij het Bestuur ervoor heeft gekozen om dit over een periode van vijf jaar te doen. Het renterisico in het CVP is voor ongeveer 85% afgedekt.

De praktische invulling van het CVP wordt gedaan met fondsen die ook reeds zijn opgenomen in de bestaande Life Cycle portefeuilles. Het aantal deelnemers van 57 jaar of ouder dat meedoet aan de CVP-regeling bedraagt circa 90%. Door het succes van CVP werd de maandelijkse instroom voor de allocatie naar inkoop van een vaste uitkering gering. De instroom van de twee Matching portefeuilles is daardoor vanuit beheersbaarheid en kostenoptiek te klein geworden. Daarom is de strategische wegging van deze twee portefeuilles aangepast. Voorheen was de Matching portefeuille opgebouwd als een Europese vastrentende portefeuille met vier bouwstenen, elk met een eigen duratie. Per april is, als tussenmaatregel, de samenstelling teruggebracht tot één ETF 'Europese staatsobligaties met 20-jaars duratie'. De ene Matching portefeuille stuurt op een duratie van 20, de andere is aangevuld met liquide middelen om de duratie op 12,5 te brengen. Het Bestuur heeft in 2017 besloten om de twee Matching portefeuilles tot één portefeuille terug te brengen. Dit is in Q1 2018 geïmplementeerd.

Beleid inzake verantwoord beleggen

Op het gebied van verantwoord beleggen heeft SNPS de beleggingsovertuiging dat betrokken aandeelhouderschap goed bestuur en verantwoord ondernemen stimuleert. SNPS is nog jong en belegt haar vermogen in beleggingsfondsen die door externe vermogensbeheerders worden beheerd. SNPS is daarom geen juridisch eigenaar van de beleggingen die in deze fondsen worden aangehouden. Zolang dit het geval is geeft SNPS invulling aan deze beleggingsovertuiging met een afgeleid 'responsible ownership' beleid. Dit betekent dat het Bestuur zich er bij (de keuze voor) een externe vermogensbeheerder ten minste van vergewist dat die een passend stem- en engagementbeleid heeft, daaraan ook daadwerkelijk uitvoering geeft en daarover rapporteert. Bij voorkeur is dit beleid geënt op de 'Global Compact' criteria die in Verenigde Naties-verband zijn geformuleerd met betrekking tot verantwoord ondernemen. Deze criteria zijn gericht op de naleving van internationale mensenrechten en arbeidsrechten,

het milieu en corruptiebestrijding. Daarnaast laat het Bestuur bij de keuze voor een externe vermogensbeheerder meewegen dat deze in verdergaande mate duurzaamheidscriteria hanteert bij de invulling van het beleggingsbeleid van het beleggingsfonds waarin SNPS overweegt te beleggen.

Het Bestuur laat zich hierbij bijstaan door de aangestelde fiduciair vermogensbeheerder. In ieder geval één keer per jaar stelt het Bestuur in een vergadering vast of externe vermogensbeheerders die (een deel van) het vermogen van SNPS beheren over het voorgaande jaar hun beleid op dit gebied, naar de mening van het Bestuur, adequaat hebben uitgevoerd. Het Bestuur volgt de ontwikkelingen op het terrein van Verantwoord Beleggen in de markt nauwlettend, bespreekt deze ontwikkelingen ook met andere fondsbesturen en bespreekt in ieder geval één keer per jaar of het Beleid inzake Verantwoord Beleggen aanpassing behoeft.

D. COMMUNICATIE

Doelstelling

Deelnemers moeten zo goed mogelijk in staat gesteld worden om een financiële planning voor hun oude dag te maken. Communicatie reikt daarbij bouwstenen aan voor persoonlijke, verantwoorde en goed geïnformeerde pensioenkeuzes. Het CVP is ontworpen om deelnemers niet alleen in de opbouwfase maar ook na pensioneren de voordelen van collectiviteit te kunnen aanbieden. De communicatie met deelnemers is niet langer gericht op de fase tot pensioendatum maar ook op de fase erna: pensioneren bij SNPS. Deelnemers kunnen namelijk kiezen verbonden te blijven met SNPS doordat ze niet langer verplicht naar een verzekeraar hoeven voor het aankopen van een vaste pensioenuitkering.

Deelnemersportaal

Begin 2017 is een vernieuwd portaal in gebruik genomen: modern en gebruiksvriendelijk, waarin onder meer gebruik wordt gemaakt van video's rondom life events. Deze digitale omgeving is daarnaast een bouwsteen geweest voor de one-stop-shop die begin 2018 is opgeleverd. Deelnemers hebben immers baat bij één totaaloverzicht van het pensioen en de verschillende potjes waaruit dat is samengesteld bij zowel SNPS als eventueel de middelloonregeling bij Stichting Shell Pensioenfondsen (SSPF).

Deelnemersonderzoek

In september 2017 deed SNPS voor de derde maal mee met de Benchmark Onderzoekplatform Pensioenfondsen. Dit zogenaamde 'BOP' onderzoek is een initiatief van de pensioensector. Het geeft een landelijke vergelijking van de waardering voor hoe pensioenfondsen communiceren. Hier krijgt SNPS een beoordeling over de communicatie, dienstverlening, vertrouwen, imago en gebruikte informatiemiddelen. Actieve deelnemers gaven SNPS gemiddeld een score van 6,7 uit 10 (2016: 6,9). Dit is iets hoger dan het landelijk gemiddelde (6,5). Het bestuur neemt de onderzoeksresultaten serieus en probeert de communicatie met deelnemers continu te verbeteren.

Nieuwsbrieven

Alle deelnemers van SNPS ontvingen in 2017 drie digitale nieuwsbrieven, met aandacht voor diverse onderwerpen, waaronder: Pensioen 1-2-3, de pensioenvergelijker, het BOP-onderzoek, aanpassing van de beleggingsmix, de verdere stijging van de AOW leeftijd en de nieuwe pensioenrichtleeftijd 68 jaar. Het verkorte jaarverslag 2017 is een speciale editie van de nieuwsbrieven en bevatte informatie over de behaalde rendementen, risico's, uitvoeringskosten, premiebetalingen, rente en de governance van SNPS. Ook werd ingegaan op de veranderingen

bij het Shell klantteam van Achmea Pensioenservices vanwege de komst van het grote fonds SSPF en het overzetten van website SNPS.nl naar het nieuwe Shellpensioen.nl

Uitgangspunten

Terugkijkend naar 2017 is het communicatieproces uitgevoerd in lijn met de van tevoren geschetste planning. SNPS maakt zoveel mogelijk gebruik van digitale communicatie via de publieke website en het persoonlijke 'deelnemersportaal'. Vergelijkend met print is digitale communicatie sneller, interactiever, op aanvraag beschikbaar tegen lagere kosten en beter voor het milieu. Echter, wanneer nodig of (wettelijk) vereist blijft SNPS communiceren op papier. De zorgplicht bij premieovereenkomsten met beleggingsvrijheid is uitdrukkelijk onderdeel van het communicatiebeleid. Deelnemerscommunicatie wordt overal standaard in het Nederlands en het Engels aangeboden.

E. UITBESTEDING

Uitbestedingsbeleid

Het uitbestedingsbeleid heeft tot doel de beheersing van risico's die samenhangen met uitbesteding van (delen van) bedrijfsprocessen. Het uitbestedingsbeleid beschrijft de uitgangspunten voor uitbesteding, het uitbestedingsproces, de eisen die aan de uitvoerder gesteld worden, hoe de continuïteit van de uitbestede processen gewaarborgd wordt en hoe getoetst wordt of de wijze waarop de uitbestede processen worden uitgevoerd nog in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Met de partijen waaraan het pensioenbeheer en vermogensbeheer is uitbesteed zijn uitgebreide contracten en Service Level Agreements afgesloten. Het Bestuur wordt maandelijks en op kwartaalbasis via verschillende rapportages geïnformeerd, waaronder financiële rapportages en operationele risicorapportages. Naast de periodieke rapportages heeft het bestuur meerdere malen per jaar overleg met SAPB en AIM inzake de status van de uitbesteding. Met ingang van 1-1-2018 is de naam van Syntrus Achmea Pensioenbeheer (SAPB) gewijzigd in Achmea Pensioenservices (APS).

Jaarlijks wordt een door een externe accountant gecertificeerde interne beheersingsrapportage (ISAE 3402 type II) ontvangen van de partijen waaraan het pensioenbeheer (APS) en vermogensbeheer (AIM) is uitbesteed. Ontvangen rapportages worden grondig geanalyseerd en waar nodig wordt opvolging gegeven, bijvoorbeeld in de vorm van nader onderzoek. De beantwoording door AIM en APS op de door SNPS gestelde vragen over de ISAE 3402 type II rapportages hebben geen aanleiding gegeven tot verder onderzoek. Aanvullend vindt periodiek overleg met deze uitbestedingspartijen plaats. Waar nodig vraagt het Bestuur aanvullende assurance en/of worden specifieke onderzoeken verricht, bijvoorbeeld ten aanzien van de pensioenadministratie of de IT-omgeving.

Gedurende 2016 heeft het pensioenfonds een extern onderzoek laten uitvoeren bij APS om op een aantal aspecten verdere assurance te verkrijgen. In 2017 is opvolging gegeven aan de acties die hieruit voortgekomen zijn. Dit zal in 2018 voortgezet worden. Daarnaast hebben SPN en APS samen een 'deep Jive' gedaan op een aantal key processen. Dit heeft geleid tot wederzijds inzicht in de processen en optimalisatiemogelijkheden zijn onderkend.

Het Bestuur is en blijft te allen tijde (eind)verantwoordelijk voor een beheerste en integere bedrijfsvoering, ook voor het gedeelte van de werkzaamheden dat is uitbesteed.

Uitbesteding pensioenbeheer en vermogensbeheer

Shell Pensioenbureau Nederland B.V. (SPN) is de statutair directeur van SNPS. SPN ondersteunt het Bestuur en adviseert het Bestuur over het pensioenbeleid. Tevens ondersteunt SPN het Bestuur bij het toezicht op de externe dienstverleners aan wie het voeren van het pensioenbeheer en het vermogensbeheer zijn uitbesteed, alsmede op het terrein van risicobeheersing.

APS is op basis van een Overeenkomst van Pensioenbeheer inclusief Service Level Agreement door het Bestuur aangesteld voor het uitvoeren van de pensioenadministratie, het uitvoeren van de pensioencommunicatie, de beleggingsadministratie (unit administratie) en het voeren van de financiële administratie van SNPS. De contracten met AIM en APS waren geldig tot medio 2018. In 2017 zijn de contracten opnieuw opgesteld en verlengd voor 5 jaar. Dit leidt er mede toe dat APS en AIM vanaf 2019 (over 2018) aanvullend op de ISAE 3402 Type II verklaring een ISAE 3000 verklaring zal overleggen. De ISAE 3000 verklaring heeft een bredere scope met betrekking tot informatie riskmanagement.

Achmea Investment Management B.V. (AIM) is op basis van een Fiduciary Life Cycle Management Overeenkomst inclusief Service Level Agreement door het Bestuur aangesteld voor het adviseren over en het inrichten van de Life Cycle profielen, Life Cycle portefeuilles en de CVP-portefeuilles en het voeren van het vermogensbeheer. Uiteindelijk wordt binnen de Life Cycle portefeuilles geïnvesteerd in onderliggende beleggingsinstellingen. De selectie van deze onderliggende beleggingsinstellingen is uitbesteed aan AIM, maar wordt onderworpen aan voorafgaande goedkeuring door het Bestuur van SNPS.

De taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van SPN, APS en AIM zijn schriftelijk vastgelegd. Het Bestuur heeft twee medewerkers van SPN algemene procuratie verleend. Daarnaast beschikken de externe dienstverleners APS en AIM over een beperkte procuratie conform een specifieke volmacht om de aan hun uitbestede taken betreffende de pensioenadministratie en op vermogensbeheerterrein te kunnen uitoefenen.

Vanaf 1 januari 2018 is één gezamenlijk klantteam operationeel voor SNPS en SSPF bij APS. Hierdoor kan verdergaande optimalisatie gerealiseerd worden, met name voor deelnemers die de bruto regeling in SSPF hebben en de netto regeling in SNPS.

Herverzekering

De risico's van overlijden in actieve dienst en premievrijstelling van pensioenopbouw bij (gedeeltelijke) arbeidsongeschiktheid zijn volledig herverzekerd bij Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Dit heeft zowel betrekking op de Bruto- als op de Netto pensioenregeling van SNPS. Het risico van arbeidsongeschiktheid gedurende actieve dienst is volledig herverzekerd bij Achmea Schadeverzekeringen N.V.

F. UITVOERINGSKOSTEN

Het Bestuur van SNPS streeft ernaar om, in lijn met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en voor zover de beschikbaarheid van deze gegevens dat mogelijk maakt, inzicht te geven in de uitvoeringskosten, waaronder de pensioenbeheerkosten, vermogensbeheerkosten en transactiekosten. De monitoring van de uitvoeringskosten heeft net als in eerdere jaren ook in 2017 hoge prioriteit gehad binnen het Bestuur. Ook vanuit de politiek, de toezichthouders, de media en het algemeen publiek was de aandacht voor uitvoeringskosten van pensioenfondsen in 2017 onverminderd hoog.

Onderscheid wordt gemaakt tussen kosten die voor rekening van het pensioenfonds komen en kosten voor rekening van de deelnemers. Kosten voor rekening van het pensioenfonds worden in de Staat van Baten en Lasten van het pensioenfonds opgenomen op de regel Pensioenuitvoeringskosten. De kosten voor rekening van de deelnemers worden verantwoord en verrekend binnen de Life Cycle portefeuilles.

In 2011 heeft de Pensioenfederatie de Aanbevelingen Uitvoeringskosten gepresenteerd. Vanaf 2015 is er een wettelijke verplichting om uitvoeringskosten uitgebreider in het jaarverslag op te nemen. Tevens wordt gebruik gemaakt van andere relevante communicatiemiddelen die het pensioenfonds ter beschikking staan, waaronder het deelnemersportaal. De belangrijkste aanbevelingen/vereisten in de Aanbevelingen Uitvoeringskosten:

- De verantwoording van de relatie tussen beleidsbeslissingen en kosten van pensioenbeheer.
  - Rapporteer hierbij de kosten van pensioenbeheer in euro per deelnemer. Het aantal deelnemers is het gemiddelde van de som van het aantal actieve deelnemers en gepensioneerden. Er is gebruik gemaakt van het gemiddeld aantal deelnemers in het jaar omdat het aantal deelnemers nog groeit;
- Presenteren van kosten in relatie tot het gerealiseerde rendement en het rendement van de benchmark;
- Het plaatsen van de hoogte van de kosten vermogensbeheer en de transactiekosten in de context van rendement en risico van de beleggingen van het pensioenfonds;
  - Rapporteer de kosten van het vermogensbeheer als % van het gemiddeld belegd vermogen. Bekijk deze kosten ook in relatie tot: de gekozen beleggingsmix en de bijbehorende benchmarkkosten en het rendement over een langere termijn, ook in relatie tot het bijbehorende benchmark rendement;
  - Rapporteer separaat (eventuele geschatte) transactiekosten als % van het gemiddeld belegd vermogen.

In sectie c) Performance 2017 versus benchmark per Life Cycle portefeuille van dit hoofdstuk zijn de performance cijfers van de vier Life Cycle portefeuilles veysx en na aftrek van management fees weergegeven.

Tevens zijn de werkelijke performance cijfers van de vier Life Cycle portefeuilles vergeleken met de benchmark performance cijfers. In Bijlage 4 is per Life Cycle portefeuille een nadere specificatie van de rendementen en kosten per onderliggend beleggingsfonds opgenomen. In onderstaande secties wordt uitgelegd wat de belangrijkste (bepalende factoren van) vermogensbeheerkosten zijn, die ten laste van het pensioenfonds en de deelnemers komen. Om het inzicht in de kosten vermogensbeheer voor de deelnemers te verhogen is aan de hand van een voorbeelddeelnemer uitgelegd hoe de gerapporteerde kosteninformatie moet worden geïnterpreteerd.

1. Pensioenuitvoeringskosten voor rekening van het pensioenfonds

De pensioenuitvoeringskosten voor rekening van het pensioenfonds kunnen worden onderscheiden in 'Kosten van pensioenbeheer' en 'Kosten van vermogensbeheer'. De pensioenuitvoeringskosten voor rekening van het pensioenfonds bedroegen in 2017 in totaal € 1.952 duizend dit is inclusief de vrijval van de voorziening voor de mogelijk te betalen BTW van € 282 duizend (2016: € 2.582 duizend). Hiervoor gecorrigeerd liggen de uitvoeringskosten in lijn met 2016.

Kosten van pensioenbeheer

Onder kosten van pensioenbeheer vallen onder meer de pensioenadministratiekosten, de communicatiekosten, de kosten van het Bestuur, het bestuursbureau en de kosten van de accountant en actuaris. De voornaamste componenten hierin zijn de vergoeding die wordt betaald aan APS in het kader van de afgesloten overeenkomst, de eenmalige kosten voor de implementatie van het Collectief Variabel pensioen (CVP) en de doorbelaste kosten van het bestuursbureau.

De totale kosten van pensioenbeheer bedroegen in 2017 € 1.784 duizend (2016: € 2.450 duizend). Van deze kosten heeft € 885 duizend (2016: € 1.165 duizend) betrekking op de bruto pensioenregeling en € 899 duizend (2016: € 1.285 duizend) op de netto pensioenregeling. De kosten van pensioenbeheer uitgedrukt in het gemiddeld aantal deelnemers in het jaar bedroegen in 2017 € 401,- per deelnemer binnen de bruto pensioenregeling (2016: € 616,-) en € 211,- per deelnemer binnen de netto pensioenregeling (2016: € 279,-). De kosten daling per deelnemer bij de bruto regeling wordt veroorzaakt door een hoger aantal deelnemers bij gelijkblijvende kosten ten opzichte van 2016. Voor de netto regeling liggen de uitvoeringskosten ondanks de daling van het aantal deelnemers lager dan in 2016 door lagere uitvoeringskosten en de vrijval van de BTW voorziening.

Opslag ter dekking van de pensioenuitvoeringskosten

Het pensioenfonds ontvangt, als onderdeel van de maandelijks betaalde premie, een bedrag ter dekking van de pensioenuitvoeringskosten. De facto komen de pensioenuitvoeringskosten hierdoor dus ten laste van de werkgever.

Het totale bedrag dat het pensioenfonds ter dekking van de pensioenuitvoeringskosten in 2017 heeft ontvangen bedroeg € 3.604 duizend en hiervan heeft € 1.757 duizend betrekking op de bruto pensioenregeling en € 1.847 duizend op de netto pensioenregeling. Voor beide regelingen geldt dat de ontvangen vergoeding voldoende is voor de dekking van de uitvoeringskosten van de betreffende regeling. Het surplus wordt aangewend voor de vorming van de verplichte uitvoeringskosten voorziening (voor de bruto pensioenregeling € 290 duizend en voor de netto pensioenregeling € 751 duizend). Door de verhoging van de pensioenleeftijd van leeftijd 67 naar leeftijd 68 is de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten met € 157 duizend verhoogd. Het pensioenfonds ontvangt, als onderdeel van de maandelijks betaalde premie, een bedrag ter dekking van de pensioenuitvoeringskosten. De facto komen de pensioenuitvoeringskosten hierdoor dus ten laste van de werkgever.

Kosten van vermogensbeheer

De kosten van vermogensbeheer die ten laste van het pensioenfonds komen bestaan voornamelijk uit de vergoeding die wordt betaald aan AIM in het kader van de afgesloten uitbestedingsovereenkomst. Aanvullend komt de vaste vergoeding van de custodian (Bank of New York Mellon, effecten bewaarbank) in 2017, gezien de relatief geringe omvang van SNPS, nog voor rekening van het pensioenfonds.

KOSTEN VAN VERMOGENSBEHEER TEN LASTE VAN PENSIOENFONDS

Life Cycle portefeuille	Gemiddeld belegd vermogen (= 1000)	Kosten fiduciair beheer	Vaste vergoeding Custodian	Totaal	%
LOF 1: Rente	€ 12.107	€ 19.208	€ 17.107	€ 36.315	0,30%
LOF 2: Match I	€ 916	€ 10.439	€ 7.845	€ 18.284	2,00%
LCP 3: Rendement	€ 101.552	€ 91.085	€ 9.071	€ 100.156	0,10%
LOF 4: Match II	€ 603	€ 10.120	€ 7.445	€ 17.565	2,91%
CVP Portefeuille Netto	€ 1.249	€ 17.015	€ 926	€ 17.941	1,44%
CVP Portefeuille Bruto	€ 1.419	€ 17.121	€ 826	€ 17.947	1,26%
Totaal	€ 117.846	€ 164.988	€ 43.220	€ 208.208	0,18%

Het totaal van de kosten van vermogensbeheer bedroeg in 2017 afgerond € 208 duizend (2016: € 132 duizend). In de jaarrekening zijn de direct aan het pensioenfonds gefactureerd en betaalde kosten (fiduciair beheer) opgenomen, deze bedroeg in 2017 € 167 duizend. Het verschil met de jaarrekening komt door verschillen tussen ramingen en afrekeningen.

2. Kosten vermogensbeheer ten laste van de deelnemers

De kosten die ten laste van de deelnemers komen bestaan volledig uit vermogensbeheerkosten. Deze vermogensbeheerkosten omvatten de volgende kosten (deze kosten zijn in de onderstaande tabel opgenomen):

- Betaalde transactiekosten, bestaande uit bewaarloon en settlementkosten in rekening gebracht door de custodian op het niveau van de vier Life Cycle portefeuilles en de twee administratieve CVP portefeuilles. Deze kosten worden binnen de portefeuilles betaald uit de hiervoor binnen de portefeuilles aangehouden liquide middelen;
- Betaalde beheervergoedingen (management fees) die door de managers van de onderliggende beleggingsfondsen in rekening wordt gebracht.

KOSTEN TEN LASTE VAN DEELNEMERS

CVP Portefeuille	Gemiddeld belegd vermogen (= 1000)	Betaalde beheervergoedingen (man. Fees)	Betaalde transactiekosten binnen Portefeuilles	Overig (custodian & Bankkosten)	Totaal	%
LCP 1: Rente	€ 12.107	€ 12.386	€ 5.322	€ 932	€ 18.640	0,15%
LCP 2: Match I	€ 916	€ 1.637	€ 1.132	€ 340	€ 3.109	0,34%
LCP 3: Rendement	€ 101.552	€ 221.451	€ 77.192	€ 15.027	€ 303.670	0,30%
LCP 4: Match II	€ 603	€ 867	€ 497	€ 801	€ 2.165	0,36%
CVP Portefeuille Netto	€ 1.249	€ 2.279	€ 1.696	€ 9	€ 3.984	0,32%
CVP Portefeuille Bruto	€ 1.419	€ 2.582	€ 1.914	€ 10	€ 4.506	0,32%
Totaal	€ 117.846	€ 241.202	€ 87.753	€ 7.119	€ 336.075	0,29%

Als voorbeeld: Voor een 40-jarige deelnemer in de bruto regeling van SNPS met een Life Cycle profiel "Neutraal" (10% Life Cycle portefeuille Rente en 90% in Life Cycle portefeuille Rendement) en een gemiddeld pensioenkapitaal in 2017 van € 10.000 bedroegen de betaalde en geschatte transactiekosten en beheervergoedingen in 2017 bij benadering € 28,50 hetgeen als volgt kan worden berekend: $(10\% * 0,15\% + 90\% * 0,30\%) * € 10.000$.

De werkelijke kosten van vermogensbeheer verschillen per deelnemer en zijn van diverse factoren afhankelijk, zoals leeftijd, het individuele Life Cycle profiel, het aantal wijzigingen in het Life Cycle profiel en de momenten waarop dat gebeurt.

Geschatte transactiekosten op het niveau van de onderliggende beleggingsfondsen

De in de tabel hierboven genoemde transactiekosten van € 87.753 voor rekening van de deelnemers (verwerkt via het behaalde rendement) kunnen gesplitst worden naar (schatting):

- Toe- en uittreedkosten in de fondsen, +- € 39.000
- Transactiekosten binnen de fondsen, +- € 48.000, bestaande uit:
  - In- en uitstapvergoedingen die worden betaald bij de aanschaf of verkoop van aandelen in de onderliggende beleggingsfondsen;
  - Geschatte transactiekosten (m.n. bewaarloon en settlementkosten) binnen de onderliggende beleggingsfondsen.

Evaluatie kosten vermogensbeheer

Het Bestuur heeft bij de uitvoering van de pensioenregeling nadrukkelijk oog voor de kosten, in het bijzonder de kosten van vermogensbeheer voor rekening van de deelnemers, die dus in het pensioenresultaat komen. Het Bestuur is ervan overtuigd, kijkend naar de vermogensbeheerkosten die in de markt voor vergelijkbare pensioen- en lijfrenteproducten worden gerekend, dat bij SNPS sprake is van een acceptabel kostenniveau. Door de manier waarop de Life Cycle portefeuilles zijn samengesteld, de gekozen grotendeels passieve beleggingsstrategie, de selectie van institutionele beleggingsfondsen met een lage kostenstructuur en het feit dat gebruik kan worden gemaakt van de inkoopkracht van de fiduciair vermogensbeheerder die aantrekkelijke tarieven kan bedingen bij de vermogensbeheerders, kunnen de kosten van vermogensbeheer voor de deelnemers laag worden gehouden. Opgemerkt wordt dat het absolute kostenniveau op zichzelf beschouwd niet alleszeggend is voor de deelnemers, omdat de kosten in relatie tot het rendement en het gekozen beleggingsbeleid moeten worden beoordeeld.

4. RISICOMANAGEMENT

1. RISICOPROFIEL

Het Bestuur van SNPS is verantwoordelijk voor de beheersing van de risico's. SNPS draagt zorg voor een beheerste en integere bedrijfsvoering. Het beleid van SNPS is erop gericht om risico's zodanig te beheersen dat sprake is van een verantwoorde en evenwichtige afweging tussen deze risico's enerzijds en rendement, stabiliteit in het verwacht pensioen, uitvoeringsefficiency en kosten anderzijds, ook vanuit het besef dat sommige risico's zich anders dan vooraf ingeschat en/ of onverwacht kunnen manifesteren (bijvoorbeeld demografische ontwikkelingen, risico's op looninflatie en ontwikkelingen op de financiële markten).

Ontwikkeling risicoprofiel 2017

Gedurende 2017 is het risicoprofiel van SNPS als gevolg van de introductie van het Collectief Variabel Pensioen (CVP) veranderd ten opzichte van 2016. Door het CVP heeft SNPS niet alleen een relatie met haar deelnemers tot pensioendatum (wat tot 2016 met alleen de IDC-regeling wel het geval was) maar ook na pensioendatum tijdens de pensioneringsfase. Deze introductie van het CVP heeft onder andere geleid tot aanpassingen in het risico framework. Uitgangspunt bij het uitvoeren van de periodieke risicoanalyse en het bepalen van de risicobereidheid is de missie en visie van SNPS. Hiermee worden door SNPS zowel de risico's op lange termijn als de risico's op kortere termijn geadresseerd en aan elkaar verbonden.

Missie & Visie

Het Bestuur heeft de volgende missie voor SNPS vastgesteld: "Onze deelnemers mogelijkheden bieden voor het realiseren van persoonlijke pensioendoelen."

De visie van het pensioenfonds is als volgt: "In het belang van onze deelnemers de pensioenregelingen op innovatieve, transparante en competitieve wijze uitvoeren. Onze deelnemers in staat stellen geïnformeerde beslissingen te nemen over inkomen voor later."

Risicobereidheid

Het algemene uitgangspunt van het te voeren beleid van SNPS is om de pensioenovereenkomsten na te komen en wel tegen zo stabiel mogelijke premies. Hierbij wordt gestreefd de kosten zo laag mogelijk te houden, binnen de randvoorwaarden die het Bestuur stelt ten aanzien van kwaliteit van uitvoering.

De risicobereidheid van het Bestuur vertaalt zich in de inrichting van de Life cycle profielen, de CVP-beleggingsmix, de Life cycle portefeuilles en de CVP-portefeuilles, en de daaruit voortvloeiende onzekerheid over het verwachte pensioeninkomen van (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden (ingeval van CVP). Het Bestuur heeft door middel van de aangeboden beleggingsmogelijkheden (Life cycle profielen) grenzen gesteld aan de door (gewezen) deelnemers te maken beleggingskeuzes en bijbehorende risico's voor pensionering.

Het beleid is dat naarmate de pensioendatum nadert het verwachte pensioeninkomen steeds minder mag fluctueren. Dit uitgangspunt is vertaald in de Life cycle profielen in combinatie met de CVP-beleggingsmix. Het Bestuur monitort periodiek of de Life Cycle profielen, de CVP-beleggingsmix, de Life Cycle portefeuilles en de CVP-portefeuilles nog steeds in overeenstemming zijn met de gehanteerde uitgangspunten en aansluiten bij de keuzes die (gewezen) deelnemers maken.

Als gevolg van de kenmerken van de zuivere beschikbare premieregelingen en het feit dat het pensioenfonds geen ingegane pensioenen voor risico van het pensioenfonds kent, liggen zowel het beleggingsrisico, het renterisico en het langlevensrisico gedurende de gehele duur van deelneming en pensionering (in geval van deelname aan het CVP) bij de (gewezen) deelnemer respectievelijk de pensioengerechtigde. Risico's voortvloeiende uit de risicoverzekeringen in verband met overlijden en arbeidsongeschiktheid tot de pensioendatum zijn volledig herverzekerd.

In het licht van het bovenstaande heeft het bestuur de volgende uitgangspunten vastgesteld voor de opzet van de uitvoering van de regeling:

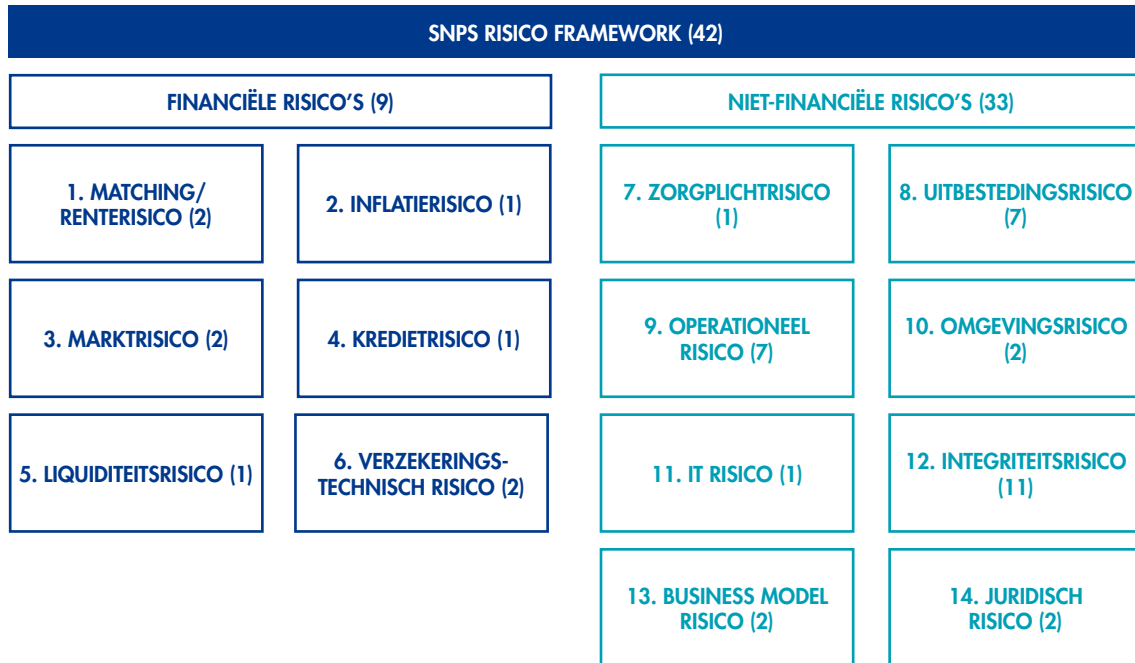
- "Whole of life": uiteindelijk telt een adequaat pensioeninkomen voor later (doel) en niet slechts vermogensopbouw (middel). Iedere deelnemer moet voor zichzelf bepalen wat zijn adequaat pensioeninkomen is.
  - SNPS stelt de tools beschikbaar om dit te kunnen bepalen zodat deelnemers geïnformeerd financiële beslissingen kunnen nemen;
  - Voor het deel van het pensioeninkomen dat door SNPS wordt gegenereerd, kijkt het bestuur bij het vaststellen van het beleggingsbeleid vooral naar de vervangingsratio;
  - Het beleggingsbeleid is gebaseerd op een aantal beleggingsovertuigingen en is niet statisch: de (o.a. financiële) wereld is dynamisch, en ten minste jaarlijks wordt dus bezien of dit beleid moet worden herijkt.
- Keuzevrijheid en overzichtelijkheid moeten in balans zijn: een goede, door het fonds gevoerde, default oplossing die rekening houdt met de risicobereidheid van de deelnemers, aangevuld met een beperkt aantal alternatieven; aanvullend worden een aantal risicodekkingen aangeboden.
- Het Bestuur is actief en ondernemend in de uitvoering van de pensioenregelingen en stimuleert de betrokkenheid van deelnemers, waarbij de volgende elementen centraal staan:
  - Eigentijds -> Gebruikmakend van moderne technologie en communicatiemiddelen, waarbij het deelnemersportaal door deelnemers wordt herkend als een waardevolle tool;
  - Transparant -> Makkelijk toegankelijke, begrijpelijke en relevante informatie waardoor de deelnemer goed in staat is om de risico's te overzien van zijn of haar keuzes;
  - Competitief -> "Value for Money", gestreefd wordt de kosten zo laag mogelijk te houden, maar in balans met de randvoorwaarden die het Bestuur stelt ten aanzien van kwaliteit van uitvoering.

De hierboven weergegeven uitgangspunten vinden hun weerslag in de aangeboden beleggingsopties, de risicobereidheid van het bestuur - over de volledige horizon van een (gewezen) deelnemer - en daarmee de samenstelling van de Life Cycle profielen over tijd, de beleggingsovertuigingen van het bestuur, de communicatie met de (gewezen) deelnemer(s) en de periodieke evaluatie daarvan.

Risico overzicht

Ten behoeve van een adequate risicobeheersing heeft SNPS een risico framework ingericht gebaseerd op FIRM/FOCUS (DNB toezichtaanpak) en waar nodig aangevuld. Dit risico framework bestaat uit in totaal 42 onderliggende risico's waarop gemonitord wordt, gecategoriseerd naar financiële en niet-financiële risico's. In onderstaande schema zijn de hoofd risico's weergegeven met per hoofdcategorie aangegeven hoeveel sub-risico's hierbij onderkend worden.

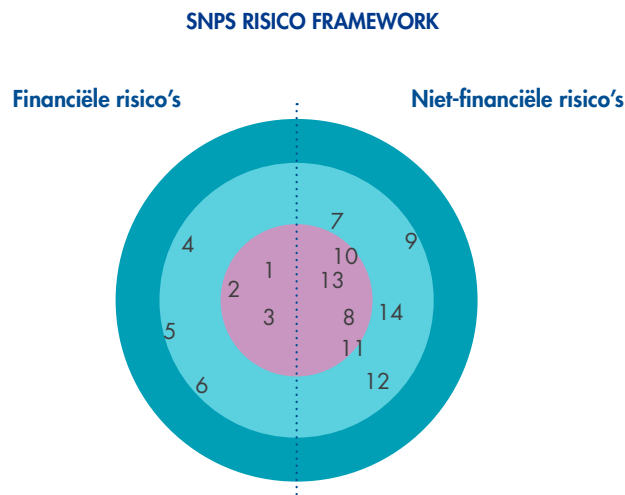
Overzicht onderkende risico's pensioenfonds

*Binnen operationeel risico (7) en uitbestedingsrisico (7) vallen ook IT gerelateerde risico's

In de jaarrekening worden bovenstaande financiële en niet-financiële risico's toegelicht.

Alle benoemde risico's zijn voor SNPS van belang voor een integere en beheerste bedrijfsvoering. Binnen de onderkende risico's zijn een aantal meer bepalende risico's onderkend waarvan de impact op SNPS bij het zich voordoen significant kunnen zijn (risico's in de rode binnen cirkel) deze worden nader toegelicht. Op kwartaalbasis wordt een bruto risico inschatting gedaan, hiermee worden de meer bepalende risico's onderkend. In onderstaand overzicht worden de 14 (hoofd) risico's uit bovenstaande schema weergegeven qua zwaarte opgedeeld naar financiële en niet-financiële risico's. Hierbij worden de bruto risico inschattingen weergegeven. De kleuren geven de zwaarte aan van de uitkomst van de kans x impact inschatting waarbij groen laag is, geel middel en rood hoog.

In onderstaande paragraaf wordt ingegaan op de mogelijke gevolgen bij het zich voordoen van de belangrijkste risico's (met een score in de rode cirkel) en de beheersmaatregelen die getroffen zijn ten behoeve van risicobeheersing.

(1) Matching/renterisico (2) inflatierisico & (3) Marktrisico

De premies worden binnen SNPS individueel voor rekening en risico van de (gewezen) deelnemer belegd. Het Bestuur heeft door middel van de aangeboden beleggingsmogelijkheden (Life Cycle profielen) grenzen gesteld aan de door (gewezen) deelnemers te maken beleggingskeuzes en bijbehorende risico's. Het belangrijkste risico voor de deelnemer is het beleggingsrisico (met name zakelijke waarden- en renterisico). Dit risico is inherent aan beleggen. Dat wil zeggen dat rendement de beloning is voor het nemen van risico. Risico's zijn binnen het beleggingsbeleid dus onvermijdelijk, maar moeten zorgvuldig worden genomen. Dit is één van de beleggingsovertuigingen van het Bestuur.

Een belangrijke beheersmaatregel voor het beheersen van het risico is het beleggen volgens een Life Cycle profiel waarbij op jongere leeftijd meer risico gelopen kan worden en naarmate de deelnemer ouder wordt er meer stabiliteit nagestreefd wordt. Een adequate beheersing van de Life cycle structuur is hierbij van groot belang. In de implementatie van de Life Cycle portefeuilles wordt dit vervolgens vertaald. Ingrijpende aanpassingen van de Life Cycle portefeuilles worden alleen gedaan op basis van een ALM-studie. Voorafgaand aan zo'n studie wordt een enquête onder het bestuur gehouden om de risicobereidheid vast te stellen. Een belangrijke parameter hier is de verwachte pensioenuitkomst. Het Bestuur streeft naar een zo hoog mogelijke verwachte pensioenuitkomst tegen een aanvaardbaar risico. Daarnaast wordt het beleggingsrisico over tijd aangepast, immers:

- Hoe langer de horizon, des te groter het herstellend vermogen;
- Deelnemers moeten worden beschermd tegen een significant verlies in verwacht inkomen relatief kort voor de pensioen richtleeftijd van 67 jaar;
- Met de introductie van het CVP wordt de deelnemer in staat gesteld om na pensioendatum door te beleggen. Hierdoor kan naar verwachting en in bepaalde mate het pensioen voor inflatie worden aangepast.
- Door de gespreide shift van IDC naar CVP vanaf leeftijd 57 wordt al in een vroeger stadium de mogelijkheid geboden om offensiever te blijven beleggen in plaats van risico af te bouwen zoals in het IDC.

Daarnaast worden de Life Cycle portefeuilles en de twee administratieve CVP portefeuilles voldoende gediversifieerd, dat wil zeggen gespreid over bijvoorbeeld meerdere beleggingscategorieën, landen, sectoren en bedrijven.

Gevoeligheidsanalyse

Voor deelnemers in het IDC die niet deelnemen aan het CVP is het zo dat naarmate een deelnemer ouder wordt, de gevoeligheid van de beleggingen voor een stijging of daling van de rente toe neemt. Uitgaande van een deelnemer ouder dan 50, wordt, naarmate de deelnemer ouder wordt, minder belegd in aandelen. Omdat de inkoop van de pensioenuitkering ook gevoelig is voor dezelfde renteontwikkeling leidt dit tot minder grote schommelingen in het verwachte inkomen voor later. De duratie is een maatstaf voor de rentegevoeligheid van vastrentende waarden en wordt met name bepaald door vier factoren: de looptijd, aflossing, couponbetaling en renteniveaus. Er wordt gestreefd naar een rentegevoeligheid (duratie) van de vastrentende Life Cycle portefeuilles van 11 jaar (met een bandbreedte van 9 tot 13,5 jaar). Door ontwikkelingen op de financiële markten kan de actuele duratie afwijken van de streefduratie.

Per 31 december 2017 bedroeg de duratie van Life Cycle portefeuille Rente afgerond 4,7 jaar (2016: 5,0 jaar), duratie van Life Cycle portefeuille Match I per die datum afgerond 19,1 jaar (2016: 13,2 jaar) en duratie van Life Cycle Portefeuille Match II per die datum afgerond 19,1 jaar (2016: 7,5 jaar).

Per 31 december 2017 bedroeg de duratie van CVP Bruto 15,8 jaar en duratie van CVP Netto 15,7 jaar.

In onderstaande tabel is een gevoeligheidsanalyse opgenomen (naar de stand ultimo boekjaar), waarin de gevolgen van een stijging of daling van de rente met 1% is weergegeven:

Categorie	VARIABILITEIT	EFFECT OP BELEGGINGEN RISICO DEELNEMERS ALLEEN VASTRENTENDE WAARDEN	
		2017	2016
Vastrentende waarden IDC (LCP Rente, Match I en Match II)	rente stijgt 1 %-punt	-554 (-4,0%)	-1.388 (-8,5%)
Vastrentende waarden IDC (LCP Rente, Match I en Match II)	rente daalt 1 %-punt	554 (4,0%)	1.388 (8,5%)
Vastrentende waarden CVPBruto	rente stijgt 1 %-punt	-198 (-11,1%)	-
Vastrentende waarden CVPBruto	rente daalt 1 %-punt	198 (11,1%)	-
Vastrentende waarden CVPNetto	rente stijgt 1 %-punt	-226 (-10,93%)	-
Vastrentende waarden CVPNetto	rente daalt 1 %-punt	226 (10,93%)	-

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de vastrentende waarden binnen de vastrentende Life Cycle portefeuilles in sterke mate worden beïnvloed door een stijging of daling van de rente met 1%-punt.

Het Bestuur beoordeelt periodiek of de profielen nog steeds in overeenstemming zijn met de gehanteerde uitgangspunten en aansluiten bij de keuzes die (gewezen) deelnemers maken.

(8) Uitbestedingsrisico & (11) IT-risico

Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit van de bedrijfsvoering, integriteit en kwaliteit van de externe dienstverleners onvoldoende gewaarborgd is. Omdat het pensioenfonds de administratieve uitvoering van de pensioenregeling en het vermogensbeheer heeft uitbesteed aan derde partijen, is het uitbestedingsrisico een van de belangrijkste risico's binnen het SNPS-risico framework.

Een belangrijk deel van de kritische IT-systemen ligt bij derde partijen, waardoor het IT-risico in belangrijke mate een uitbestedingsrisico is. Het IT-risico is het risico dat bedrijfsprocessen, IT-infrastructuur en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu of onvoldoende beveiligd zijn, waardoor de doelstellingen van het pensioenfonds in gevaar komen. Dit risico beperkt zich niet tot de IT-infrastructuur zoals in gebruik bij SNPS, maar omvat tevens de IT-infrastructuur bij de sponsor en de externe dienstverleners van SNPS. Belangrijke sub-risico's bij uitbesteding zijn o.a. cyber risico en dataprivacy risico.

Ten behoeve van de beheersing van het uitbestedingsrisico heeft het pensioenfonds een divers spectrum aan beheersmaatregelen geïmplementeerd. Deze bestaan onder andere uit:

- Het pensioenfonds beschikt ten aanzien van elke externe dienstverlener over een uitbestedingsovereenkomst die voldoet aan de wettelijke regels op het gebied van uitbesteding;
- Met uitvoerende organisaties zijn nadere afspraken omtrent procedures, processen, informatieverschaffing en te leveren diensten vastgelegd in een Service Level Agreement;

- SNPS ontvangt en beoordeelt periodieke rapportages (waaronder ISAE 3402 type II rapportages, risicoverantwoordingsrapportages en Service Level Agreement rapportages) van de externe uitvoeringsorganisaties;
- Periodieke SLA overleggen waarin de rapportages besproken worden en een toelichting verstrekt;
- Inzichten werk van externe accountant;
- Audit rechten;
- Verdere uitbreiding van de ISAE scope naar ISAE3000.

Met bovenstaande beheersing wordt het bestuur in staat gesteld de uitbestedingsrisico's voor het pensioenfonds goed te monitoren.

(10) Omgevingsrisico & (13) Businessmodel risico

Onder omgevingsrisico verstaat SNPS het risico dat de invloed van en ontwikkelingen bij onder andere de werkgever en aanspraakgerechtigden resulteren in conflicterende belangen met het pensioenfonds. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan de invloed van ontwikkelingen in de financiële positie van de werkgever (leidend tot meesleepgevaar), het ontbreken van evenwichtige belangenbehartiging als gevolg van dominantie van de werkgever of dominantie van de door de werkgever benoemde bestuurders en de invloed van de werkgever op het beleid van het pensioenfonds.

SNPS streeft ernaar om adequaat te reageren op crisissituaties ten gevolge van ontwikkelingen in de omgeving van SNPS en bij Shell. De communicatie naar belanghebbenden en derden is daarop gericht. Het Bestuur, hierbij ondersteund door SPN, monitort de externe ontwikkelingen en wijzigingen in wet- en regelgeving, alsmede de impact hiervan op SNPS voortdurend.

Onder businessmodelrisico verstaat SNPS het risico dat als gevolg van negatieve beeldvorming, slechte informatieverschaffing of tegenvallende financiële prestaties en toenemende concurrentie de participatiegraad aan de netto regeling danwel aan het CVP significant verslechtert en de regeling daarmee niet langer houdbaar is (financieel en fiscaal).

SNPS heeft een als een van de beheersmaatregelen een communicatiebeleid opgesteld en streeft er naar alle betrokkenen proactief, volledig en op een begrijpelijke manier te informeren over alle zaken met betrekking tot SNPS en hun pensioen, die voor hen van belang zijn. Bij de uitvoering van dit beleid wordt de dialoog nagestreefd en wordt actief feedback gevraagd van (gewezen) deelnemers en hun nabestaanden en stakeholders.

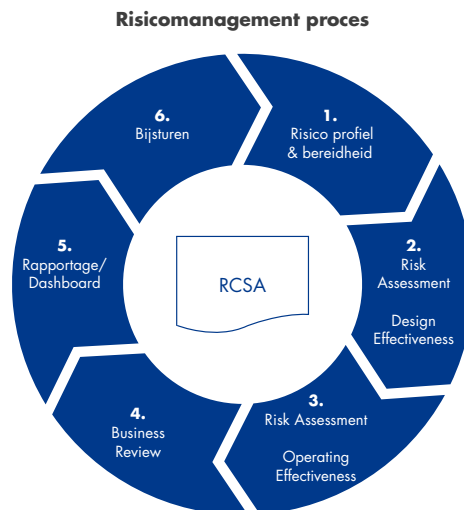
Daarnaast wordt periodiek stilgestaan bij de externe en interne ontwikkelingen die een mogelijke impact kunnen hebben op het businessmodel.

2. RISICOMANAGEMENTSYSTEEM

SNPS heeft een Control Framework ingericht om een beheersingskader te hebben dat passend is bij het profiel van SNPS en dat de risico's die SNPS loopt goed reflecteert. Het raamwerk helpt het Bestuur om vanuit de lange termijn doelstellingen van SNPS en met inachtneming van de interne en externe omgeving, risico's structureel in kaart te brengen en daarop een beheersingskader in te richten. Binnen dit raamwerk worden risico's (financiële en niet financiële risico's, op FIRM/FOCUS gebaseerd en voor zover noodzakelijk uitgebreid) en beheersmaatregelen geïdentificeerd. Aansluitend wordt de impact en waarschijnlijkheid van deze

risico's vastgesteld en zo mogelijk en/of nodig acties gedefinieerd om met 'redelijke zekerheid' de gestelde doelstellingen te realiseren. Op basis daarvan is bijsturing mogelijk.

In onderstaande schema wordt het risicomanagement proces op hoofdlijnen weergegeven:

Eén van de fundamentele elementen in het SNPS Control Framework is de Risk and Control Self Assessment (RCSA) als middelpunt van het risicomanagementproces. De RCSA is een proces die SNPS gebruikt om voor alle geïdentificeerde risico's te beschrijven wat het risico is, wat de inherente risico score (bruto risico) is, hoe de beheersmaatregelen ingericht zijn en of deze preventief of detectief zijn, of de beheersmaatregelen in opzet en werking effectief zijn, wat het restrisico is en of er acties gedefinieerd zijn om risico mitigerende beheersmaatregelen te versterken. Het Bestuur heeft hierbij de risico's geïdentificeerd en ingedeeld in de hoofdgroepen financiële risico's en niet-financiële risico's. Door middel van de RCSA wordt voor de voornaamste risico's ieder kwartaal de classificatie van de risico's en de effectiviteit van de risico mitigerende maatregelen beoordeeld, waarover aan het Bestuur wordt gerapporteerd. Het Bestuur beslist uiteindelijk of aanpassing van de risicoclassificaties nodig is. Bij de uitvoering van het risicobeheer voor SNPS zijn het Bestuur en de uitvoeringsorganisaties nauw betrokken.

Ontwikkelingen Risk Management in 2017 en vooruitblik 2018

Het risico framework wordt jaarlijks geëvalueerd op basis van ervaringen die zijn opgedaan. Gedurende 2017 heeft deze review ook plaatsgevonden waarbij alle risico's en beheersmaatregelen opnieuw geëvalueerd zijn op basis van o.a. relevantie. Daarnaast is het framework met nieuw onderkende risico's aangepast uit hoofde van de introductie van het CVP. Hierbij is onder andere gekeken naar de beheersing rondom risico's samenhangend met de samenstelling van de CVP-portefeuilles en de volatiliteit van de CVP-aanspraken voor en na pensionering. Tevens zijn als onderdeel van het SNPS-control framework samen met SAPB een 3-tal processen pensioenuitvoeringsprocessen in detail doorlopen met als doeleinde inzicht creëren in proces en borging op beheerste uitvoer. Voor 2018 staat dit ook op de agenda.

Ter verhoging van het risicobewustzijn hebben alle bestuursleden tevens een 'standing invitation' om de op kwartaalbasis gehouden business review bij te wonen. Tijdens deze business reviews

wordt vanuit een breed perspectief naar de relevante risico's gekeken en de uitkomsten van de operationele effectiviteitsmeting van de beheersmaatregelen besproken. Dit heeft geleid tot een verdere verhoging van het risicobewustzijn bij zowel de medewerkers van SPN als de bestuursleden van SNPS en creëert hiermee een open cultuur om risico's te benoemen en te bespreken.

Voor 2018 zal net als in 2017 speciale aandacht worden besteed aan de risico's n.a.v. introductie van het CVP. Hierbij ligt met name de focus op de beheerste operationele uitvoer bij de uitbestedingspartner, financiële ontwikkelingen binnen het CVP en de ontwikkeling van de participatiegraad van deelnemers aan het CVP.

5. GOVERNANCE EN COMPLIANCE

A. GEHANTEERD MODEL

Het pensioenfonds kent een one-tier board (omgekeerd gemengd model). Hierbij wordt het Bestuur van het pensioenfonds gevormd door zowel uitvoerende als niet-uitvoerende bestuursleden. De niet-uitvoerende bestuursleden, waaronder de onafhankelijk voorzitter, zijn met name verantwoordelijk voor het bepalen van het (strategische) beleid van SNPS en het houden van intern toezicht op de uitvoering daarvan door de uitvoerende bestuurders. De uitvoerende bestuurders zijn in het bijzonder belast met de dagelijkse (operationele) leiding van het pensioenfonds en de beleidsvoorbereiding. Het niet-uitvoerende deel van het Bestuur bestaat uit vijf leden, te weten een onafhankelijk voorzitter, twee werkgeversvertegenwoordigers en twee werknemersvertegenwoordigers. Het uitvoerend deel van het Bestuur bestaat uit twee beroepsbestuurders, die in dienst zijn van SPN. Zie Bijlage 3 voor een overzicht van de personalia. Een pensioenfonds met een one-tier board is verplicht om een zogenoemde auditcommissie in te stellen, tenzij de niet-uitvoerende bestuursleden aantoonbaar voldoende kennis en ervaring hebben op het gebied van risicobeheer, beleggingsbeleid, uitbesteding en financiële informatievoorziening. SNPS heeft van DNB vrijstelling gekregen voor de instelling van een auditcommissie. Wijzigingen in de samenstelling van het niet-uitvoerende deel van het Bestuur, of significante wijzigingen in de omvang danwel de pensioenregelingen van het pensioenfonds, kunnen voor DNB aanleiding zijn om de ontheffing te herzien. In de individuele opleidingsplannen van niet-uitvoerende bestuursleden wordt extra aandacht besteed aan de beleidsterreinen risicobeheer, beleggingsbeleid, uitbesteding en financiële informatievoorziening.

Het pensioenfonds heeft voorts een Verantwoordingsorgaan (VO). Het VO geeft jaarlijks achteraf een oordeel over het door het Bestuur vastgestelde beleid en de wijze waarop het beleid is uitgevoerd, een en ander conform het bepaalde bij en krachtens de Pensioenwet. Tevens heeft het VO enkele specifieke adviesrechten. Het VO van SNPS kent zes zetels. Twee daarvan worden bezet door vertegenwoordigers van de werkgever, de andere zetels zijn voor vertegenwoordigers van de werknemers die deelnemen in de SNPS-pensioenregeling. Pensioengerechtigden zullen in het VO worden benoemd zodra het aantal pensioengerechtigden 10% of meer bedraagt van het totale deelnemersbestand. Op dit moment is dat nog niet het geval.

B. WERKWIJZE BINNEN HET BESTUUR

Het pensioenfonds heeft een Bestuursprotocol waarin het taakgebied van het Bestuur en daarnaast specifiek ook het taakgebied van de uitvoerende bestuursleden zijn vastgelegd. Daarnaast is er een beleidsdocument waarin de uitgangspunten en afspraken zijn vastgelegd voor wat betreft de werkwijze binnen het Bestuur. In 2017 is dit beleidsdocument geactualiseerd. Zo wordt dieper ingegaan op het intern toezicht door de niet-uitvoerende bestuursleden. Ook de

interface tussen Bestuur en het VO is nader uitgeschreven waarbij onderscheid wordt gemaakt in overleggen tussen het VO en de niet-uitvoerende bestuurders en overleggen tussen het VO en het gehele Bestuur. Binnen het Bestuur als geheel en tussen de uitvoerende en niet-uitvoerende bestuurders wordt er gestreefd naar een klimaat waarbij de kerntaken van het Bestuur als geheel centraal staan, maar de niet-uitvoerende bestuurders respectievelijk de uitvoerende bestuurders zich wel bewust zijn van de verschillende rollen die zij tegelijkertijd ook ten opzichte van elkaar hebben. Er wordt frequent en op een open manier via korte lijnen gecommuniceerd over belangrijke activiteiten en issues. Niet-uitvoerende bestuursleden gaan daarbij uitdrukkelijk niet op de stoel van de uitvoerende bestuursleden zitten. Verder hebben de niet-uitvoerende bestuursleden een onderlinge verdeling gemaakt van aandachtsgebieden (focal points). Uitvoerende en niet-uitvoerende bestuursleden geven elkaar op open en transparante wijze feedback over hoe zij vinden dat de taakvervulling in de praktijk wordt uitgeoefend.

Het Bestuur heeft het afgelopen jaar vijf keer vergaderd, waarbij één vergadering volledig was gewijd aan de vaststelling van het jaarverslag 2016. Daarnaast heeft het Bestuur in maart 2017 een site visit gebracht op één van de locaties van APS. In de reguliere bestuursvergaderingen heeft het Bestuur een breed spectrum aan fondsdocumentatie behandeld en vastgesteld. Verder zijn met name de inrichting en werking van het Control Framework, de performance en dienstverlening van APS en de wijziging van de pensioenregeling van SNPS per 1 april 2017 en per 1 januari 2018 vanwege de invoering van het CVP respectievelijk de verhoging van de pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar, behandeld. Gedurende het verslagjaar zijn er meerdere workshops gehouden voor en met het Bestuur om specifieke thema's te bespreken. Onderwerpen die in de workshops aan de orde zijn gekomen zijn onder meer risicomangement, de missie, visie, strategie en doelstellingen van SNPS en een illustratie van de doorloop van de bruto en netto pensioenregelingen gezien de toegenomen administratieve complexiteit door de invoering van het CVP.

C. NALEVING CODE PENSIOENFONDSEN

SNPS is verplicht om de Code Pensioenfondsen na te leven of uit te leggen hoe en waarom op onderdelen wordt afgeweken. De Code bevat normen voor goed pensioenfondsbestuur, waarmee de transparantie op dit gebied verder wordt vergroot. Bepalend voor de werking van de Code is hoe pensioenfondsen met de intenties van de Code omgaan –niet de mate waarin ze die naar de letter naleven ('afvinkgedrag'). De waarde zit in de dialoog en afgewogen besluitvorming over de onderwerpen in deze Code. Dat betekent dus dat er ruimte is om af te wijken van de normen mits dit weloverwogen gebeurt. SNPS heeft over het gehele verslagjaar alle normen van de Code Pensioenfondsen nageleefd.

In vergelijking met 2016 kan geconstateerd worden dat met de vorderingen in 2017 ten aanzien van verantwoord beleggen binnen SNPS de naleving van de normen 27 en 29 van de Code Pensioenfondsen verder is versterkt. Zo is in 2017 verder gewerkt aan de ontwikkeling van het ESG-beleid specifiek voor SNPS daarbij rekening houdend met het DC-karakter (externe beleggingsfondsen) van het pensioenfonds. Zo is met de externe vermogensbeheerders gesproken over de mogelijkheden om ESG-criteria te gebruiken binnen de beleggingsfondsen. Verder heeft het Bestuur over het onderwerp verantwoord beleggen gesproken met deelnemers tijdens sessies op verschillende Shell locaties. Tot slot heeft SNPS in 2017 de Intentieverklaring IMVO-afspraken pensioenfondsen ondertekend.

D. GESCHIKTHEIDSBEVORDERING

In de SPN Academy - het leerportaal voor onder meer SNPS - heeft in 2017 opnieuw de nadruk gelegen op learning by doing', bijvoorbeeld door middel van betrokkenheid bij projecten van SNPS en het zijn van een focal point op een bepaald beleidsterrein. Concrete voorbeelden hierbij zijn de in 2017 ingevoerde CVP-module in de pensioenregelingen van SNPS en het project rondom de ontwikkeling van een concreet ESG-beleid voor SNPS. Deze activiteiten liggen in de lijn van de '70-20-10' leerfilosofie binnen Shell dat 70% van de leereffectiviteit afkomstig is van professionele ervaringen in de baan, 20% van leren van anderen (training-on-the-job) en 10% van formele trainingen.

De sterke focus op leren door doen en leren van elkaar, vragen om een professionele houding en specifieke competenties. Een lerende mindset is cruciaal. Evenals reflecterend vermogen, samenwerken en omgevingsbewustzijn. Constante nieuwsgierigheid zorgt ervoor dat inhoudelijke expertise niet achterblijft, maar gevoed wordt en bij blijft. Hierdoor is het Bestuur in staat om te gaan met veranderingen en is het wendbaar in de uitvoering van de strategie en het realiseren van de lange termijn doelstellingen van SNPS. Opleidingen en cursussen blijven in dat kader relevant, maar alleen als de kennis die hierbij wordt vergaard ook direct in de praktijk kan worden toegepast. Formele training werkt dan als een katalysator voor leerervaringen in en door de eigen werkpraktijk.

Vanuit de SPN Academy wordt toegezien op de voortgang ten aanzien van de tussen de voorzitter en de individuele bestuursleden gemaakte afspraken over de invulling van de professionele ervaringen, de training-on-the-job en de te volgen opleidingen(en). Belangrijk onderdeel hierbij is hoe het bestuurslid als focal point een voortrekkersrol in het Bestuur vervult op een bepaald beleidsterrein. Het sparren met medebestuursleden en inhoudsexperts van SPN over pensioenvraagstukken wordt in dit kader sterk aangemoedigd.

Deelname aan seminars en workshops wordt geregistreerd en gemonitord in de SPN Academy. Tevens heeft het Bestuur in 2017 een drietal 'capita selecta' avonden georganiseerd, waarbij tezamen met externe deskundigen dieper op een actueel onderwerp is ingegaan. Tijdens de avonden is respectievelijk gesproken over 'Risk Type Compass Bestuursevaluatie', 'Kleine en grote zorgplicht bij SNPS' en 'PensioenTech; hoe hiermee als bestuur om te gaan binnen SNPS.

E. EVALUATIE EIGEN FUNCTIONEREN VAN HET BESTUUR

In maart 2017 heeft een zelfevaluatie van het Bestuur plaatsgevonden waarbij een externe partij is betrokken. De externe partij heeft aanbevelingen gedaan die in het Bestuur zijn besproken. Zoals gebruikelijk heeft in de laatste reguliere bestuursvergadering van 2017 een interne zelfevaluatie plaatsgevonden. De terugkoppeling tussen uitvoerende en niet-uitvoerende bestuursleden is hierbij een vast agendapunt. Voorafgaand aan de jaarlijkse zelfevaluatie heeft de Voorzitter individuele gesprekken gevoerd met bestuursleden over hun functioneren in het Bestuur. Op basis van deze gesprekken is per bestuurslid het individuele opleidingsplan geactualiseerd en voor 2017 vastgelegd in de SPN Academy.

F. GEDRAGSCODE

Het Bestuur heeft een gedragscode vastgesteld, die geldt voor leden van het Bestuur en het VO van SNPS. De gedragscode heeft tot doel te verzekeren dat alle activiteiten van SNPS op een integere wijze worden uitgevoerd en dat belangenverstrengeling van zakelijke en privébelangen (en ook de schijn daarvan) wordt vermeden. De gedragscode bevat tevens een incidenten- en klokkenluidersregeling.

Jaarlijks wordt door betrokkenen de naleving over het afgelopen jaar en de naleving in het komende jaar bevestigd. De gedragscode voldoet aan de door de Pensioenwet en de Wet op het financieel toezicht gestelde eisen. Daarnaast is aansluiting gezocht bij het Ethics & Compliance beleid van Shell. Er is een compliance officer aangesteld die toezicht houdt op de uitvoering en effectiviteit van de gedragscode. Organisaties waaraan SNPS werkzaamheden heeft uitbesteed, dienen een materieel gelijkwaardige gedragscode te hebben.

De compliance officer heeft in het verslagjaar geen materiële overtredingen van de gedragscode geconstateerd en geen incidenten aan DNB gemeld. Er is sprake van een compliance georiënteerde organisatie.

6. VOORUITBLIK 2018

In 2018 zal de focus van SNPS, naast de uitvoering van reguliere werkzaamheden en de doorontwikkeling van bestaande processen en communicatiemiddelen, met name gericht zijn op de volgende projecten:

De eerste volledige operationalisering van de per 1 april 2017 ingevoerde CVP-module in zowel de bruto -en netto pensioenregelingen van SNPS. Het gaat hierbij met name om de bepaling van het resultaat en de communicatie hierover.

- De verdere ontwikkeling van het zogenoemde 'one-stop-shop' deelnemer portaal met betrekking tot de geldende pensioenregelingen van SNPS respectievelijk Stichting Shell Pensioen (SSPF). De deelnemer van zowel SNPS als SSPF krijgt daarmee integraal inzicht, overzicht en handelingsperspectief voor die elementen van de regelingen die op hem/haar van toepassing zijn.
- Overige werkzaamheden die voortkomen uit de Wet Verbeterde premieregeling, zoals de invoering van het standaardmodel dat de deelnemer ondersteunt bij de keuze tussen een variabel en vast pensioen.
- De implementatie van de Algemene Verordening Gegevensbescherming die vanaf 25 mei 2018 in werking treedt.
- Verdere doorontwikkeling van het beleid ten aanzien van verantwoord beleggen.
- Uitvoeren periodiek onderzoek naar de risicobereidheid van de SNPS-deelnemers.
- Opvolging geven aan de uitkomsten van de in het tweede kwartaal geplande wetsevaluatie door de overheid met betrekking verschillende wetten zoals die nu gelden binnen de pensioensector.

Het Bestuur

Den Haag, 6 juni 2018

C. VERANTWOORDING EN TOEZICHT

1. VERSLAG VAN HET INTERN TOEZICHT DOOR NIET-UITVOERENDE BESTUURSLEDEN

Inleiding

Het Bestuur van SNPS wordt gevormd door een one-tier board met uitvoerende en niet-uitvoerende bestuurders, die gezamenlijk eindverantwoordelijkheid dragen. Het interne toezicht op de uitvoerende bestuurders wordt daarbij uitgeoefend door de niet-uitvoerende bestuurders, waaronder de onafhankelijke voorzitter. Het Pensioenfonds heeft tot dusver nagenoeg geen gepensioneerde deelnemers en daardoor nog geen vertegenwoordiging namens de pensioengerechtigden binnen het Bestuur. Op basis van de in het Bestuur aanwezige kennis en ervaring heeft de toezichthouder SNPS voorsnog vrijstelling verleend voor de instelling van een auditcommissie.

Invulling van het Intern Toezicht

De uitvoerende bestuurders zijn verantwoordelijk voor beleidsvoorbereiding en de dagelijkse operationele uitvoering. Tussen de niet-uitvoerende bestuurders onderling is er een verdeling van aandachtsgebieden afgesproken waarvoor zij als eerste aanspreekpunt optreden. Naast de statutaire rolverdeling tussen uitvoerende bestuurders enerzijds en niet-uitvoerende bestuurders anderzijds zijn binnen SNPS aanvullende afspraken over werkrelatie en verantwoordelijkheden vastgelegd in een Bestuursprotocol. Er wordt een manier van werken nagestreefd op basis van open en directe communicatie in beide richtingen. De niet-uitvoerende bestuurders worden tijdig bij beleidsvoorbereiding en meer operationele zaken betrokken, maar waken er tegelijkertijd voor om niet op de stoel van de uitvoerende bestuurders te gaan zitten. In 2017 is de toepassing van deze werkafspraken geëvalueerd en is het Bestuursprotocol geactualiseerd. Het Verantwoordingsorgaan is hierbij betrokken geweest en heeft over de voorgenomen aanpassingen advies uitgebracht.

Na elke reguliere bestuursvergadering is er een 'nazit' van de niet-uitvoerende bestuursleden waarbij wordt teruggeblikt op de afgelopen vergadering. Hierbij wordt ook het functioneren van de uitvoerende bestuursleden besproken. In de jaarlijkse zelfevaluatie van het Bestuur aan het eind van het jaar komt expliciet de relatie tussen de uitvoerende en de niet-uitvoerende bestuursleden aan de orde.

Eenzelfde open en pro-actieve manier van samenwerken is ook van toepassing in de werkrelaties met de werkgever en het Verantwoordingsorgaan.

Compliance met de Code Pensioenfonds

Op basis van de Pensioenwet betreft het interne toezicht de naleving van de Code Pensioenfonds bij zijn taak. De normen zoals vervat in de Code Pensioenfonds vormen een belangrijke leidraad voor goed pensioenfondsbestuur. Bij belangrijke afwegingen en besluiten binnen het Bestuur worden de relevante bepalingen en de onderliggende intenties expliciet geadresseerd. Eind 2017 voldeed SNPS aan alle normen van de Code.

Bijeenkomsten en onderwerpen

Er wordt binnen het Bestuur gewerkt vanuit een strategische visie met concrete doelstellingen en professionele ondersteuning door het bestuursbureau. Er is een uitgebreide jaarplanning van

zowel operationele als projectactiviteiten. Het Bestuur ziet erop toe dat de bestuursagenda's zijn ingericht op een optimale invulling van de bestuurlijke zorgplicht, in aansluiting op de specifieke vereisten van de premieovereenkomst met beleggingsvrijheid die SNPS uitvoert. Naast scherp toezicht op uitvoering van de pensioenregelingen en voortdurende afweging van risico, rendement en kosten bij het vermogensbeheer, wordt veel aandacht besteed aan effectieve communicatie met deelnemers. In iedere reguliere bestuurvergadering worden de uitkomsten van de driemaandelijke Risk and Control Self Assessments besproken, zonodig aangepast en vastgesteld. Deze evaluaties zijn een centraal onderdeel van het SNPS Control Framework en het risicomangement proces.

De uitbestedingsrelatie met Achmea Pensioenservices en Achmea Investment Management is in 2017 verder uitgebouwd en aangepast voor de overgang naar een nieuwe, universele website voor deelnemers van de beide pensioenfondsen van Shell in Nederland ('One-Stop-Shop') en de toevoeging van de Collectief Variabel Pensioen (CVP) module aan de bestaande bruto- en netto SNPS-regelingen. De contracten met beide externe dienstverleners zijn volledig herzien en geformaliseerd per 1 januari 2018.

Op het gebied van wet- en regelgeving heeft het Bestuur de doorlopende discussie over de toekomst van het nationale pensioenstelsel actief gevolgd en hebben de uitvoerende bestuurders namens SNPS deelgenomen aan discussies in relevante beleidsfora. Ook heeft het Bestuur zich gebogen over de voorbereidingen voor implementatie van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) binnen SNPS en bij de externe dienstverleners, alsmede de gewijzigde Europese pensioenrichtlijn (IORP II) die in nationale wetgeving moet worden omgezet.

Het Bestuur heeft vorig jaar het bestaande beleid van verantwoord -beleggen van SNPS geformaliseerd en hierbij vastgesteld als beleggingsovertuiging dat betrokken aandeelhouderschap goed bestuur en verantwoord ondernemen stimuleert. Mede tegen de achtergrond van de relatief jonge en betrokken populatie van deelnemers is er in het verslagjaar een werkgroep van het Bestuur ingesteld voor verdere ontwikkeling van de bestuursambitie aangaande Verantwoord beleggingsbeleid. In het verslagjaar zijn er gesprekken geweest met de voor SNPS twee belangrijkste asset managers, Robeco en BlackRock, over de wijze waarop met Verantwoord beleggen in de huidige mandaten rekening wordt gehouden. Het Bestuur concludeerde hieruit dat er al in belangrijke mate invulling wordt gegeven aan Verantwoord beleggen. Voor eventuele aanpassing en versterking zal tevens verder dialoog worden gezocht met de deelnemers van SNPS en met het Verantwoordingsorgaan.

Het op peil houden van de geschiktheid van bestuursleden, leden van het Verantwoordingsorgaan en medewerkers van het bestuursbureau is een belangrijke prioriteit en wordt door het Bestuur actief gevolgd. In 2017 hebben onder meer Capita Selecta avonden met externe sprekers plaatsgevonden over zorgplicht binnen DC-regelingen en de gevolgen van FinTech voor pensioenfondsen. Het concept van de SPN Academy als eenduidige scholingsfaciliteit heeft een duidelijke plaats in de organisatie gekregen. De eerder ingezette samenwerking met Stichting Pensioenopleidingen (SPO) levert hierbij goede resultaten op. Naar de toekomst toe legt het Bestuur meer dan voorheen ook nadruk op de permanente educatie van de leden van de Bestuur, Verantwoordingsorgaan en medewerkers van het pensioenbureau.

Op grond van de Code Pensioenfondsen dient het Bestuur elke twee jaar bij de evaluatie van zijn eigen functioneren een derde partij te betrekken. In maart van 2017 heeft voor de tweede keer binnen het Bestuur een evaluatie met externe begeleiding plaatsgevonden. In deze zelfevaluatie is stilgestaan bij het functioneren van het one-tier-model binnen het Bestuur van SNPS en de relatie tussen de uitvoerende en de niet-uitvoerende bestuursleden.

Naast de formele bestuursvergaderingen en de jaarwerkvergadering hebben bestuursleden in het verslagjaar deelgenomen aan periodieke risico reviews, ad-hoc workshops, kennissessies, een site visit bij Achmea Pensioenservices en deelnemerbijeenkomsten op Shell locaties.

Oordeel

Naar het oordeel van de niet-uitvoerende bestuursleden hebben de uitvoerende bestuurders in 2017 hun taken op een professionele wijze vervuld. Er zijn in 2017 goede resultaten behaald zowel op het gebied van operationele efficiencies, contract beheer als bij het project management. Organisatorisch en operationeel alsmede met de huidige regelingen 'staaf het SNPS huis. De realisatie van het CVP vormde een belangrijk sluitstuk van het traject om binnen de parameters van wetgeving en aanvaardbaar risico een zo goed mogelijke pensioenopbouw te realiseren. Personeelwisselingen bij Bestuur, bestuursbureau en de externe dienstverleners zijn met aandacht begeleid.

De samenwerking met de uitvoerende bestuurders is open en effectief. De kwaliteit van de bestuursstukken is goed en de rapportages van de externe dienstverleners zijn verder verbeterd. Het jaarlijkse overleg tussen de niet-uitvoerende bestuurders en Verantwoordingsorgaan wordt eveneens positief bevonden. Dit overleg staat exclusief in het teken van proces- en inhoudelijke onderwerpen die in het kader van het intern toezicht relevant zijn. Zo wordt het conceptoordeel van de niet-uitvoerende bestuursleden met het Verantwoordingsorgaan besproken. Het Verantwoordingsorgaan heeft de uitkomsten van dit gesprek gebruikt bij het opstellen van zijn eigen oordeel over 2017. Richting werkgever wordt er proactief gewerkt met inbreng van gedegen professionele expertise en inzichten.

Voor 2018 zijn door het interne toezicht de volgende aandachtspunten geformuleerd:

- Actieve monitoring en control op het gebied van vermogensbeheer (meer dan op basis van de standaardrapportages van Achmea Investment Management). Een voorbeeld hiervan is de benchmarking en 'peer' review van de resultaten van de huidige assetmanagers in de aandelen portefeuille.
- Evaluatie van het beleggingsbeleid.
- Vervolgstappen met betrekking tot verantwoord beleggen.
- Verdere verdieping van de kennis en inzicht van de leden van het Bestuur en het Verantwoordingsorgaan op het gebied van vermogensbeheer.
- Communicatie, waaronder verbetering en gebruik van middelen en technische toepassingen (vervolgstappen).
  - Nationale Pensioendialoog en de mogelijke consequenties voor de pensioenregelingen die SNPS uitvoert.
  - Goede opvang van personeelwisselingen binnen Bestuur en pensioenbureau.

2. REACTIE VAN DE UITVOERENDE BESTUURSLEDEN OP HET VERSLAG VAN HET INTERN TOEZICHT

In de eerste jaren van SNPS heeft de bestuurlijke nadruk gelegen op het neerzetten van een goede governance en organisatie, het completeren van de pensioenregeling met het netto pensioen en het collectie variabel pensioen, alsmede het verder invullen van de grote zorgplicht. Met genoeg stellen de uitvoerende bestuursleden vast dat ook de niet-uitvoerende bestuursleden van mening zijn dat 'het huis staat'. Met vertrouwen geven de uitvoerende bestuursleden dan ook in de loop van 2018 het stokje over aan een nieuw dagelijks management, dat voor de uitdaging staat om SNPS in een steeds sneller veranderende omgeving op een verantwoorde wijze verder te laten groeien.

Zoals de niet-uitvoerende bestuursleden al aangeven, zal de focus nadrukkelijker op het vermogensbeheer komen te liggen. Benchmarking van de resultaten, verantwoord beleggen en kosten zijn thema's die alsmaar aan belang winnen. Tegelijkertijd zal het risicomanagement verder ter hand worden genomen, mede in het licht van de IORP II transpositie.

Werknemers bij Shell hebben nu via de zogenoemde one-stop-shop digitaal overzicht over en inzicht in hun Shell pensioenen, ongeacht het pensioenfonds waarin die zijn opgebouwd. Dat betekent niet dat het bestuur nu achterover kan leunen. De technische vooruitgang biedt nieuwe mogelijkheden voor het fonds om steeds naar nieuwe wegen te zoeken om de deelnemers nog beter te bereiken en te helpen bij het maken van geïnformeerde en verantwoorde keuzes.

Ook de overige door de niet-uitvoerende bestuursleden gesignaleerde aandachtspunten, in het bijzonder eventuele stelselwijzigingen als gevolg van de Nationale Pensioendialoog, zijn onderdeel gemaakt van de strategische agenda en het werkplan 2018. Graag zullen de uitvoerende bestuursleden met het gehele bestuur en het verantwoordingsorgaan de dialoog blijven voeren over de voortgang hiervan, in het belang van de deelnemers.

3. OORDEEL VAN HET VERANTWOORDINGSORGAAN

Inleiding

De taak van het verantwoordingsorgaan (VO) is om het bestuur van SNPS van advies te voorzien over de in het Reglement verantwoordingsorgaan vastgelegde thema's. Daarnaast formuleert het VO jaarlijks een oordeel over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid en over de beleidskeuzes voor de toekomst.

Gedurende 2017 is de samenstelling van het VO gewijzigd. Eén werkgeverslid heeft de keuze gemaakt Shell te verlaten en daarmee het VO. Volgend hierop is 1 inleerder aan de werkgeverszijde benoemd tot volwaardig lid van het VO.

Eén VO lid aan de werknemerszijde heeft de mogelijkheid geboden gekregen om onderdeel van het Bestuur van SNPS te gaan uitmaken als niet-uitvoerend bestuurslid en is per 1 december 2017 niet langer actief in het VO.

Personalia zijn te vinden in de bijlage.

Activiteiten/bronnen voor oordeelsvorming

Gedurende het jaar heeft het VO vijf maal vergaderd met het Bestuur/Directie. Deze, over het algemeen, goed voorbereide vergaderingen verlopen open en constructief, met voldoende gelegenheid tot vragen. De agenda wordt geruime tijd tevoren zorgvuldig samengesteld, waarbij het VO gelegenheid krijgt tot het aandragen van agendapunten. In de aanloop naar de vergadering ontvangt het VO het materiaal wat tijdens de vergadering getoond en besproken wordt, hetgeen zorgt voor efficiënt overleg, constructieve discussie en gerichte vragen. Naast de reguliere vergaderingen zijn er ontmoetingen georganiseerd waar meer specifieke onderwerpen zijn besproken. Het VO krijgt op deze wijze mogelijkheden tot het verkrijgen van alle relevante informatie om tot een degelijk oordeel komen. Kortom, het VO heeft de omgang met zowel uitvoerende als niet-uitvoerende bestuurders als prettig en constructief ervaren.

Bij het vormen van een oordeel richt het VO zich op het door het bestuur gevoerde beleid en/of vastgestelde beleidsvoornemens aan het begin van en gedurende het jaar en de belangenafwegingen die over dit beleid en/of vastgestelde beleidsvoornemens binnen het

bestuur plaatsvinden. Daarnaast neemt het VO het jaarverslag en oordeel van het voorgaande jaar in beschouwing.

Reflectie op 2017

Het jaar 2017 kenmerkt zich als een vol en druk jaar, met de focus op de afronding van een aantal grote projecten (introductie CVP en uitbesteding administratie SSPF), uitgevoerd in parallel met lopende projecten als het ESG Beleid en Member engagement, en met de vooruitblik op toekomstige activiteiten, waaronder de Nationale Pensioendialoog, de Convergentie SSPF/SNPS en de Shell Internat Audit.

Aan de zijde van het VO is er met, onder andere, de introductie van een werkplan, een interne structurering en taakverdeling een duidelijke professionaliseringsslag geslagen. Gedurende het jaar is er een fluctuatie geweest in het aantal leden van het VO, zowel aan werknemerszijde als werkgeverszijde, en het VO verwacht met ingang van 2018 weer op volle sterkte te zijn.

Ondanks een volle agenda, gestuurd door de vele activiteiten en projecten, heeft het bestuur gedurende het jaar het VO, over het algemeen, op een transparante en duidelijke wijze op de hoogte gehouden van de status en progressie op zowel de kortdurige als langdurige projecten, daarbij de strategie, missie en visie altijd in het vizier houdend. Het VO is verheugd te zien dat de in het Oordeel over 2016 opgenomen aanbeveling tot een meer transparante en overzichtelijke manier van beleidsverantwoording is opgepikt door het bestuur. De zogenaamde stoplichtrapportage en het duidelijk oplijnen van de SPN Prioriteiten, waarbij de doelen en het lopende resultaat naast elkaar worden geplaatst, zijn daarin nuttig en duidelijk gebleken en worden door het VO bijzonder gewaardeerd. Het bestuur erkent dat er op sommige activiteiten enige achterstand is, en belooft beterschap.

Het VO voelt dat er, waar het de kwalitatieve betrokkenheid betreft, mogelijkheid is tot verbetering. Het VO zou graag intensiever betrokken zijn geweest waar het de missie, visie en strategie betreft en ook bij de revisie van het Control Framework. Het ESG beleid is lange tijd buiten beschouwing geweest, en de snelle ontwikkelingen gedurende Q4 2017 zijn pas in januari 2018 met het VO gedeeld. Met het streven tot het zijn van een open en gelijkwaardige gesprekspartner, wil het VO ervoor waken te verworden tot een reactieve partij, en tijdige en duidelijke communicatie is hier de sleutel.

Waar het de operationele uitvoer van projecten betreft, is het VO bijzonder tevreden. Waar er duidelijke tijdslijnen en doelen staan, worden projecten tijdig en op juiste wijze afgerond. Het introduceren van het CVP, het verhogen van de pensioenleeftijd naar 68 en de aanpassingen in het Communicatiebeleid zijn daar uitstekende voorbeelden van. Het VO heeft er dan ook vertrouwen in dat de implementatie van het AVG Gegevensbescherming in 2018 adequaat zal worden voltooid.

In navolging van afgelopen jaren kan het VO, op basis van de regelmatige interacties met het bestuur, de niet-uitvoerende bestuursleden, en het management van SPN, constateren dat de dynamiek, communicatie en onafhankelijke beschouwing van en tussen de uitvoerende en niet-uitvoerende bestuursleden voldoende is. Het bestuur kent gedurende het gehele jaar een sterke bezetting, gekenmerkt door een diversiteit aan persoonlijkheid, professionele achtergrond en ervaring. Met de aanvang van de sterke en snelle uitstroom van zowel uitvoerende als niet-uitvoerende bestuursleden aan het einde van het jaar, vraagt het VO nadrukkelijk de aandacht voor het behouden van deze kwaliteiten van het bestuur.

Vooruitblik op 2018

Met de aanvang van de sterke uitstroom vanuit het Bestuur eind 2017, zal de focus voor SNPS in 2018 in eerste instantie liggen op het waarborgen van de continuïteit van het Bestuur.

Sinds de start van SNPS heeft het Bestuur grote operationele uitdagingen verwezenlijkt. Het VO heeft het vertrouwen dat deze successen het bestuur in 2018 de ruimte zullen bieden voor het verleggen van de aandacht naar de meer strategische vraagstukken, zoals bijvoorbeeld de zorgplicht. In het kader van deze zorgplicht bepleit het VO dat de focus van het bestuur zal liggen op het blijven motiveren van de deelnemers om zich actief met hun pensioen bezig te houden. Er zijn grote stappen gezet in 2016 en in 2017, en nu is het zaak om het momentum te behouden en de individuele deelnemers te blijven betrekken en te informeren waar het de opbouw van het pensioen en de keuzes die daarbij komen kijken betreft. Het is dan ook goed om te zien dat het bestuur al enige tijd bezig is met het uitdiepen van de mogelijkheden, zoals financiële educatie en fysieke workshops, omtrent deze "member engagement".

Het VO adviseert het Bestuur in 2018 de aandacht te richten op het ESG beleid en, zoals reeds aangegeven in het Oordeel over 2016, concrete en tastbare, korte termijn en lange termijn ambities te formuleren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Nadat het ESG-beleid wat op de achtergrond is geraakt in 2017, verheugt het VO zich nu dit beleid op de agenda voor 2018 staat. Zoals herhaaldelijk aangeboden, blijft het VO bereid hierin een actieve rol te spelen.

In 2017 is het uitbestedingstraject van het vermogensbeheer afgerond. Het VO benadrukt de noodzaak van een continue, proactieve houding van het Bestuur bij het monitoren van de performance van deze externe dienstverlener. Het belang van het monitoren van de performance geldt overigens voor alle processen die zijn uitbesteed aan externe dienstverleners.

Adviesaanvragen

In het afgelopen jaar heeft het Bestuur achtmaal om advies verzocht, in verband met Project Reims, de kwalitatieve beoordeling, aanpassing uitvoeringsovereenkomst, diversiteitsbeleid, beloningsbeleid, taakvulling bestuur, de samenstelling van de opslagen op de beschikbare premie staffels van de regeling voor 2018 voor zowel Bruto als Netto regeling.

De adviesaanvragen zijn door het VO in beschouwing genomen en beoordeeld en in alle gevallen is op deze adviesaanvraag een positief advies uitgebracht. De gelegenheid tot het stellen van vragen gerelateerd aan deze adviesaanvragen en de immer snelle en uitgebreide antwoorden op deze vragen worden sterk gewaardeerd door het VO.

Oordeel 2017

Op grond van de bovenstaande informatie heeft het VO zich een algemeen oordeel gevormd over het handelen van het bestuur, het door het bestuur uitgevoerde beleid en beleidskeuzes die op de toekomst betrekking hebben.

Het VO staat positief tegenover de wijze waarop het Bestuur over 2017 heeft gehandeld. Met een volle agenda en een groot aantal, in parallel, aanvangende, lopende en afsluitende projecten, heeft het Bestuur laten zien dat zij haar taken goed verstaat. Met name bij de operationele uitvoering heeft het VO een uitstekend gevoel. Gedurende 2017 heeft het Bestuur op een evenwichtige en zorgvuldige wijze invulling gegeven aan de uitvoering, de governance en de communicatie/zorgplicht van het pensioenfonds, en heeft daarbij de belangen van alle deelnemers en andere belanghebbenden in beschouwing genomen.

Op basis van de hiervoor beschreven en alle overige bevindingen van het VO, de observaties en bevindingen van de accountant, actuaris en toezichthoudende bestuurders in beschouwing nemende, oordeelt het Verantwoordingsorgaan positief over het handelen van het Bestuur aangaande het gevoerde beleid, de gemaakte beleidskeuzes en de naleving van goed en stabiel pensioenfondsbestuur.

Tot slot zou het VO zijn waardering willen uit spreken voor het werk en inzet van het Bestuur, en de vele inspanningen en resultaten die zijn geleverd gedurende 2017.

4. REACTIE VAN HET BESTUUR OP HET OORDEEL VAN HET VERANTWOORDINGSORGAAN

Het Bestuur dankt het VO voor het uitgebreide oordeel over 2017. Het doet het Bestuur genoegen om te constateren dat de omgang met zowel de uitvoerende als de niet-uitvoerende bestuursleden als prettig en constructief wordt ervaren. Het siert het VO dat het een pro-actieve houding aanneemt en op een gestructureerde wijze werkt op basis van een door henzelf opgesteld werkplan.

De opmerking van het VO dat er, waar het de kwalitatieve betrokkenheid betreft, mogelijkheden tot verbeteringen zijn neemt het Bestuur ter harte. Hierbij zij opgemerkt dat het uitgangspunt is dat het VO gedurende het jaar zoveel mogelijk 'meegenomen' wordt bij de activiteiten en projecten binnen SNPS. Ook als er op dossiers - bijvoorbeeld vanwege externe factoren die buiten de invloedssfeer van SNPS liggen - géén voortgang is te melden, kan het nuttig zijn om het VO hiervan tijdig op de hoogte te stellen. Dit zorgt ervoor dat Bestuur en VO in gezamenlijkheid en betrokkenheid optrekken en voorkomt mogelijke misverstanden.

Het Bestuur is zich bewust van de dynamiek in 2018 door verandering van de uitvoerende bestuursleden alsmede één of meerdere niet-uitvoerende bestuursleden. Na toetsing op betrouwbaarheid en geschiktheid door De Nederlandsche Bank zijn inmiddels twee nieuwe uitvoerende bestuursleden alsmede een niet-uitvoerend bestuurder in mei 2018 aangetreden. Verwacht wordt dat de nieuwe bestuursleden met hun kennis en ervaring het bestaande team goed zullen aanvullen. Gezien de professionele (IT) achtergrond en leeftijd van de nieuw benoemde niet-uitvoerende bestuurder wordt bovendien de diversiteit binnen het Bestuur van SNPS verder versterkt.

Wat betreft het activeren van deelnemers om zich actief met hun pensioen(opbouw) bezig te houden, merkt het Bestuur op dat dit een kernonderdeel is van de missie en visie van SNPS zoals in 2017 vastgesteld, namelijk de deelnemers mogelijkheden bieden voor het realiseren van persoonlijke pensioendoelen. Zo zal in 2018, tezamen met Achmea Pensioenservices, verder worden gewerkt aan de ontwikkeling van het 'one-stop-shop' deelnemersportaal. De ambitie is om de focus te verleggen van de inhoud van het communicatiemateriaal naar daadwerkelijk deelnemers in actie laten komen zodat de inhoud 'landt'. In dit kader zal het Bestuur zich ook buigen over het in kaart brengen van de risicobereidheid van deelnemers. Nieuwe FinTech initiatieven in de pensioenmarkt kunnen hiertoe mogelijkheden bieden. Tot slot bekijkt SNPS momenteel, tezamen met Shell Nederland, hoe concreet nader invulling gegeven kan worden aan financiële educatie van deelnemers in verschillende fases van hun carrière. Het Bestuur wil het VO als klankbord van de deelnemers bij deze ontwikkelingen in 2018 graag betrekken.

5. OVERIG

Klachten en geschillen

Het Bestuur heeft conform artikel 27 van de statuten een klachtenprocedure vastgesteld, die ten behoeve van de deelnemers ook op de website van SNPS wordt gepubliceerd. In het verslagjaar zijn er relatief weinig klachten geweest, die allemaal door SAPB, waar nodig in overleg met SPN, afgehandeld konden worden. Een en ander heeft niet geleid tot materiële aanpassingen in regelingen of processen. Het Bestuur heeft in het verslagjaar geen klachten in behandeling genomen.

Toezicht door DNB en AFM

Overeenkomstig artikel 96 Pensioenwet wordt vermeld dat De Nederlandsche Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) in 2017 geen corrigerende maatregelen hebben getroffen.

Ombudsman Pensioenen

In 2017 heeft de Ombudsman Pensioenen geen klachten van belanghebbenden bij het pensioenfonds in behandeling genomen.

Het Bestuur

Den Haag, 6 juni 2018

JAARREKENING

1. BALANS PER 31 DECEMBER

NA VOORGESTELDE BESTEMMING VAN HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN)			
X € 1.000		2017	2016
ACTIVA			
Beleggingen voor risico deelnemers	(1)	139.841	102.318
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	(2)	11.945	6.632
Vorderingen en overlopende activa	(3)	784	1.900
Liquide middelen	(4)	7.384	4.845
		159.954	115.695
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(5)	3.207	2.399
Technische voorzieningen	(6)	11.945	6.632
Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers	(7)	139.841	102.318
Voorziening toekomstige uitvoeringskosten	(8)	4.316	3.275
Overige schulden en overlopende passiva	(9)	645	1.071
		159.954	115.695

(*) De nummering verwijst naar de toelichting

2. STAAT VAN BATEN EN LASTEN

X € 1.000		2017	2016
BATEN			
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	(10)	40.061	40.740
Beleggingsresultaten risico deelnemers	(11)	6.845	9.770
Overige baten	(12)	8	9
Totaal baten		46.914	50.519
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	(13)	1.361	1.518
Pensioenuitvoeringskosten	(14)	1.952	2.582
Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	(15)	37.523	43.130
Mutatie technische voorzieningen	(16)	5.313	5.010
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	(17)	-5.313	-5.010
Mutatie voorziening toekomstige uitvoeringskosten	(18)	1.041	975
Saldo overdrachten van rechten voor risico deelnemers	(19)	-1.033	-2.855
Herverzekeringen	(20)	5.262	4.785
Totaal lasten		46.106	50.135
Totaal baten		808	384

(*) De nummering verwijst naar de toelichting

X € 1.000		2017	2016
BESTEMMING VAN HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN			
Algemene reserve - Bruto pensioenregeling		628	358
Algemene reserve - Netto pensioenregeling		180	26
		808	384

3. KASSTROOMOVERZICHT

(X € 1.000)		
HET KASSTROOMOVERZICHT IS OPGESTELD VOLGENS DE DIRECTE METHODE	2017	2016
KASSTROOM UIT PENSIOENACTIVITEITEN		
Ontvangen premiebijdragen van werkgevers en werknemers	41.175	40.626
Ontvangen waardeoverdrachten risico deelnemers	1.033	2.855
Betaalde pensioenuitkeringen/afkopen	-1.334	-1.519
Betaalde kosten herverzekeringen	-5.282	-5.982
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-2.383	-1.826
Ontvangen diverse baten	8	9
	33.217	34.163
KASSTROOM UIT BELEGGINGSACTIVITEITEN		
Ontvangen inzake verkopen beleggingen voor risico deelnemers	9.296	20.095
Aankopen beleggingen voor risico deelnemers	-39.832	-53.880
Overige mutaties inzake beleggingen risico deelnemers	-142	-28
	-30.678	-33.813
Mutatie liquide middelen	2.539	350
SAMENSTELLING GELDMIDDELEN		
Liquide middelen per 1 januari	4.845	4.495
Mutatie liquide middelen	2.539	350
Liquide middelen per 31 december	7.384	4.845

4. ALGEMENE TOELICHTING

Inleiding

Shell Nederland Pensioenfonds Stichting (hierna SNPS of het pensioenfonds) biedt twee pensioenregelingen aan op basis van zuiver beschikbare premie, te weten Pensioenreglement 1 (voor de Bruto pensioenregeling) en Pensioenreglement Netto Pensioenregeling. De deelnemer kan het opgebouwde pensioenkapitaal aanwenden voor een variabel pensioen binnen SNPS (door middel van het Collectief Variabel Pensioen hierna CVP) of een vaste pensioenuitkering bij een pensioenverzekeraar naar keuze.

Het algemene uitgangspunt van het te voeren beleid van SNPS is om de pensioenovereenkomsten na te komen en wel tegen zo stabiel mogelijke premies. Hierbij wordt gestreefd de kosten zo laag mogelijk te houden, binnen de randvoorwaarden die het Bestuur stelt ten aanzien van kwaliteit van uitvoering. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, de pensioenreglementen, de uitvoeringsovereenkomsten en de Actuariële Bedrijfstechnische Nota (ABTN).

De pensioenovereenkomsten zoals vastgelegd in de individuele arbeidsovereenkomsten van werknemers, zijn neergelegd in twee pensioenreglementen op basis van een zuiver beschikbare premie, te weten Pensioenreglement 1 (voor de Bruto pensioenregeling) en de Netto Pensioenregeling. Vanaf 1 april 2017 bestaat de mogelijkheid om deel te nemen aan het CVP.

Als gevolg van de kenmerken van de zuivere beschikbare premiereregelingen en het feit dat het pensioenfonds geen ingegane pensioenen voor risico van het pensioenfonds kent, liggen zowel het beleggingsrisico, het renterisico en het langlevensrisico gedurende de gehele duur van deelneming en pensionering (in geval van deelname aan het CVP) bij de (gewezen) deelnemer respectievelijk de pensioengerechtigde. Risico's voortvloeiende uit de risicoverzekeringen in verband met overlijden en arbeidsongeschiktheid tot de pensioendatum zijn volledig herverzekerd.

Gelet op de bovenstaande kenmerken van de uitgevoerde pensioenregelingen, is de beleidsruimte binnen SNPS afgebakend. Vanwege de door de werkgever, in overleg met de Centrale Ondernemingsraad Shell, bepaalde inhoud van de pensioenregelingen is de ruimte voor het voeren van een eigen pensioenbeleid beperkt. Gegeven de aard van de pensioenregelingen (zuiver beschikbare premie) is de ruimte voor het voeren van een premiebeleid beperkt en is er geen sprake van een indexatiebeleid. De voornaamste beleidsterreinen waarop SNPS wel nadrukkelijk een eigen beleid voert, zijn het beleggingsbeleid, het communicatiebeleid en het uitbestedingsbeleid (onder meer met betrekking tot de pensioenadministratie en het vermogensbeheer).

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in het bijzonder Richtlijn 610.

De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven. Het Bestuur heeft op 6 juni 2018 de jaarrekening vastgesteld.

Presentatiewijziging

In de balans en de staat van baten en lasten waren de posten uitgesplitst naar de Bruto en Netto pensioenregeling. Met de invoering van de CVP in 2017 leidt dit tot nog een nadere uitsplitsing van posten. Om het inzicht in de jaarrekening te verbeteren zijn in de jaarrekening van 2017 de volgende wijzigingen aangebracht in de presentatie:

- De splitsing tussen de Bruto en de Nettopensioenregeling is in de toelichting gepresenteerd in plaats van in de balans en de staat van baten en lasten. Deze presentatiewijziging heeft geen gevolgen voor het vermogen, het resultaat en de kasstromen. De vergelijkende cijfers zijn hierop aangepast.
- Posten die betrekking hebben op risico deelnemers zijn op de activa zijde van de balans opgenomen onder de beleggingen voor risico deelnemers in plaats van verdeeld over meerdere posten (beleggingen voor risico deelnemers, vorderingen voor risico deelnemers en liquide middelen voor risico deelnemers). Onder de beleggingen voor risico deelnemers is toegelicht dat het om een vordering en of liquide middelen gaat. Deze presentatiewijziging heeft geen gevolgen voor het vermogen, het resultaat en de kasstromen. De vergelijkende cijfers zijn hierop aangepast.

Wijzigingen balansposten naar aanleiding van presentatiewijzigingen

In 2017 zijn de posten beleggingen voor risico deelnemers (Bruto pensioenregeling 64.074 en Netto pensioenregeling 35.643) samengevoegd welke in 2016 separaat waren weergegeven. Aan deze post zijn de vorderingen en overlopende passiva die betrekking hebben op risico deelnemers ad 2.573 toegevoegd. Ook is vanuit de liquide middelen het deel voor risico deelnemers ad 28 toegevoegd. De uitsplitsing naar Bruto en Netto pensioenregeling is opgenomen in de toelichting op de balans.

Wijzigingen posten staat van baten en lasten naar aanleiding van presentatiewijzigingen

In 2017 is in de staat van baten en lasten de posten, die in 2016 verdeeld waren naar Bruto en Netto pensioenregeling, samengevoegd. De uitsplitsing naar Bruto en Netto pensioenregeling is opgenomen in de toelichting op de staat van baten en lasten.

ALGEMENE GRONDSLAGEN

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties... Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde

van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Splitsing kosten tussen bruto en netto pensioenregeling

Specifieke kosten, waaronder de administratiekosten, zijn per regeling gefactureerd en toegerekend naar de Bruto en de Netto pensioenregeling. Voor 'algemene' kosten (de kosten die niet specifiek zijn toe te rekenen aan of de Bruto of de Netto pensioenregeling) wordt een verdeelsleutel toegepast om de kosten te splitsen naar de Bruto pensioenregeling en de Netto pensioenregeling. De toegepaste verdeelsleutel is in de betreffende toelichting vermeld.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen, e.d. worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

KOERSEN VREEMDE VALUTA TEN OPZICHTE VAN DE EURO	31-12-2017	31-12-2016
Amerikaanse Dollar	1,20	1,05
Britse Pond	0,89	0,85
Japanse Yen	135,27	123,02

SPECIFIEKE GRONDSLAGEN

Beleggingen voor risico deelnemers

Beleggingen voor rekening en risico deelnemers zijn middelen die aangehouden worden op rekeningen ten behoeve van deelnemers die zelf het beleggingsrisico dragen in het kader van de beschikbare premieregeling.

De Bruto en de Netto pensioenregeling van SNPS omvatten drie Life Cycle profielen: Defensief, Neutraal en Offensief. Als een deelnemer geen beleggingskeuze heeft gemaakt, worden de netto beschikbare premies (zijnde de gestorte premies exclusief de opslagen voor risicopremies en kosten) belegd conform het Life Cycle profiel Neutraal. De drie Life Cycle profielen worden in de praktijk door middel van vier 'administratieve' Life Cycle portefeuilles uitgevoerd, waarbij binnen de Life Cycle portefeuilles geïnvesteerd wordt in onderliggende institutionele beleggingsfondsen. Life Cycle portefeuilles Rente, Match I en Match II beleggen in vastrentende waarden, Life Cycle portefeuille Rendement belegt voornamelijk in zakelijke waarden. In Life Cycle profiel Offensief wordt derhalve relatief het meest belegd in Life Cycle portefeuille Rendement, in Life Cycle

profiel Defensief wordt relatief het minst belegd in Life Cycle portefeuille Rendement. Verder geldt voor alle Life Cycle profielen dat naarmate de pensioendatum nadert het gewicht in Life Cycle portefeuille Rendement wordt afgebouwd.

De twee administratieve CVP portefeuilles belegt in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen, waarbij deze beleggingsfondsen beleggen in aandelen, vastgoed, vastrentende waarden, overige beleggingen en derivaten. Er is geen individuele keuze mogelijk. Het Bestuur stelt de CVP-beleggingsmix vast op basis van een ALM-studie.

Beleggingen en kosten van vermogensbeheer kunnen naar de volgende 4 niveaus worden onderverdeeld:

Niveau 1: Het niveau van SNPS.

Niveau 2: Het niveau van de vier Life Cycle portefeuilles en de twee administratieve CVP portefeuilles die onderdeel zijn van de Beleggingen voor risico deelnemers.

Niveau 3: Het niveau van de onderliggende institutionele beleggingsfondsen binnen de vier Life Cycle portefeuilles en de twee administratieve CVP portefeuilles van niveau 2.

Niveau 4: Het niveau van de beleggingen binnen de onderliggende institutionele beleggingsfondsen van niveau 3.

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de reële waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten die voor beleggingsdoeleinden worden aangehouden binnen de beleggingsportefeuilles worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen reële waarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering als gevolg van de korte looptijd.

Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

Het fonds belegt niet direct in financiële instrumenten, zoals derivaten, ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie.

Reële waarde

Via vier 'administratieve' Life Cycle portefeuilles (LCP Rente, Match I, Rendement en Match II) en twee 'administratieve' CVP portefeuilles wordt belegd in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen, waarbij deze beleggingsfondsen beleggen in aandelen, vastgoed, vastrentende waarden, overige beleggingen en derivaten.

De beleggingen van het pensioenfonds worden op niveau 3 gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. De reële waarde is gebaseerd op de Net Asset Value (NAV) van de

onderliggende beleggingsfondsen binnen de vier Life Cycle portefeuilles. De NAV is gelijk aan de intrinsieke waarde die de manager van het beleggingsfonds op 31 december heeft gepubliceerd en is gelijk aan de handelsprijs op 31 december als op die datum is gehandeld.

Vastgoedbeleggingen

De beleggingen zijn gewaardeerd op niveau 3. Voor de splitsing van de beleggingen naar categorie vastgoed is gebruik gemaakt van look through in de beleggingen op niveau 4.

Aandelen

De beleggingen zijn gewaardeerd op niveau 3. Voor de splitsing van de beleggingen naar categorie aandelen is gebruik gemaakt van look through in de beleggingen op niveau 4.

Vastrentende waarden

De beleggingen zijn gewaardeerd op niveau 3. Voor de splitsing van de beleggingen naar categorie vastrentende waarden is gebruik gemaakt van look through in de beleggingen op niveau 4.

Derivaten

Het pensioenfonds maakt geen direct gebruik van derivaten, zoals bijvoorbeeld voor afdekking van valutarisico's. In de onderliggende beleggingsinstellingen kunnen wel derivaten worden gebruikt.

De beleggingen zijn gewaardeerd op niveau 3. Voor de splitsing van de beleggingen naar categorie is gebruik gemaakt van look through in de beleggingen op niveau 4.

Overige beleggingen

De beleggingen zijn gewaardeerd op niveau 3. Voor de splitsing van de beleggingen naar categorie is gebruik gemaakt van look through in de beleggingen op niveau 4.

Securities lending

Het pensioenfonds participeert niet direct in securities lending. In de jaarrekening zijn derhalve geen securities lending posities verwerkt. In de onderliggende beleggingsinstellingen kan wel sprake zijn van securities lending.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Bruto pensioenregeling

De Bruto pensioenregeling van SNPS is van kracht per 1 juli 2013. Deze pensioenregeling kan, behoudens de risicodekkingen, worden gekarakteriseerd als premieovereenkomst. De door SNPS toegezegde risicodekkingen bij overlijden in actieve dienst en bij (partiële) arbeidsongeschiktheid worden gekarakteriseerd als een uitkeringsovereenkomst op basis van eindsalaris en pensioenjaren.

De pensioenregeling voorziet in een beschikbare premie en (partieel) arbeidsongeschiktheidspensioen ten behoeve van de deelnemers en in (tijdelijk) partnerpensioen en wezenpensioen bij overlijden in actieve dienst ten behoeve van de nabestaanden. Tevens voorziet de pensioenregeling ten behoeve van de deelnemers in premievrijstelling bij (partiële) arbeidsongeschiktheid.

Netto pensioenregeling

De vrijwillige Netto pensioenregeling van SNPS is van kracht per 1 januari 2015. Deze pensioenregeling kan, behoudens de risicodekkingen, worden gekarakteriseerd als premieovereenkomst.

De door SNPS toegezegde risicodekkingen bij overlijden in actieve dienst en premievrijstelling bij (partiële) arbeidsongeschiktheid worden gekarakteriseerd als een uitkeringsovereenkomst.

De pensioenregeling voorziet in een netto pensioenpremie ten behoeve van de deelnemers en in netto partnerpensioen en netto wezenpensioen bij overlijden in actieve dienst ten behoeve van de nabestaanden. Tevens voorziet de pensioenregeling ten behoeve van de deelnemers in premievrijstelling bij (partiële) arbeidsongeschiktheid.

De risico's van overlijden in actieve dienst en premievrijstelling van pensioenopbouw bij (partiële) arbeidsongeschiktheid zijn volledig herverzekerd bij Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Het risico van (partiële) arbeidsongeschiktheid gedurende actieve dienst is volledig herverzekerd bij Achmea Schadeverzekeringen N.V..

Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet. Vorderingen uit herverzekeringscontracten die classificeren als kapitaalcontracten worden gewaardeerd voor de waarde van het verzekerde risico op basis van de grondslagen van het contract.

Voor de IBNR-voorziening (IBNR staat voor Incurred But Not Reported) is een vordering op de herverzekeraar opgenomen gelijk aan de waardering van de IBNR-voorziening (zie waarderingsgrondslag verderop in dit hoofdstuk). Voor de voorziening voor levenslang partnerpensioen is een vordering op de herverzekeraar opgenomen gelijk aan de waardering van de voorziening voor de levenslang partnerpensioen (zie waarderingsgrondslag verderop in dit hoofdstuk). Voor de voorziening premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid is een vordering op de herverzekeraar opgenomen gelijk aan de waardering van de voorziening premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (zie waarderingsgrondslag verderop in dit hoofdstuk).

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van liquiditeiten die voor beleggingsdoeleinden worden aangehouden binnen de beleggingsportefeuilles, deze zijn verwerkt onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemene reserve

De algemene reserve bestaat uit het verschil tussen de activa van het pensioenfonds enerzijds en de hiervoor bedoelde technische voorzieningen en overige passiva anderzijds. Het saldo van baten en lasten zal toegevoegd of onttrokken worden aan de algemene reserve.

Het minimaal vereist eigen vermogen bij de voorziening voor risico (gewezen) deelnemers wordt vastgesteld met inachtneming van het bepaalde bij en krachtens de Pensioenwet. Volgens het bepaalde is het minimaal vereist eigen vermogen bij de voorziening voor risico (gewezen) deelnemers gelijk aan 25% van de jaarlijkse beheerslasten. Aanvullend moet een bedrag aan eigen vermogen worden aangehouden vanwege het feit dat het fonds overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's in actieve dienst heeft herverzekerd bij externe partijen.

Technische voorzieningen

Overige technische voorzieningen

De overige technische voorzieningen bestaan uit de volgende voorzieningen:

IBNR-voorziening

Onder de overige technische voorzieningen is de IBNR-voorziening opgenomen. Deze voorziening is bedoeld om de schade die in de toekomst ontstaat door voor de balansdatum ingegane arbeidsongeschiktheid te kunnen financieren, ook indien de uitvoeringsovereenkomst met de toetreden onderneming is beëindigd. De IBNR-voorziening is gelijk aan de som van de herverzekeringpremies voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid over het huidige en het voorgaande boekjaar en de herverzekeringpremies voor arbeidsongeschiktheidspensioen over het huidige en het voorgaande boekjaar. Voor de IBNR-voorziening is voor hetzelfde bedrag een vordering op de herverzekeraar opgenomen op de debetzijde van de balans.

Voorziening levenslang partnerpensioen, wezenpensioen en premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid

De Voorziening voor levenslang partnerpensioen en wezenpensioen is bedoeld om schade die in de toekomst ontstaat door overlijden van een gewezen deelnemer, vóór datum van pensionering, de partner en de wezen van een levenslang pensioen te voorzien. Dit schaderisico is volledig herverzekerd waardoor hetzelfde bedrag als vordering op de herverzekeraar is opgenomen. De Voorziening voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid is bedoeld om toekomstige pensioeninkopen bij (partiële) arbeidsongeschiktheid te financieren. Dit schaderisico is volledig herverzekerd waardoor hetzelfde bedrag als vordering op de herverzekeraar is opgenomen.

De Voorziening levenslang partnerpensioen, wezenpensioen en premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid wordt vastgesteld met inachtneming van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- Overlevingstafels: Prognosetafel AG2016 startkolom 2018, waarbij de sterftekansen met de in de onderstaande tabel opgenomen factoren worden vermenigvuldigd;

LEEFTIJDSCATEGORIE	VERMENIGVULDIGINGSFACTOR VOOR STERFTEKANSEN MANNEN	VERMENIGVULDIGINGSFACTOR VOOR STERFTEKANSEN VROUWEN
21-54	50%	70%
55-64	55%	70%
65-74	55%	80%
75-84	70%	85%
85	80% op leeftijd 85 oplopend met 2% per jaar tot het maximum van 100% is bereikt	85% op leeftijd 85 oplopend met 2% per jaar tot het maximum van 100% is bereikt

- Rekenrente: Voor de berekening van de technische voorziening wordt de door de DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur voor pensioenfondsen gehanteerd.
- Leeftijdsverschuivingen: Voor mannen en vrouwen geen.

- Partnerschap: Voor actieve en inactieve deelnemers wordt het onbepaalde partnersysteem gehanteerd. Het fonds houdt rekening met een gehuwdheidsfrequentie van 100% tot de pensioenleeftijd. Vanaf pensioendatum geldt bepaalde partner.
- Leeftijdsverschil: De partner van de mannelijke deelnemer wordt drie jaar jonger verondersteld. De partner van de vrouwelijke deelnemer wordt drie jaar ouder verondersteld.
- Leeftijdsbepaling: De leeftijdsbepaling geschiedt in maanden nauwkeurig. Verondersteld is dat alle deelnemers zijn geboren op de eerste dag van de maand volgend op hun geboortemaand.
- Kostenopslagen: Voor excassokosten is de TV van de bruto en de netto regeling verhoogd met 2,0%. Voor de CVP regeling wordt de TV niet verhoogd met excassokosten.
- Onvoorwaardelijke indexatie: Het ingegane (tijdelijk) parterpensioen, het ingegane wezenpensioen en het ingegane arbeidsongeschiktheidspensioen wordt jaarlijks per 1 januari met 2% verhoogd. Deze onvoorwaardelijke indexaties worden, in de vaststelling van de TV van de bruto en de netto regeling voor deze pensioensoorten, meegenomen. Arbeidsongeschiktheid: Voor ingegane arbeidsongeschiktheidspensioenen van de bruto en de netto regeling wordt de contante waarde van de herverzekerde TV toegevoegd. Bij de vaststelling van de voorziening voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid van de bruto en de netto regeling wordt rekening gehouden met een jaarlijkse stijging van 5%. Deze stijging is in de voorziening opgenomen ter dekking van de stijging van de beschikbare premiestaffel per leeftijdscategorie (3% per jaar) en ter dekking van de onvoorwaardelijke indexatie van het pensioengevend salaris (2% per jaar).

Voor de berekeningen die moeten worden uitgevoerd in het kader van echtscheiding en/of conversie, worden de actuariële grondslagen gehanteerd die ook voor waardeoverdrachten worden gehanteerd (wettelijke rekenregels voor waardeoverdracht).

Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers bruto en netto pensioenregeling

De voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers is gelijk aan de som van de pensioenkapitalen van deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. Dit geldt zowel voor de opbouw- als de uitkeringsfase. Voor deelnemers die een deel van hun pensioenkapitaal hebben ingebracht in het Collectief Variabel Pensioen (CVP) is de voorziening pensioenverplichtingen berekend op basis van actuariële grondslagen. Per einde van het boekjaar is deze voorziening plus het resultaat dat gedurende het boekjaar is gemaakt in het CVP, en per 1 juli aan de deelnemers zal worden uitgedeeld, gelijk aan het totaal in de CVP aanwezige pensioenkapitaal.

De pensioenkapitalen zijn gelijk aan de ingelegde premies (voor de netto pensioenregeling na aftrek van de premies voor de risicodekkingen) vermeerderd of verminderd met de betreffende rendementen, de verhogingen uit hoofde van overlijden van andere (gewezen) deelnemers en verminderd met de pensioenuitkeringen. Na overlijden van een (gewezen) deelnemer komt het saldo van de pensioenbeleggingsrekening van de betreffende (gewezen) deelnemer te vervallen en wordt dat gebruikt voor de verhoging van de saldi pensioenbeleggingsrekeningen van de overige (gewezen) deelnemers in de desbetreffende pensioenregeling naar rato van de per (gewezen) deelnemer aanwezige saldi. Er vindt dus geen vermenging van bruto en netto pensioenkapitaal plaats.

Voorziening toekomstige uitvoeringskosten

De voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten heeft betrekking op de contante waarde van de geschatte uitvoeringskosten voor afwikkeling van alle verplichtingen van het pensioenfonds bij beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever. Deze voorziening wordt bepaald op basis van de op dat moment te verwachten toekomstige uitvoeringskosten. Bij de vaststelling van deze voorziening wordt er van uitgegaan dat de opgebouwde pensioenkapitalen en aanspraken 2 jaar na beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever, worden overgedragen naar een andere pensioenuitvoerder.

Het pensioenfonds ontvangt als onderdeel van de Premiebijdragen een opslag voor de (lopende) uitvoeringskosten. Zie sectie Premiebijdragen van (werkgevers en werknemers).

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

Bruto pensioenregeling

De feitelijke samenstelling van de beschikbare premie in enig boekjaar bestaat uit:

- a. Beschikbare premies die op de pensioenbeleggingsrekening van de deelnemer gestort worden. De beschikbare premiestaffel is uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslag;
- b. De aan de herverzekeraar verschuldigde risicopremies voor dekking van risico's van overlijden in actieve dienst en arbeidsongeschiktheid;
- c. Een opslag ter dekking van de (lopende) administratie- en uitvoeringskosten;
- d. Een door het pensioenfonds vast te stellen opslag voor het vormen en in stand houden van de voorziening voor uitvoeringskosten;
- e. Een door het pensioenfonds vast te stellen opslag voor het vormen en in stand houden van het minimaal vereist eigen vermogen.

Netto pensioenregeling

De feitelijke samenstelling van de netto premie in enig boekjaar bestaat uit:

- f. Beschikbare premies die op de netto pensioenbeleggingsrekening van de deelnemer gestort worden welke verdeeld worden naar (i) inleg pensioenbeleggingsrekening en (ii) inhouding voor de herverzekeringen;
- g. Een opslag ter dekking van de (lopende) administratie- en uitvoeringskosten;
- h. Een door het pensioenfonds vast te stellen opslag voor het vormen en in stand houden van de voorziening voor uitvoeringskosten;
- i. Een door het pensioenfonds vast te stellen opslag voor het vormen en in stand houden van het minimaal vereist eigen vermogen.

Beleggingsresultaten risico deelnemers

(In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten van de beleggingen. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de gerealiseerde herwaarderingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling. In 2017 heeft SNPS geen directe beleggingsopbrengsten.

Kosten vermogensbeheer

De kosten van vermogensbeheer bestaan uit de kosten die binnen de Life Cycle portefeuilles worden verrekend met de beleggingsopbrengsten. Deze kosten bestaan uit betaalde transactiekosten (inclusief in- en uitstap vergoedingen) en beheervergoedingen (management fees), zoals in rekening gebracht door de managers van de onderliggende institutionele beleggingsfondsen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten (in- en uitstapvergoedingen voor rekening van de deelnemers) bij aanschaf of verkoop van onderliggende beleggingsfondsen binnen een Life Cycle portefeuille en transactiekosten (bewaarloon en settlementkosten) binnen de onderliggende institutionele beleggingsfondsen. In- en uitstapvergoedingen zijn daarmee onderdeel van de aan- en verkoopprijs van aandelen in de onderliggende institutionele beleggingsfondsen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen.

Pensioenuitvoeringskosten ten laste van het pensioenfonds

De pensioenuitvoeringskosten ten laste van het pensioenfonds zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. De pensioenuitvoeringskosten ten laste van het pensioenfonds kunnen worden gesplitst in kosten van pensioenbeheer ten laste van pensioenfonds en kosten van vermogensbeheer ten laste van pensioenfonds.

Kosten van vermogensbeheer ten laste van pensioenfonds

Kosten van vermogensbeheer ten laste van het pensioenfonds worden onderscheiden van de kosten van vermogensbeheer die ten laste van de deelnemers komen en in mindering komen op de Beleggingsresultaten risico deelnemers. De kosten van vermogensbeheer ten laste van het pensioenfonds bestaan uit de betaalde vergoedingen aan Achmea Investment Management B.V. (AIM) in het kader van de uitbestedingsovereenkomst en de vaste vergoeding van de custodian.

Kosten van pensioenbeheer ten laste van het pensioenfonds

De kosten van pensioenbeheer ten laste van het pensioenfonds zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Verdeling tussen Bruto en Netto pensioenregeling:

De pensioenuitvoeringskosten ten laste van pensioenfondsen worden aan de Bruto en de Netto pensioenregeling toegerekend op basis van de splitsing zoals opgenomen op de facturen en/of bijgevoegde specificaties. Dit geldt bijvoorbeeld voor de administratiekosten, kosten van het bestuursbureau en projectkosten. Kosten die niet specifiek zijn toe te rekenen aan hetzij de Bruto hetzij de Netto pensioenregeling worden evenredig (verdeelsleutel 50:50) over beide pensioenregelingen verdeeld.

Het pensioenfonds ontvangt als onderdeel van de Premiebijdragen (specifiek de werkgeverspremie) een opslag ter dekking van de (lopende) pensioenuitvoeringskosten.

Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfondsen

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen van (gewezen) deelnemers.

Premies herverzekering

Herverzekeringskosten worden toegerekend aan de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

GRONDSLAGEN KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld overeenkomstig de directe methode. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioen- en beleggingsactiviteiten.

5. TOELICHTING OP DE BALANS

Alle bedragen in de toelichting zijn x € 1.000 tenzij anders vermeld.

ACTIVA

1. BELEGGINGEN VOOR RISICO DEELNEMERS - BRUTO PENSIOENREGELING

Hieronder is een overzicht gegeven van de beleggingen verdeeld naar pensioenregelingen en beleggingsportefeuilles.

VERDELING BELEGGINGEN NAAR PENSIOENREGELINGEN EN BELEGGINGSPORTEFEUILLES PER 31 DECEMBER 2017 (NIVEAU 2)

	LCP Rente	LCP Match I	LCP Rendement	LCP Match II	CVP Bruto	CVP Netto	Nog te beleggen/ onttrekken	Totaal
Bruto pensioenregeling IDC	9.481	58	75.797	16	-	-	1.703	87.055
Bruto pensioenregeling CVP	-	-	-	-	1.788	-	-	1.788
Netto pensioenregeling IDC	4.308	90	43.424	61	-	-	1.103	48.986
Netto pensioenregeling CVP	-	-	-	-	-	2.075	-63	2.012
Totaal	13.789	148	119.221	77	1.788	2.075	2.743	139.841

VERDELING BELEGGINGEN NAAR PENSIOENREGELINGEN EN BELEGGINGSPORTEFEUILLES PER 31 DECEMBER 2016 (NIVEAU 2)

	LCP Rente	LCP Match I	LCP Rendement	LCP Match II	CVP Bruto	CVP Netto	Nog te beleggen/ onttrekken	Totaal
Bruto pensioenregeling IDC	7.650	677	55.280	467	-	-	1.365	65.439
Netto pensioenregeling IDC	3.007	1.699	29.753	1.184	-	-	1.236	36.879
Totaal	10.657	2.376	85.033	1.651	-	-	2.601	102.318

Hieronder wordt een overzicht gegeven van het verloop van de beleggingen in de beleggingsportefeuilles portefeuilles.

BELEGGINGSPORTEFEUILLES VERLOOPOVERZICHT 2017 EN 2016 (NIVEAU 2)							
	LCP Rente	LCP Match I	LCP Rendement	LCP Match II	CVP Bruto	CVP Netto	Totaal
Stand per 1 januari 2017	10.657	2.376	85.033	1.651	-	-	99.717
Aankopen	4.988	476	30.001	466	1.762	2.139	39.832
Verkopen	-1.542	-2.594	-3.064	-1.999	-6	-91	-9.296
Waardemutaties	-314	-110	7.251	-41	32	27	6.845
Stand per 31 december 2017	13.789	148	119.221	77	1.788	2.075	137.098
Nog te beleggen							2.743
							139.841
Stand per 1 januari 2016	13.097	3.235	39.830	-	-	-	56.162
Aankopen	6.769	2.583	42.524	2.004	-	-	53.880
Verkopen	-10.490	-3.639	-5.624	-342	-	-	-20.095
Waardemutaties	1.281	197	8.303	-11	-	-	9.770
Stand per 31 december 2016	10.657	2.376	85.033	1.651			99.717
Nog te beleggen							2.601
							102.318

Hieronder wordt per jaareinde het belegd vermogen in de beleggingsportefeuilles verder toegelicht naar beleggingscategorieën (o.b.v. look through). De look through naar asset class per einde van het jaar is gebaseerd op de beleggingen van de institutionele beleggingsfondsen, waarin binnen de vier Life Cycle portefeuilles wordt belegd (niveau 4).

VERDELING BELEGGINGSPORTEFEUILLE (LCP)(NIVEAU 2) NAAR ONDERLIGGENDE WAARDEN PER 31 DECEMBER 2017 (NIVEAU 4)						
	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
LCP Rente	-	-	13.789	-	-	13.789
LCP Match I	-	-	148	-	-	148
LCP Rendement	23.424	72.166	23.178	-16	469	119.221
LCP Match II	-	-	77	-	-	77
CVP Bruto	121	381	1.239	47	-	1.788
CVP Netto	147	443	1.432	53	-	2.075
Totaal	23.692	72.990	39.863	84	469	137.098

**VERDELING BELEGGINGSPORTEFEUILLE (LCP)(NIVEAU 2) NAAR ONDERLIGGENDE WAARDEN
PER 31 DECEMBER 2016 (NIVEAU 4)**

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
LCP Rente	-	-	10.657	-	-	10.657
LCP Match I	-	-	2.284	92	-	2.376
LCP Rendement	19.083	48.974	16.704	-	272	85.033
LCP Match II	-	-	1.643	8	-	1.651
CVP Bruto	-	-	-	-	-	-
CVP Netto	-	-	-	-	-	-
Totaal	19.083	48.974	31.288	84	272	99.717

In onderstaande tabellen is de samenstelling van het belegd vermogen binnen beleggingsportefeuilles per 31 december van het boekjaar weergegeven, gesplitst naar de onderliggende institutionele beleggingsfondsen (niveau 3).

LIFE CYCLE PORTEFEUILLE RENTE NAAR ONDERLIGGENDE INSTITUTIONELE BELEGGINGSFONDSEN (NIVEAU 3)

Categorie/Fonds	Marktwaaarde 31-12-2017	Marktwaaarde 31-12-2016
Niet-Staatsobligaties Euro:		
iShares Euro Credit Bond Index Fund (IE)	9.262	-
BlackRock Euro Corporate Bond Index Fund	-	7.119
Niet-Staatsobligaties Niet-Euro:		
BlackRock Intermediate Credit Bond Index Fund "B"	4.516	3.532
Liquide middelen	11	6
Totaal	13.789	10.657

LIFE CYCLE PORTEFEUILLE MATCH I NAAR ONDERLIGGENDE INSTITUTIONELE BELEGGINGSFONDSEN (NIVEAU 3)

Categorie/Fonds	Marktwaaarde 31-12-2017	Marktwaaarde 31-12-2016
Staatsobligaties:		
BlackRock Euro Government Bond Index Fund	-	289
Staatsobligaties - Lange Duratie 40 jaar:		
Robeco Institutional Liability Driven Euro Core Government Bond Fund 40yr	-	467
Niet-Staatsobligaties Euro:		
BlackRock Euro Corporate Bond Index Fund	-	39
Staatsobligaties – Lange Duratie 20 jaar:		
iShares Euro Government Bond 20yr Target Duration UCITS	147	1.568
Indexleningen:		
BlackRock Euro Government Inflation-linked Bond Fund	-	-
Liquide middelen	1	13
Totaal	148	2.376

LIFE CYCLE PORTEFEUILLE RENDEMENT NAAR ONDERLIGGENDE INSTITUTIONELE BELEGGINGSFONDSEN (NIVEAU 3)

Categorie/Fonds	Marktwaaarde 31-12-2017	Marktwaaarde 31-12-2016
Aandelen Wereld (Ontwikkelde Markten):		
iShares Developed World Index Fund (IE)	23.901	-
BlackRock Developed World Index Sub-Fund	-	17.265
Aandelen Opkomende Markten:		
Robeco QI Institutional EM Enhanced Index Eq Fnd	24.311	-
Robeco Institutional Emerging Markets Quant Fund	-	16.788
Aandelen Wereld (Low Volatility):		
Robeco QI Inst Global Dev Cons Equities Fund T1	23.776	16.888
Indirect vastgoed:		
iShares Developed Real Estate Index Fund (IE)	23.316	-
BlackRock Developed Real Estate Index Sub-Fund	-	17.116
Vastrentende waarden - High Yield:		
Robeco High Yield Fund	23.162	16.704
Liquide middelen	755	272
Totaal	119.221	85.033

LIFE CYCLE PORTEFEUILLE MATCH II NAAR ONDERLIGGENDE INSTITUTIONELE BELEGGINGSFONDSEN (NIVEAU 3)

Categorie/Fonds	Marktwaaarde 31-12-2017	Marktwaaarde 31-12-2016
Niet-Staatsobligaties Euro:		
BlackRock Euro Corporate Bond Index Fund	-	120
Staatsobligaties:		
BlackRock Euro Government Bond Index Fund	-	880
Staatsobligaties — Lange Duratie 20 jaar:		
iShares Euro Government Bond 20yr Target Duration UCITS	47	601
Staatsobligaties - Lange Duratie 40 jaar:		
Robeco Institutional Liability Driven Euro Core Government Bond Fund 40yr	-	39
Liquide middelen	30	11
Totaal	77	1.651

CVP BRUTO BELEGGINGSPORTEFEUILLE NAAR ONDERLIGGENDE INSTITUTIONELE BELEGGINGSFONDSEN (NIVEAU 3)		
Categorie/Fonds	Marktwaaarde 31-12-2017	Marktwaaarde 31-12-2016
Staatsobligaties euro:		
iShares Euro Government Bond Index Fund (IE)	158	-
Aandelen Wereld (Ontwikkelde Markten):		
iShares Developed World Index Fund (IE)	127	-
Indirect Vastgoed:		
iShares Developed Real Estate Index Fund (IE)	121	-
Staatsobligaties euro - Lange Duratie 20:		
iShares Euro Government Bond 2	772	-
Staatsobligaties euro - Lange Duratie 40:		
Robeco Inst Liability Driven Euro Core Govt Bnd 40	227	-
Vastrentende waarden - High Yield:		
Robeco High Yield Bond Fund	124	-
Aandelen Opkomende Markten:		
Robeco QI Institutional EM Enhanced Index Eq Fnd	129	-
Aandelen Wereld (Low Volatility):		
Robeco QI Global Developed Conservative Equities	124	-
Liquide middelen	6	-
Totaal	1.788	-

CVP NETTO BELEGGINGSPORTEFEUILLE NAAR ONDERLIGGENDE INSTITUTIONELE BELEGGINGSFONDSEN (NIVEAU 3)		
Categorie/Fonds	Marktwaaarde 31-12-2017	Marktwaaarde 31-12-2016
Staatsobligaties euro:		
iShares Euro Government Bond Index Fund (IE)	186	-
Aandelen Wereld (Ontwikkelde Markten):		
iShares Developed World Index Fund (IE)	152	-
Indirect Vastgoed:		
iShares Developed Real Estate Index Fund (IE)	146	-
Staatsobligaties euro - Lange Duratie 20:		
iShares Euro Government Bond 2	886	-
Staatsobligaties euro - Lange Duratie 40:		
Robeco Inst Liability Driven Euro Core Govt Bnd 40	257	-
Vastrentende waarden - High Yield:		
Robeco High Yield Bond Fund	146	-
Aandelen Opkomende Markten:		
Robeco QI Institutional EM Enhanced Index Eq Fnd	150	-
Aandelen Wereld (Low Volatility):		
Robeco QI Global Developed Conservative Equities	141	-
Liquide middelen	11	-
Totaal	2.075	-

Reële waarde bepaling

Schattingen en veronderstellingen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en

gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. De boekwaarde van alle activa en passiva op balansdatum benadert de reële waarde.

Via vier 'administratieve' Life Cycle portefeuilles en twee 'administratieve' CVP portefeuilles wordt belegd in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen, waarbij deze beleggingsfondsen beleggen in aandelen, vastgoed, vastrentende waarden, overige beleggingen en derivaten. Voor de niet-beursgenoteerde beleggingen in fondsen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages (intrinsieke waarde methode). Deze rapportages zijn niet door een accountant gecontroleerd en de periode van deze rapportages loopt niet (in alle gevallen) synchroon met het boekjaar van het pensioenfonds. Om deze onzekerheid te mitigeren wordt gedurende het jaar de performance beoordeeld en jaarlijks achteraf een aansluiting gemaakt met de gecontroleerde jaarrekeningen van deze fondsen ('back-testing'). De waardering kan hoger of lager zijn, maar is gezien de mitigerende maatregelen naar inschatting van het bestuur niet materieel voor het beeld van de jaarrekening.

Onderscheid wordt gemaakt in de volgende waarderingmethoden:

- Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld aan een effectenbeurs of betreffen liquide middelen.
- Onafhankelijke taxaties.
- De netto contante waarde methode wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen contant te maken op basis van de geldende marktrente. In de waardering is rekening gehouden met het oninbaarheidsrisico. Hieronder vallen de derivaten.
- Intrinsieke waarde: de marktwaarde ontleent aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-to-fund managers.
- Andere methode: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

GEHANTEERDE WAARDERINGSMETHODIEK 2017 EN 2016 (NIVEAU 3)

	Genoteerde marktprijzen	Onafhanke- lijke taxaties	NCW- berekeningen	Intrinsieke waarde methode	Andere methode(n)	Totaal
Per 31 december 2017						
Vastgoed beleggingen	-	-	-	23.692	-	23.692
Aandelen	-	-	-	72.990	-	72.990
Vastrentende waarden	-	-	-	39.863	-	39.863
Derivaten	-	-	-	84	-	84
Overige beleggingen	-	-	-	469	-	469
Totaal	-	-	-	137.098	-	137.098
Per 31 december 2016						
Vastgoed beleggingen	-	-	-	19.083	-	19.083
Aandelen	-	-	-	48.974	-	48.974
Vastrentende waarden	-	-	-	31.288	-	31.288
Derivaten	-	-	-	100	-	100
Overige beleggingen	-	-	-	272	-	272
Totaal	-	-	-	99.717	-	99.717

Vastgoedbeleggingen

De vastgoedbeleggingen bestaan volledig uit beleggingen in indirect vastgoed via participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in vastgoed.

Aandelen

De beleggingen in aandelen bestaan volledig uit beleggingen in aandelen via participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in aandelen.

Vastrentende waarden

De beleggingen in vastrentende waarden bestaan volledig uit beleggingen in vastrentende waarden via participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in vastrentende waarden.

Derivaten

De derivaten bestaan volledig uit derivaten die binnen de beleggingen in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen zijn toegepast voor de (tijdelijke) afdekking van valuta- en of interestrisico's.

Overige beleggingen

De overige beleggingen bestaan volledig uit liquide middelen binnen de niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die niet toe te wijzen zijn aan één categorie.

1. NOG TE BELEGGEN POSTEN VOOR RISICO DEELNEMERS

BRUTO PENSIOENREGELING IDC		
	31-12-2017	31-12-2016
Nog te beleggen premies december	1.603	1.337
Nog te beleggen ontvangen inkomende waardeoverdrachten	100	28
	1.703	1.365

NETTO PENSIOENREGELING IDC		
	31-12-2017	31-12-2016
Nog te beleggen premies december	1.103	1.236
	1.103	1.236

NETTO PENSIOENREGELING CVP		
	31-12-2017	31-12-2016
Nog te verkopen beleggingen voor uitkeringen december	-63	0
	-63	0

2. HERVERZEKERINGSDEEL TECHNISCHE VOORZIENINGEN

Specificatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen:		
	31-12-2017	31-12-2016
Bruto pensioenregeling	8.327	4.306
Netto pensioenregeling	3.618	2.326
	11.945	6.632

TECHNISCHE VOORZIENINGEN		
	31-12-2017	31-12-2016
IBNR-voorziening	4.835	3.032
Levenslang partnerpensioen voorziening	4.936	2.718
Tijdelijk partnerpensioen voorziening	1.037	728
Wezenpensioen voorziening	141	97
Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheids voorziening	996	57
Totaal	11.945	6.632

MUTATIEOVERZICHT TECHNISCHE VOORZIENINGEN		
Stand per 1 januari	2017	2016
Mutatie IBNR-voorziening	1.803	2.019
Mutatie levenslang partnerpensioen voorziening	2.218	2.177
Mutatie tijdelijk partnerpensioen voorziening	309	728
Mutatie wezenpensioen voorziening	44	88
Mutatie premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheids voorziening	939	-2
Stand per 31 december	11.945	6.632

Achmea Insurance Company N.V. heeft credit rating A met een 'negative outlook' (Standard & Poors).

3. VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	31-12-2017	31-12-2016
Bruto pensioenregeling	484	1.243
Netto pensioenregeling	300	657
	784	1.900

	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie vorderingen / premiedebiteuren:		
Vordering werkgever inzake premieopslag		210
Nog te ontvangen periodieke premieopslag kosten en herverzekeringen	784	1.554
Terug te ontvangen BTW op betaalde kosten		2
Overige vorderingen		134
	784	1.900

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

De vordering werkgever inzake premieopslag heeft betrekking op het nog van de werkgever te ontvangen bedrag uit hoofde van te verrekenen premieopslagen ter dekking van de pensioenuitvoeringskosten.

4. LIQUIDE MIDDELEN

	31-12-2017	31-12-2016
Bruto pensioenregeling	5.027	4.621
Netto pensioenregeling	2.357	224
	7.384	4.845

Onder de liquide middelen pensioenfonds zijn opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op de bankrekening aangehouden bij ABN AMRO Bank N.V., die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn en niet het karakter van beleggingen hebben.

Bankrekeningen die beheerd worden door de vermogensbeheerder zijn onder de overige beleggingen opgenomen.

PASSIVA

5. STICHTINGSKAPITAAL EN RESERVES

	Algemene reserve Bruto pensioenregeling	Algemene reserve Netto pensioenregeling	Totaal
Stand per 1 januari 2017	1.831	568	2.399
Uit bestemming saldo van baten en lasten	628	180	808
Stand per 31 december 2017	2.459	748	3.207

Het positieve saldo van baten en lasten wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

	Algemene reserve Bruto pensioenregeling	Algemene reserve Netto pensioenregeling	Totaal
Stand per 1 januari 2016	1.473	542	2.015
Uit bestemming saldo van baten en lasten	358	26	384
Stand per 31 december 2016	1.831	568	2.399

Het positieve saldo van baten en lasten wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

SOLVABILITEIT

	31-12-2017	31-12-2016
Eigen vermogen	3.207	2.399
Minimaal vereist eigen vermogen	2.249	1.968

SOLVABILITEIT

	31-12-2017		31-12-2016	
		In %		In %
Totaal vermogen	159.309	102,1	114.624	102,1
Af: (Technische) voorzieningen	156.102	100,0	112.225	100,0
Eigen vermogen	3.207	2,1	2.399	2,1
Minimaal vereist eigen vermogen	2.249	1,4	1.968	1,8
Feitelijke dekkingsgraad		102,1		102,1
Minimaal vereiste dekkingsgraad		101,4		101,8

De beleidsdekkingsgraad is gelijk aan de feitelijke dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van het moment van vaststelling en de elf daaraan voorafgaande maandeinden. Op grond van de aanwijzingen bij de verslagstaten mogen fondsen die zijn vrijgesteld van maand- en kwartaalrapportages de beleidsdekkingsgraad gelijkstellen aan de aanwezige dekkingsgraad op balansdatum.

De vereiste dekkingsgraad is gelijk aan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Aangezien het pensioenfonds geen technische voorzieningen voor risico van het fonds heeft die niet volledig zijn herverzekerd, loopt het pensioenfonds geen beleggingsrisico voor eigen rekening en is het vereist eigen vermogen daarmee gelijk aan het minimaal vereist eigen vermogen.

Het minimaal vereist eigen vermogen bij de voorziening voor risico (gewezen) deelnemers wordt vastgesteld met inachtneming van het bepaalde bij en krachtens de Pensioenwet. Volgens het bepaalde is het minimaal vereist eigen vermogen bij de technische voorziening voor risico (gewezen) deelnemers gelijk aan 25% van de jaarlijkse beheerslasten. Aanvullend moet een bedrag aan eigen vermogen aangehouden worden vanwege het feit dat het pensioenfonds overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's in actieve dienst heeft herverzekerd bij externe partijen. Het minimaal vereist eigen vermogen van SNPS bedraagt ultimo 2017 € 2.249, € 1.767 ten behoeve van de Bruto pensioenregeling en € 482 ten behoeve van de Netto pensioenregeling.

Aangezien het eigen vermogen ultimo 2017 € 3.207 bedraagt, is ultimo 2017 geen sprake van een dekkingstekort. Vanwege het karakter van de regeling (zuivere premieovereenkomst) wordt een vereist eigen vermogen niet bepaald.

6. TECHNISCHE VOORZIENINGEN

	31-12-2017	31-12-2016
Bruto pensioenregeling	8.327	2.399
Netto pensioenregeling	3.618	4.306
	11.945	6.632
Technische voorzieningen		
IBNR-voorziening	4.835	3.032
Levenslang partnerpensioen voorziening	4.936	2.718
Tijdelijk partnerpensioen voorziening	1.037	728
Wezenpensioen voorziening	141	97
Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheids voorziening	996	57
Totaal	11.945	6.632
Mutatieoverzicht technische voorzieningen	2017	2016
Stand per 1 januari	6.632	1.622
Mutatie IBNR-voorziening	1.803	2.019
Mutatie levenslang partnerpensioen voorziening	2.218	2.177
Mutatie tijdelijk partnerpensioen voorziening	309	728
Mutatie wezenpensioen voorziening	44	88
Mutatie premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheids voorziening	939	-2
Stand per 31 december	11.945	6.632

7. VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN RISICO DEELNEMERS

	31-12-2017	31-12-2016
Bruto Pensioenregeling IDC	87.055	65.439
Bruto Pensioenregeling CVP	1.788	-
Netto Pensioenregeling IDC	48.986	36.879
Netto Pensioenregeling CVP	2.012	-
	139.841	102.318

VERLOOPOVERZICHT VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN PER PENSIOENREGELING

	Bruto Pensioenregeling IDC	Bruto Pensioenregeling CVP	Netto Pensioenregeling IDC	Netto Pensioenregeling CVP	Totaal
Stand per 1 januari 2016	40.809	-	18.379	-	59.188
Premiestortingen	15.164	-	17.002	-	32.166
Inkomende waardeoverdrachten	2.856	-	-	-	2.856
Uitkeringen en afkopen	-8	-	-1.467	-	-1.475
Beleggingsresultaat	6.618	-	2.965	-	9.583
Stand per 31 december 2016	65.439	-	36.879	-	102.318
Premiestortingen	18.080	-	13.250	-	31.330
Inkomende waardeoverdrachten	1.200	-	-	-	1.200
Uitgaande waardeoverdrachten	-167	-	-	-	-167
Uitkeringen en afkopen	-7	-6	-1.071	-204	-1.288
Beleggingsresultaat	4.393	32	2.393	27	6.845
Overige mutaties	-121	-	-276	-	-397
Van IDC naar CVP	-1.762	1.762	-2.189	2.189	-
Stand per 31 december 2017	87.055	1.788	48.986	2.012	139.841

Voor een verdere toelichting op de mutaties zie de toelichting op de staat van baten en lasten. De gevoerde pensioenregelingen van SNPS betreffen individuele beschikbare premieregelingen.

8. VOORZIENING TOEKOMSTIGE UITVOERINGSKOSTEN

	31-12-2017	31-12-2016
Bruto pensioenregeling	2.515	2.225
Netto pensioenregeling	1.801	1.050
	4.316	3.275

Het pensioenfonds houdt een voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten aan zodat het pensioenfonds de uitvoeringskosten kan dragen in geval van discontinuïteit van de onderneming en de te maken uitvoeringskosten voor de dan gewezen deelnemers niet uit het rendement hoeven te worden onttrokken. Bij de vaststelling van deze voorziening wordt ervan uitgegaan dat de opgebouwde pensioenkapitalen en aanspraken 2 jaar na beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever, worden overgedragen naar een andere pensioenuitvoerder.

De per eind 2017 aanwezige kostenvoorziening voldoet aan het wettelijk minimaal vereiste niveau waardoor SNPS in staat is om de opgebouwde kapitalen bij een externe partij onder te brengen. Het geambieerde kostenvoorzieningsniveau, waarbij het pensioenfonds in staat is de uitvoeringskosten naar de toekomst toe zelfstandig te kunnen dragen, zal in de komende jaren bereikt worden.

Door de verhoging van de pensioenleeftijd van leeftijd 67 naar leeftijd 68 is de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten met 157 verhoogd.

VOORZIENING TOEKOMSTIGE UITVOERINGSKOSTEN		
	31-12-2017	31-12-2016
Stand per 1 januari	3.275	2.300
Dotatie	1.041	975
	4.316	3.275

9. OVERIGE SCHULDEN EN OVERLOPENDE PASSIVA

	31-12-2017	31-12-2016
Bruto pensioenregeling	280	470
Netto pensioenregeling	365	601
	645	1.071

OVERIGE SCHULDEN		
	31-12-2017	31-12-2016
Schuld aan herverzekeraar	128	148
Voorziening naheffing BTW	-	282
Te betalen kosten	488	639
Uitkeringen / afkopen	29	2
	645	1.071

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

In de post overlopende passiva was onder meer een voorziening voor omzetbelasting begrepen. In 2017 is de kwalificatie als gemeenschappelijk beleggingsfonds verkregen en is de voorziening komen te vervallen.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie, in de vorm van een uitvoeringsovereenkomst, tussen het pensioenfonds en de werkgever, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders.

Transacties met bestuurders

Bestuurders (gepensioneerden) krijgen vergoedingen voor de uitvoering van bestuurstaken. SNPS heeft geen leningen verstrekt aan de bestuurders. Ook heeft SNPS geen vorderingen op de bestuurders.

Overige transacties met verbonden partijen

Betreffende de uitvoeringsovereenkomst tussen het pensioenfonds en werkgever bestaan de transacties uit de ontvangen premies voor de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling.

Transacties met verbonden partijen vinden plaats tegen marktconforme tarieven.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Ultimo boekjaar zijn er geen niet uit de balans blijkende activa en verplichtingen.

Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn na de balansdatum geen gebeurtenissen geweest van dien aard dat een wezenlijk ander beeld zou ontstaan van de financiële positie per einde 2017 dan op grond van dit verslag kan worden verkregen.

6. TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Alle bedragen in de toelichting zijn x € 1.000 tenzij anders vermeld.

10. PREMIEBIJDRAGEN VAN WERKGEVERS EN WERKNEMERS

	2017	2016
Bruto pensioenregeling	23.580	20.374
Netto pensioenregeling	16.481	20.366
	40.061	40.740

BRUTO PENSIOENREGELING

	2017	2016
a1. Beschikbare premie bijdrage werkgever	15.814	13.260
a2. Beschikbare premie bijdrage werknemer	2.266	1.904
b. Premieopslag voor herverzekeringen	3.743	3.108
c. Premieopslag voor administratie- en uitvoeringskosten	1.202	1.462
d. Premiebijdrage werkgever voor voorziening toekomstige uitvoeringskosten	290	340
e. Premiebijdrage werkgever voor minimaal vereist eigen vermogen	265	300
	23.580	20.374

De feitelijke premie voor de bruto pensioenregeling bestaat in enig boekjaar uit:

- Beschikbare premies die op de pensioenbeleggingsrekening van de deelnemer gestort worden;
- De aan de herverzekeraar verschuldigde risicopremies voor dekking van risico's van overlijden in actieve dienst en arbeidsongeschiktheid;
- Een opslag voor de (lopende) administratie- en uitvoeringskosten;
- Een door het pensioenfonds vast te stellen opslag voor het vormen en in stand houden van de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten;
- Een door het pensioenfonds vast te stellen opslag voor het vormen en in stand houden van het vereist eigen vermogen;

De feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet bedraagt € 23.580 duizend (2016: € 20.374 duizend). De kostendeekkende premie bedraagt € 23.280 duizend (2016: € 20.361 duizend). Het pensioenfonds past geen premiedemping toe.

De bruto pensioenregeling van SNPS is een individueel beschikbare premieregeling, de premie wordt hierbij bepaald aan de hand van een leeftijdsafhankelijke premiestaffel. Deze beschikbare premiestaffel van de SNPS pensioenregeling is uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslag beginnend met 9,7% voor 17 tot 21 jarigen tot 36,2% voor 62 tot 67 jarigen. Deze pensioengrondslag is gelijk aan het pensioengevend salaris minus de franchise (jaarlijks vastgesteld, € 14.061,- voor 2017 (2016: € 13.878,-)). Het pensioengevend salaris dat meegenomen wordt bij het bepalen van de pensioengrondslag is afgetoet op een bepaalde fiscale inkomensgrens (jaarlijks vastgesteld, € 91.435,- voor 2017 (2016: € 89.844,-)). De deelnemer betaalde in 2017 een eigen bijdrage van 2,0% (2016: 2,0%) van de pensioengrondslag, onafhankelijk van de leeftijd van deze deelnemer.

Voor 2017 bedroeg de totale eigen bijdrage zoals betaald door de werknemers € 2.266 duizend (2016: € 1.904 duizend). Het restant van de premies - inclusief aanvullende opslagen voor risicopremies en kosten - werd betaald door de werkgever. Aanvullend zijn deelnemers verzekerd voor nabestaandenpensioen, arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid.

NETTO PENSIOENREGELING		
	2017	2016
a1. Beschikbare premie bijdrage werkgever inleg pensioenbeleggingsrekening	11.909	15.370
a2. Beschikbare premie bijdrage werknemer inleg pensioenbeleggingsrekening	1.341	1.631
a3. Beschikbare premie bijdrage werknemer inhouding voor herverzekeringen	1.384	1.558
b. Premieopslag voor administratie- en uitvoeringskosten	1.080	1.357
c. Premiebijdrage voor voorziening toekomstige uitvoeringskosten	751	450
d. Premiebijdrage werkgever voor minimaal vereist eigen vermogen	16	-
	16.481	20.366

De feitelijke premie voor de Netto pensioenregeling bestaat in enig boekjaar uit:

- Beschikbare premies die op de pensioenbeleggingsrekening van de deelnemer gestort worden welke verdeeld wordt naar inleg pensioenbeleggingsrekening (a1 en a2) en inhouding voor de herverzekeringen (a3);
- Een opslag voor de (lopende) administratie- en uitvoeringskosten;
- Een door het pensioenfonds vast te stellen opslag voor het vormen en in stand houden van de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten;
- Een door het pensioenfonds vast te stellen opslag voor het vormen en in stand houden van het minimaal vereist eigen vermogen. Nihil voor 2017 en 2016.

De feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet bedraagt € 16.481 duizend (2016: € 20.366 duizend). De kostendekkende premie bedraagt € 16.360 duizend (2016: € 20.349 duizend). Het pensioenfonds past geen premiedemping toe.

De Netto pensioenregeling van SNPS is een individueel beschikbare premiereregeling, de premie wordt hierbij bepaald aan de hand van een leeftijdsafhankelijke premiestaffel. Deze beschikbare premiestaffel van de SNPS pensioenregeling is uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslag beginnend met 4,10% voor 15 tot 19 jarigen tot 15,7% voor 65 tot 67 jarigen. Deze pensioengrondslag is gelijk aan het pensioengevend salaris minus de fiscale grens; voor 2017 dit is voor Deelnemers A € 91.435,- (2016: € 89.844,-) en Deelnemers B € 92.885,- (2016: € 91.269,-). Deelnemers A en B zijn deelnemers die bruto pensioen opbouwen binnen SNPS respectievelijk Stichting Shell Pensioenfonds (SSPF). De deelnemer betaalde in 2017 een eigen bijdrage van 0,96 procentpunt (2016: 0,96 procentpunt) van de percentages van de pensioengrondslag.

11. BELEGGINGSRESULTATEN RISICO DEELNEMERS

BELEGGINGSRESULTATEN RISICO DEELNEMERS SPLITSING NAAR PENSIOENREGELINGEN EN BELEGGINGSPORTEFEUILLES 2017 (NIVEAU 2)

	LCP Rente	LCP Match I	LCP Rendement	LCP Match II	CVP Bruto	CVP Netto	Totaal
Bruto pensioenregeling IDC	-220	-32	4.653	-11	-	-	4.390
Bruto pensioenregeling CVP	-	-	-	-	32	-	32
Netto pensioenregeling IDC	-94	-78	2.598	-30	-	-	2.396
Netto pensioenregeling CVP	-	-	-	-	-	27	27
Totaal	-314	-110	7.251	-41	32	27	6.845

**BELEGGINGSRESULTATEN RISICO DEELNEMERS SPLITSING NAAR PENSIOENREGELINGEN
EN BELEGGINGSPORTEFEUILLES 2016 (NIVEAU 2)**

	LCP Rente	LCP Match I	LCP Rendement	LCP Match II	CVP Bruto	CVP Netto	Totaal
Bruto pensioenregeling IDC	994	96	5.431	-3	-	-	6.518
Bruto pensioenregeling CVP	-	-	-	-	-	-	-
Netto pensioenregeling IDC	287	101	2.872	-8	-	-	3.252
Netto pensioenregeling CVP	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	1.281	197	8.303	-11	-	-	9.770

2017

	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Life Cycle portefeuille Rente	-	-314	-	-314
Life Cycle portefeuille Match I	2	-112	-	-110
Life Cycle portefeuille Rendement	1.849	5.402	-	7.251
Life Cycle portefeuille Match II	-	-41	-	-41
CVP Bruto	13	19	-	32
CVP Netto	15	12	-	27
	1.879	4.966	-	6.845

2016

	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Life Cycle portefeuille Rente	-	1.281	-	1.281
Life Cycle portefeuille Match I	15	182	-	197
Life Cycle portefeuille Rendement	639	7.664	-	8.303
Life Cycle portefeuille Match II	5	-16	-	-11
	659	9.111	-	9.770

In de jaarrekening zijn alleen de door het pensioenfonds direct betaalde kosten van vermogensbeheer op te nemen. De kosten van vermogensbeheer welke onderdeel uitmaken van het beleggingsresultaat binnen de beleggingsportefeuilles zijn toegelicht in het bestuursverslag (look through').

12. OVERIGE BATEN

	2017	2016
Vergoeding participatie Raad van Advies Achmea	8	9

13. PENSIOENUITKERINGEN

PENSIOENUITKERINGEN NAAR REGELINGEN 2017					
	Bruto Pensioen-regeling IDC	Bruto Pensioen-regeling CVP	Netto Pensioen-regeling IDC	Netto Pensioen-regeling CVP	Totaal
Ouderdompensioen	-	6	-	7	13
Partnerpensioen	32	-	43	-	75
Wezenpensioen	6	-	6	-	12
Overdracht aan verzekeraar of afkopen	-7	-	1.071	197	1.261
	31	6	1.120	204	1.361

PENSIOENUITKERINGEN NAAR REGELINGEN 2016					
	Bruto Pensioen-regeling IDC	Bruto Pensioen-regeling CVP	Netto Pensioen-regeling IDC	Netto Pensioen-regeling CVP	Totaal
Partnerpensioen	-	-	39	-	39
Wezenpensioen	-	-	4	-	4
Overdracht aan verzekeraar of afkopen	6	-	1.469	-	1.475
	6	-	1.512	-	1.518

De post afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 467,89 (2016: € 465,94) per jaar overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

14. PENSIOENUITVOERINGSKOSTEN

	2017	2016
Bruto pensioenregeling	994	1.251
Netto pensioenregeling	958	1.331
	1.952	2.582

PENSIOENUITVOERINGSKOSTEN REKENING PENSIOENFONDS:		
	2017	2016
Kosten van Pensioenbeheer		
Administratiekosten IDC	543	683
Administratiekosten CVP	63	-
Kosten Bestuur	76	94
Kosten bestuursbureau	710	807
Adviseurs- en controlekosten m.u.v. accountantskosten	17	42
Accountantskosten	62	56
Toezichtskosten	15	8
Projectkosten	423	616
Opleidingskosten	40	22
Overige kosten	117	122
Vrijval voorziening naheffing BTW	-282	-
Subtotaal kosten van pensioenbeheer	1.784	2.450
Kosten van vermogensbeheer t.l.v. pensioenfonds		
Kosten van vermogensbeheer t.l.v. pensioenfonds	168	132
Subtotaal kosten van vermogensbeheer t.l.v. pensioenfonds	168	132
Totaal	1.952	2.582

De administratiekosten betreffen de kosten uit hoofde van pensioenbeheer zoals uitbesteed aan Achmea Pensioenservices N.V.

De projectkosten in 2017 en 2016 hebben met name betrekking de ontwikkeling van het Collectief Variabel Pensioen (CVP).

De directe kosten van vermogensbeheer bestaan uit de betaalde vergoedingen aan Achmea Investment Management in het kader van de uitbestedingsovereenkomst en de vaste vergoeding van de custodian.

Het pensioenfonds ontvangt als onderdeel van de premie een opslag ter dekking van de pensioenuitvoeringskosten van de bruto pensioenregeling, waaronder de kosten van pensioenbeheer en de kosten van vermogensbeheer voor rekening van het pensioenfonds. In 2017 bedroeg deze opslag € 1.202 duizend (2016: € 1.462 duizend).

Het pensioenfonds ontvangt als onderdeel van de premie een opslag ter dekking van de pensioenuitvoeringskosten van de netto pensioenregeling, waaronder de kosten van pensioenbeheer en de kosten van vermogensbeheer ten laste van het pensioenfonds. In 2017 bedroeg deze opslag € 1.080 duizend (2016: € 1.357 duizend).

HONORARIA ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT			
	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
2017	-	-	-
Controle van de jaarrekening	51	-	51
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	51	-	51

HONORARIA ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT			
	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
2016	-	-	-
Controle van de jaarrekening	52	-	52
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	52	-	52

Deze werkzaamheden zijn zowel in 2017 als 2016 uitgevoerd door Ernst & Young Accountants LLP.

In bovenstaande opstelling is de methode gehanteerd waarbij wordt opgegeven de in het boekjaar ten laste gebrachte totale honoraria voor onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten en de totale honoraria voor andere controleopdrachten, uitgevoerd door de externe accountant.

Personeelsleden

Bij het pensioenfonds zijn geen werknemers in dienst.

Bezoldiging bestuurders

De bestuurders in dienst van Shell ontvangen geen bestuursvergoeding vanuit SNPS. De bestuurders niet in dienst van Shell krijgen een vergoeding vanuit SNPS, deze bedroegen over 2017 in totaal € 64 duizend (2016: € 49 duizend) en zijn verantwoord op de regel 'Kosten Bestuur' in bovenstaande tabellen.

15. MUTATIE PENSIOENVERPLICHTINGEN VOOR RISICO DEELNEMERS

	2017	2016
Mutatie technische voorzieningen voor risico deelnemers:		
Mutatie pensioenverplichtingen - Bruto pensioenregeling IDC	21.610	24.630
Mutatie pensioenverplichtingen - Bruto pensioenregeling CVP	1.788	-
Mutatie pensioenverplichtingen - Netto pensioenregeling IDC	12.113	18.500
Mutatie pensioenverplichtingen - Netto pensioenregeling CVP	2.012	-
	37.523	43.130

Onder mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers zijn de mutaties opgenomen van de pensioenverplichtingen voor risico deelnemers van de bruto pensioenregeling en de netto pensioenregeling. Zie toelichting pensioenverplichtingen voor risico deelnemers op de balanspost (7).

16. MUTATIE TECHNISCHE VOORZIENINGEN

	2017	2016
Mutatie technische voorzieningen - Bruto pensioenregeling	4.021	3.556
Mutatie technische voorzieningen - Netto pensioenregeling	1.292	1.454
	5.313	5.010

MUTATIE TECHNISCHE VOORZIENINGEN — BRUTO PENSIOENREGELING

	2017	2016
Mutatie IBNR-voorziening	1.803	2.019
Mutatie levenslang partnerpensioen voorziening	2.218	2.177
Mutatie tijdelijk partnerpensioen voorziening	309	728
Mutatie wezenpensioen voorziening	44	88
Mutatie premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheids voorziening	939	-2
	5.313	5.010

Onder mutatie technische voorzieningen zijn de mutaties opgenomen van de IBNR-voorziening en de voorziening voor de levenslang partnerpensioen. Zie toelichting op de technische voorziening op de balanspost (6).

17. MUTATIE HERVERZEKERINGSDEEL TECHNISCHE VOORZIENINGEN

	2017	2016
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen - Bruto pensioenregeling	-4.021	-3.556
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen - Netto pensioenregeling	-1.292	-1.454
	-5.313	-5.010

Onder mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen zijn de mutaties opgenomen van de vordering op de herverzekeraar voor de dekking van de IBNR-voorziening en de voorziening voor Levenslang Partnerpensioen. Zie toelichting op het herverzekeringsdeel technische voorziening op de balanspost (2).

18. MUTATIE VOORZIENING TOEKOMSTIGE UITVOERINGSKOSTEN

	2017	2016
Bruto pensioenregeling	290	525
Netto pensioenregeling	751	450
	1.041	975

Zie toelichting op het technische voorziening toekomstige uitvoeringskosten op de balanspost (8).

19. SALDO OVERDRACHTEN VAN RECHTEN VOOR RISICO DEELNEMERS

	2017	2016
Inkomende waardeoverdrachten - Bruto pensioenregeling	-1.200	-2.855
Uitgaande waardeoverdrachten - Bruto pensioenregeling	167	-
	-1.033	-2.855

Een inkomende waardeoverdracht betreft de ontvangst van het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de vorige werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. Een uitgaande waardeoverdracht betreft de overdracht aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra pensioenaanspraken.

20. HERVERZEKERINGEN

	2017	2016
Bruto pensioenregeling	3.693	3.102
Netto pensioenregeling	1.569	1.683
Totaal	5.262	4.785

HERVERZEKERINGEN		
	2017	2016
Premies overlijdensrisico	2.424	2.298
Koopsommen overlijdensrisico afkopen bij uitdiensttreding	379	184
Premies premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	1.355	1.262
Premie arbeidsongeschiktheidsverzekering	1.192	1.038
Subtotaal	5.350	4.782
Vaste kostenvergoeding herverzekeraar	45	44
Subtotaal	5.395	4.826
Uitkeringen van herverzekerd partnerpensioen	-86	-39
Uitkeringen van herverzekerd premievrijstelling	-47	-2
Totaal	5.262	4.785

De herverzekeringspremies worden vanuit een opslag in de pensioenpremie door de werkgever gefinancierd met uitzondering van afkoopsommen voor het levenslang partnerpensioen. De afkoopsommen voor het levenslang partnerpensioen worden door de deelnemers gefinancierd vanuit de opgebouwde rechten bij uitdiensttreding van een deelnemer.

De risico's van overlijden in actieve dienst en premievrijstelling van pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid zijn volledig herverzekerd bij Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Het risico van arbeidsongeschiktheid gedurende actieve dienst is volledig herverzekerd bij Achmea Schadeverzekeringen N.V.

Belastingen

De activiteiten van het pensioenfonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Voor de omzetbelasting is een fiscale eenheid gevormd. Deze bestaat uit Stichting Shell Pensioenfonds (SSPF), SNPS, SPN en Shell Asset Management Company (SAMCo). Binnen een dergelijke fiscale eenheid zijn de entiteiten over en weer hoofdelijk aansprakelijk voor elkaars belastingschulden.

Met betrekking tot de omzetbelasting is SNPS te kwalificeren als een gemeenschappelijk beleggingsfonds conform artikel 11 lid 1, onderdeel 1, sub 3 van de Wet op de omzetbelasting 1968. Voor de pensioenuitvoeringskosten van Achmea Investment Management N.V. en Achmea Pensioenservices N.V. is SNPS geen BTW verschuldigd. Als gevolg hiervan is de voorziening naheffing BTW in 2017 vrijgevallen.

Bestemming saldo van baten en lasten

Het saldo van baten en lasten over 2017 ad € 808 duizend is toegevoegd aan de algemene reserve.

Risicobeheer

Het Bestuur van SNPS is verantwoordelijk voor de beheersing van de risico's. Hiertoe heeft het Bestuur een Control Framework ingericht, met als uitgangspunt om een beheersingskader te hebben dat passend is bij het profiel van SNPS en dat de risico's die SNPS loopt reflecteert. Het raamwerk helpt het Bestuur om vanuit de lange termijn doelstellingen van het pensioenfonds en met inachtneming van de interne en externe omgeving, risico's structureel in kaart te brengen en daarop een beheersingskader in te richten, zodat doelstellingen gerealiseerd kunnen worden.

In het bestuursverslag is een schematisch overzicht weergegeven van het risico framework, met daarin de hoofdrisico's opgenomen. In onderstaande paragrafen worden de hoofdrisico's kort beschreven, opgedeeld naar risico's van toepassing op de deelnemers en risico's van toepassing op het pensioenfonds.

I) Financiële risico's van toepassing op de deelnemers

De premies worden binnen SNPS individueel voor rekening en risico van de (gewezen) deelnemer respectievelijk de pensioengerechtigde belegd. Als gevolg van de kenmerken van de zuivere beschikbare premiereregelingen en het feit dat het pensioenfonds geen ingegane pensioenen voor risico van het pensioenfonds kent, liggen zowel het beleggingsrisico, het renterisico en het langlevensrisico gedurende de gehele duur van deelneming en pensionering (in geval van deelname aan het CVP) bij de (gewezen) deelnemer respectievelijk de pensioengerechtigde. Risico's voortvloeiende uit de risicoverzekeringen in verband met overlijden en arbeidsongeschiktheid tot de pensioendatum zijn volledig herverzekerd.

Het Bestuur van SNPS stelt het strategisch beleggingsbeleid vast (de samenstelling - de 'wegingen') van de Life cycle profielen en daarmee de verdeling over de administratieve Life cycle portefeuilles en over de verschillende asset categorieën (de onderliggende beleggingsinstellingen waarin daadwerkelijk wordt belegd). Het Bestuur heeft hierbij door middel van de aangeboden beleggingsmogelijkheden grenzen gesteld aan de door deelnemers te maken beleggingskeuzes en bijbehorende risico's. SNPS beoordeelt periodiek de samenstelling van de Life Cycle profielen en Life Cycle portefeuilles (doelwegingen en de verscheidene asset categorieën die worden gebruikt), en kan deze van tijd tot tijd aanpassen.

Tien jaar voor de reglementaire pensioenleeftijd maakt de (gewezen) deelnemer een voorlopige keuze voor een vaste of variabele pensioenuitkering op de pensioendatum. Indien de (gewezen) deelnemer kiest voor een variabele pensioenuitkering wordt zijn kapitaal geleidelijk ingebracht in de CVP portefeuille voor de bruto regeling respectievelijk de netto regeling. Bij een voorlopige keuze voor een vaste pensioenuitkering op de pensioendatum blijft de (gewezen) deelnemer met zijn volledige kapitaal deelnemen in een Life Cycle profiel passend bij een vaste uitkering op pensioenleeftijd. Definitieve keuze voor een vaste of variabele pensioenuitkering volgt bij pensionering.

Matching-/rente risico

Het renterisico is het risico dat de waarde van de (portefeuille) vastrentende waarden verandert als gevolg van veranderingen in de rentestanden. De rente speelt ook een zeer belangrijke rol op het moment dat deelnemers met pensioen gaan, omdat de rente op het pensioenmoment sterk bepalend is voor het pensioen dat ingekocht kan worden. Dit wordt ook wel het conversierisico genoemd.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2017		31-12-2016	
		In %		In %
Resterende looptijd < 1 jaar	7.408	18,6	7.567	24,2
Resterende looptijd > 1 en < 5 jaar	19.142	48,0	13.484	43,1
Resterende looptijd > 5 jaar	13.313	33,4	10.237	32,7
	39.863	100,0	31.288	100,0

Voor deelnemers in het IDC die niet deelnemen aan het CVP is het zo dat naarmate een deelnemer ouder wordt, de gevoeligheid van de beleggingen voor een stijging of daling van de rente toe neemt. Uitgaande van een deelnemer ouder dan 50, wordt, naarmate de deelnemer ouder wordt, minder belegd in aandelen. Omdat de inkoop van de pensioenuitkering ook gevoelig is voor dezelfde renteontwikkeling leidt dit tot minder grote schommelingen in het verwachte inkomen voor later. De duratie is een maatstaf voor de rentegevoeligheid van vastrentende waarden en wordt met name bepaald door vier factoren: de looptijd, aflossing, couponbetaling en renteniveaus. Er wordt gestreefd naar een rentegevoeligheid (duratie) van de vastrentende Life Cycle portefeuilles van 11 jaar (met een bandbreedte van 9 tot 13,5 jaar). Door ontwikkelingen op de financiële markten kan de actuele duratie afwijken van de streefduratie. Per 31 december 2017 bedroeg de duratie van Life Cycle portefeuille Rente afgerond 4,7 jaar (2016: 5,0 jaar), duratie van Life Cycle portefeuille Match I per die datum afgerond 19,1 jaar (2016: 13,2 jaar) en duratie van Life Cycle Portefeuille Match II per die datum afgerond 19,1 jaar (2016: 7,5 jaar).

Per 31 december 2017 bedroeg de duratie van CVP Bruto 15,8 jaar en duratie van CVP Netto 15,7 jaar.

In onderstaande tabel is een gevoeligheidsanalyse opgenomen (naar de stand ultimo boekjaar), waarin de gevolgen van een stijging of daling van de rente met 1% is weergegeven: In onderstaande tabel is een gevoeligheidsanalyse opgenomen (naar de stand ultimo boekjaar), waarin de gevolgen van een stijging of daling van de rente met 1% is weergegeven:

	VARIABILITEIT	EFFECT OP BELEGGINGEN RISICO DEELNEMERS ALLEEN VASTRENTENDE WAARDEN	
		2017	2016
Vastrentende waarden IDC (LCP Rente, Match I en Match II)	rente stijgt 1 %-punt	-554 (-4,0%)	-1.388 (-8,5%)
Vastrentende waarden IDC (LCP Rente, Match I en Match II)	rente daalt 1 %-punt	554 (4,0%)	1.388 (8,5%)
Vastrentende waarden CVPBruto	rente stijgt 1 %-punt	-198 (-11,1%)	-
Vastrentende waarden CVPBruto	rente daalt 1 %-punt	198 (11,1%)	-
Vastrentende waarden CVPNetto	rente stijgt 1 %-punt	-226 (-10,93%)	-
Vastrentende waarden CVPNetto	rente daalt 1 %-punt	226 (10,93%)	-

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de vastrentende waarden binnen de vastrentende Life Cycle portefeuilles in sterke mate worden beïnvloed door een stijging of daling van de rente met 1%-punt.

Op het niveau van de Life Cycle portefeuilles wordt geen gebruik gemaakt van rentederivaten (bv. renteswaps of swaptions). In de onderliggende institutionele beleggingsfondsen waarin wordt belegd, kan wel gebruik worden gemaakt van rentederivaten.

Marktrisico

Het marktrisico is voor rekening van de deelnemers en niet voor het pensioenfonds. Het marktrisico is het risico dat de waarde van beleggingsfondsen waarin door SNPS wordt belegd daalt onder invloed van (valuta)koersontwikkelingen en rentestanden.

Tenminste één keer in de drie jaar wordt een ALM-studie uitgevoerd waarbij de Life Cycle portefeuilles en profielen worden getoetst en extern advies wordt ingewonnen. In deze ALM-

studie wordt ook gekeken naar de gewenste mate van diversificatie van de onderliggende beleggingsinstellingen. Indien nodig wordt de inhoud van de Life Cycle portefeuilles en profielen aangepast.

De uitkomst van de ALM-studie is de Strategische Asset Allocatie (SAA) en de Beleggingsnota, waarin de gewenste mate van diversificatie, managerselectie en de implementatie- en rebalancing-regels zijn vastgesteld. Alle afwijkingen ten opzichte van deze normen dienen te worden goedgekeurd door SNPS. Monitoring vindt plaats door middel van periodieke rapportages die worden ontvangen van de fiduciair vermogensbeheerder.

De waarde van de onderliggende beleggingsfondsen zal fluctueren, bijvoorbeeld als gevolg van ontwikkelingen op de financiële markten. Het marktrisico wordt gemitigeerd door de beleggingen te spreiden (diversificatie), zoals is vastgelegd in de Strategische Asset Allocatie en de Beleggingsnota.

Hieronder wordt nader inzicht gegeven in de verdeling van de beleggingen naar bedrijfstak en regio per ultimo boekjaar. Voor de verdeling wordt gebruik gemaakt van beschikbare fact sheets van de (onderliggende) beleggingsfondsen.

SPECIFICATIE VASTGOEDBELEGGINGEN NAAR AARD				
	31-12-2017		31-12-2016	
		In %		In %
Participaties in vastgoedmaatschappijen	23.692	100,0	19.083	100,0

SPECIFICATIE VASTGOEDBELEGGINGEN NAAR REGIO				
	31-12-2017		31-12-2016	
		In %		In %
Europa	6.799	28,6	2.870	15,0
Noord Amerika	11.318	47,8	10.390	54,5
Azië Pacific	4.281	18,1	4.012	21,0
Australasia	1.221	5,2	1.377	7,2
Opkomende landen	73	0,3	434	2,3
	23.692	100,0	19.083	100,0

SPECIFICATIE AANDELEN NAAR BEDRIJFSTAK				
	31-12-2017		31-12-2016	
		In %		In %
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	15.453	21,2	10.722	21,9
Nijverheid en industrie	13.061	17,9	9.576	19,5
Handel	11.950	16,4	10.032	20,5
Overige dienstverlening	20.459	28,0	15.409	31,5
Diversen	12.067	16,5	3.235	6,6
	72.990	100,0	48.974	100,0

SPECIFICATIE AANDELEN NAAR REGIO				
	31-12-2017		31-12-2016	
		In %		In %
Europa	14.275	19,6	7.617	15,6
Noord Amerika	26.690	36,5	21.169	43,3
Global	598	0,8	-	-
Azië Pacific	5.640	7,7	3.235	6,6
Australasia	2.455	3,4	1.342	2,7
Opkomende landen	23.332	32,0	15.593	31,8
Overige	-	-	18	-
	72.990	100,0	48.974	100,0

Onderdeel van Marktrisico is dat de waarde van beleggingsfondsen fluctueren als gevolg van valutaschommelingen (waarde van beleggingen in vreemde valuta t.o.v. de euro). De omvang van het valutarisico wordt bepaald door het totaalbedrag dat buiten de euro wordt belegd. SNPS maakt geen gebruik van derivaten om vreemde valuta posities af te dekken. In de onderliggende institutionele beleggingsfondsen waarin wordt belegd, kan wel gebruik worden gemaakt van valutaderivaten.

De vreemde valutapositie ultimo boekjaar is als volgt te specificeren:

	31-12-2017	31-12-2016
Amerikaanse Dollar	118.330	42.210
Britse Pond	1.366	589
Hongkong Dollar	1.567	824
Japanse Yen	1.406	3.282
Canadese Dollar	1.716	1.198
Australische Dollar	1.496	1.072
Overige vreemde valuta < 2%	2.174	1.690
	128.055	50.865

De waarde van de beleggingen in vreemde valuta per 31 december zijn gepresenteerd op basis van look through (doorkijk) op het niveau van de onderliggende beleggingen van de institutionele beleggingsfondsen, waarin binnen de vier Life Cycle portefeuilles wordt belegd (niveau 4). Dit betreft een netto positie, wat inhoudt dat deze gesaldeerd zijn met eventuele valuta afdekkingen die binnen een beleggingsfonds plaatsvinden.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan marktpartijen die obligatieleningen uitgeven of banken waar deposito's worden geplaatst.

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. Hieronder is een specificatie van de vastrentende waarden opgenomen verdeeld naar land/sector en vervolgens naar rating.

SPECIFICATIE VASTRENTENDE WAARDEN NAAR LAND / SECTOR

	31-12-2017		31-12-2016	
		In %		In %
Nederlandse staat	426	1,1	600	1,8
Duitse staat	1.177	3,0	1.163	3,7
Franse staat	614	1,5	716	2,3
Italiaanse staat	97	0,2	285	0,9
Spaanse staat	212	0,5	247	0,8
Verenigde Staten	508	1,3	189	0,6
Belgische staat	419	1,1	451	1,4
Luxemburg	757	1,9	553	1,8
Andere staten	2.685	6,7	2.831	9,1
Financiële instellingen	7.855	19,7	5.250	16,8
Handels- en industriële instellingen	16.550	41,5	12.132	38,8
Overige	8.563	21,5	6.871	22,0
	39.863	100,0	31.288	100,0

SPECIFICATIE VASTRENTENDE WAARDEN NAAR REGIO

	31-12-2017		31-12-2016	
		In %		In %
Ontwikkelde markten	38.617	96,9	30.283	96,8
Opkomende markten	1.246	3,1	1.005	3,2
	39.863	100,0	31.288	100,0

SPECIFICATIE VASTRENTENDE WAARDEN NAAR RATING

	31-12-2017		31-12-2016	
		In %		In %
AAA	3.854	9,7	3.366	10,8
AA	2.945	7,4	2.788	8,9
A	3.947	9,9	2.787	8,9
BBB	6.474	16,2	4.992	16,0
BB	11.270	28,3	7.144	22,8
B	6.737	16,9	5.157	16,5
CCC	585	1,5	1.108	3,5
D	9	-	6	-
Geen rating	4.042	10,1	3.940	12,6
	39.863	100,0	31.288	100,0

Door Achmea Investment Management is de Composite Long Term Debt Rating gebruikt. Dit is een gewogen gemiddelde van meerdere rating agencies (Standard & Poors, Moody's en Fitch).

Investerings in de Shell Groep:

De onderliggende institutionele beleggingsfondsen kunnen posities hebben in effecten Royal Dutch Shell plc. SNPS is niet in staat om het beleggingsbeleid van de beleggingsinstellingen waarin wordt belegd op dit punt te beïnvloeden. Beleggingen door SNPS in effecten Royal Dutch Shell zijn wettelijk begrensd tot maximaal 10% van de totale portefeuille. Ultimo 2017 was dit 0,13 % (2016: minder dan 0,2%) van de totale portefeuille.

Bewaameming van effecten en securities lending:

SNPS heeft een onafhankelijk bewaarinstelling ('custodian') benoemd en ziet er tevens op toe dat de beleggingen in de onderliggende beleggingsinstellingen 'bankruptcy remote' worden bewaard. Securities lending kan onderdeel uitmaken van het beleggingsbeleid van de onderliggende beleggingsinstellingen.

II) Financiële risico's van toepassing op het pensioenfonds

Het pensioenfonds onderkent een aantal financiële risico's en deze risico's worden gemonitord door het Bestuur dat daarbij wordt ondersteund door het bestuursbureau. Periodiek worden de financiële risico's en daarvoor getroffen beheersmaatregelen gerapporteerd aan, en besproken in, het Bestuur van het pensioenfonds, als onderdeel van de reguliere risico rapportage over alle geïdentificeerde risico's. Onderstaand wordt een toelichting gegeven op een aantal van deze financiële risico's.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat SNPS op enig moment onvoldoende liquide middelen heeft om aan de lopende verplichtingen te voldoen. In de uitvoeringsovereenkomst tussen SNPS en Shell Nederland is vastgelegd dat Shell Nederland voorziet in de korte termijn liquiditeitsbehoefte van het pensioenfonds.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. De belangrijkste partijen hierbij zijn de herverzekeraars. De kredietwaardigheid van de belangrijkste tegenpartijen wordt continue door SNPS gemonitord.

Ook Shell Nederland is een belangrijke tegenpartij van het pensioenfonds. De werkgever stort iedere maand voor alle deelnemers in SNPS de benodigde premie, waardoor SNPS het debiteurenrisico sterk heeft beperkt.

Verzekeringstechnisch risico (Overlijden en arbeidsongeschiktheidsrisico)

De risico's van overlijden in actieve dienst en premievrijstelling van pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid, voor de bruto en netto pensioenregeling, zijn volledig herverzekerd bij Achmea Pensioen- en Levensverzekeringen N.V. Het risico van arbeidsongeschiktheid gedurende actieve dienst, alleen voor de bruto pensioenregeling, is volledig herverzekerd bij Achmea Schadeverzekeringen N.V.

III) Niet-financiële risico's van toepassing op het pensioenfonds

Het pensioenfonds onderkent een aantal niet-financiële risico's en deze worden gemonitord door het Bestuur dat daarbij wordt ondersteund door het bestuursbureau. Periodiek worden de niet-financiële risico's en daarvoor getroffen beheersmaatregelen gerapporteerd aan, en besproken in, het Bestuur, als onderdeel van de reguliere risicorapportage over geïdentificeerde risico's. Onderstaand wordt een toelichting gegeven bij een aantal van deze niet-financiële risico's.

Zorgplichtrisico

SNPS draagt er zorg voor dat de beleggingen voldoen aan het bepaalde bij of krachtens de Pensioenwet, in het bijzonder aan de "prudent person" regel en aan de eisen van zorgplicht. Daarnaast monitort het Bestuur, ondersteund door het bestuursbureau, nauwgezet de communicatieprocessen en middelen richting de deelnemers. Ook worden deelnemers op

jaarlijkse basis geattendeerd op hun gekozen Life Cycle profiel. SNPS beoordeelt periodiek de samenstelling van de Life Cycle profielen en Life Cycle portefeuilles (doelwegingen en de verscheidene asset categorieën die worden gebruikt), en kan deze van tijd tot tijd aanpassen.

Uitbestedingsrisico

Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit van de bedrijfsvoering, integriteit en kwaliteit van de externe dienstverleners onvoldoende gewaarborgd is. Vanwege het feit dat het pensioenfonds de administratieve uitvoering van de pensioenregeling en het vermogensbeheer heeft uitbesteed aan derde partijen, is het uitbestedingsrisico een van de belangrijkste risico's binnen het SNPS risicoframework.

Een belangrijk deel van de kritische IT systemen ligt bij derde partijen, waardoor het IT-risico in belangrijke mate een uitbestedingsrisico is. Het IT-risico is het risico dat bedrijfsprocessen, IT-infrastructuur en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu of onvoldoende beveiligd zijn, waardoor de doelstellingen van het pensioenfonds in gevaar komen. Dit risico beperkt zich niet tot de IT-infrastructuur zoals in gebruik bij SNPS, maar omvat tevens de IT-infrastructuur bij de sponsor en de service providers van SNPS. Belangrijke sub-risico's bij uitbesteding zijn o.a. cyber risico en data privacy risico.

Het pensioenfonds beschikt ten aanzien van elke externe dienstverlener over een uitbestedingsovereenkomst die voldoet aan de wettelijke regels op het gebied van uitbesteding. Met uitvoerende organisaties zijn nadere afspraken omtrent procedures, processen, informatieverschaffing en te leveren diensten vastgelegd in een Service Level Agreement. Onder andere door middel van periodieke rapportages (waaronder ISAE 3402 type II rapportages, risicoverantwoordingsrapportages en Service Level Agreement rapportages) van de externe uitvoeringsorganisaties wordt het Bestuur in staat gesteld de risico's voor het pensioenfonds goed te monitoren.

Operationeel risico

Het operationeel risico is het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering. Hier wordt onder andere verstaan het risico van onvoldoende doelmatige en/of onvoldoende doeltreffende processen op het gebied van pensioenadministratie, vermogensbeheer en financiële administratie. Dit risico, evenals de genoemde risico's betreffende uitbesteding en IT omgeving, worden onder meer gemitigeerd door adequate uitbestedingscontracten met SPN, APS en AIM en door het periodiek verkrijgen van assurance door middel van interne en externe audits.

Omgevingsrisico

Het risico dat de invloed van en ontwikkelingen bij onder andere de werkgever en aanspraakgerechtigden resulteren in conflicterende belangen met het pensioenfonds. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan de invloed van ontwikkelingen in de financiële positie van de werkgever (leidend tot meesleepgevaar), het ontbreken van evenwichtige belangenbehartiging als gevolg van dominantie van de werkgever of dominantie van de door de werkgever benoemde bestuurders en de invloed van de werkgever op het beleid van het pensioenfonds.

SNPS streeft ernaar om adequaat te reageren op crisissituaties ten gevolge van ontwikkelingen in de omgeving van SNPS en bij Shell. De communicatie naar belanghebbenden en derden is daarop gericht. Het Bestuur, hierbij ondersteund door SPN, monitort de externe ontwikkelingen en wijzigingen in wet- en regelgeving, alsmede de impact hiervan op SNPS voortdurend.

Reputatierisico

Het risico dat de reputatie van het pensioenfonds verslechtert door een negatief beeld van het pensioenfonds onder stakeholders van het pensioenfonds zoals deelnemers, uitbestedingspartijen, regelgevende en toezichthoudende instanties of de sponsor. SNPS heeft een communicatiebeleid opgesteld en streeft ernaar alle betrokkenen proactief, volledig en op een begrijpelijke manier te informeren over alle zaken met betrekking tot SNPS en hun pensioen, die voor hen van belang zijn. Bij de uitvoering van dit beleid wordt de dialoog nagestreefd en wordt actief feedback gevraagd van (gewezen) deelnemers en hun nabestaanden en stakeholders.

Voor de uitvoering van het beleid wordt voornamelijk gebruik gemaakt van de communicatiefaciliteiten van de service provider(s) en de Directie, alsmede de corporate faciliteiten in Shell. Het beleid wordt vastgesteld door het Bestuur van SNPS en de uitvoering daarvan valt onder de verantwoordelijkheid van het Bestuur. Omdat de regeling een DC karakter heeft en de (gewezen) deelnemers diverse beleggingskeuzes biedt, maakt de zorgplicht een belangrijk onderdeel uit van het communicatiebeleid.

IT Risico

IT risico, bestaande uit Strategie- en beleid, beveiliging, beheersbaarheid, continuïteit Risico dat de IT-infrastructuur als in gebruik bij SNPS, de sponsor en haar service providers ontoereikend is waardoor de doelstellingen van het pensioenfonds in gevaar komen. SNPS heeft haar uitgangspunten met betrekking tot IT en informatiebeveiligingsbeleid helder geformuleerd, gedocumenteerd en gecommuniceerd. Dit beleid is vastgelegd in het IT beleid document. Jaarlijkse check op relevantie IT beleid en 1 keer per jaar beleid op de bestuursagenda. Het door SNPS geformuleerde IT beleid moet ook als zodanig door haar uitbestedingspartners geaccepteerd en geïmplementeerd worden. Op periodieke basis 'toetst' SNPS dit in SLA gesprekken met haar uitbestedingspartners.

Integriteitsrisico

Het risico dat de integriteit van het pensioenfonds wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel van de leiding, afgemeten aan wet- en regelgeving en maatschappelijke en door SNPS opgestelde normen. Hiertoe is onder meer voor SNPS een specifieke gedragscode opgesteld.

Juridisch risico

Het risico samenhangend met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van de rechtspositie van het pensioenfonds, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn. De juridische afdeling van SPN monitort doorlopend veranderingen in wet- en regelgeving en informeert en adviseert het Bestuur op een proactieve wijze. Voor contracten die het pensioenfonds met derden heeft.

Vaststelling van de jaarrekening door het Bestuur

Het Bestuur van Shell Nederland Pensioenfonds Stichting heeft de jaarrekening 2017 vastgesteld per 6 juni 2018.

Het Bestuur

Den Haag, 6 juni 2018

OVERIGE GEGEVENS

1. ACTUARIËLE VERKLARING

Opdracht

Door Shell Nederland Pensioenfonds Stichting te Den Haag is aan Triple A - Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Shell Nederland Pensioenfonds Stichting, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Triple A - Risk Finance Certification B.V.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 1.400.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 70.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendeekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum ten minste gelijk aan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is ten minste gelijk aan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Shell Nederland Pensioenfonds Stichting is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen hoger is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 6 juni 2018

drs. R.E.V. Meijer AAG CERA

verbonden aan Triple A - Risk Finance Certification B.V.

2. CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van Shell Nederland Pensioenfonds Stichting

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Shell Nederland Pensioenfonds Stichting op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2017;
- de staat van baten en lasten over 2017;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Shell Nederland Pensioenfonds Stichting (hierna: de stichting) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 1,4 miljoen
Toegepaste benchmark	1,0% van de voorzieningen pensioenverplichtingen voor risico deelnemers per 31 december 2017 (afgerond).
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat beschikbaar is voor (het inkopen van) pensioenaanspraken voor de individuele deelnemers. De voorzieningen pensioenverplichtingen voor risico deelnemers zijn directe afgeleiden van de beleggingen voor risico deelnemers van de betreffende regelingen. In lijn met vorig jaar hebben wij de materialiteit gesteld op 1,0% van het pensioenvermogen.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 70 duizend rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Ten opzichte van de controleverklaring 2016 is het kernpunt 'Eerstejaarscontrole (wisseling van accountant). vervallen, omdat dit specifiek toezag op de controle van het boekjaar 2016. Daarnaast is het kernpunt 'Implementatie van Collectief Variabel Pensioen (CVP). toegevoegd als gevolg van de implementatie van CVP gedurende 2017. Wij hebben in vergelijking met voorgaand jaar geen andere wijzigingen in de kernpunten van onze controle aangebracht.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

WAARDERING EN TOELICHTING VAN (NIET-BEURS)GENOTEERDE BELEGGINGEN VOOR RISICO DEELNEMERS

Kernpunt	<p>De beleggingen voor risico deelnemers zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De beleggingen zijn gewaardeerd op basis van een andere geschikte methode, zijnde de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen.</p> <p>De posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen kennen inherent waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente, niet-gecontroleerde rapportages van de fondsmanagers.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in de paragraaf 'Specifieke grondslagen' en een nadere toelichting opgenomen in de toelichting '1. Beleggingen voor risico deelnemers'. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2017 voor € 137,1 miljoen is belegd in niet-(beurs)genoteerde fondsen.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de niet-(beurs)genoteerde beleggingen niet juist gewaardeerd zijn.</p>
Onze controleaanpak	<p>Bij de controle van de beleggingen hebben wij gebruik gemaakt van de werkzaamheden van een andere accountant. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de beleggingen, rekening houdend met omvang en risicoprofiel van de beleggingen, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan.</p>

	<p>Door deze werkzaamheden, gecombineerd met de hierna beschreven werkzaamheden, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening.</p> <p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2017. De controle van de niet-(beurs)genoteerde beleggingen betrof mede aansluiting met de rapportages van de fondsmanagers, onderzoek van de gecontroleerde jaarrekeningen 2017 voor zover beschikbaar, alsmede uitkomsten van back-testing procedures.</p>
Belangrijke observaties	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van niet-(beurs)genoteerde beleggingen per 31 december 2017 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.</p>

WAARDERING VAN EN TOELICHTING TEN AANZIEN VAN DE TECHNISCHE VOORZIENINGEN

Kernpunt	<p>De technische voorzieningen betreffen een significante post in de balans van de stichting. Deze bestaan uit de IBNR-voorziening, de nabestaandenvoorzieningen en de premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid voorziening. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering van de nabestaandenvoorzieningen is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben bijzondere aandacht gehad in onze controle.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen beschreven in de paragraaf 'Specifieke grondslagen' en een nadere toelichting opgenomen in de toelichting '6. Technische voorzieningen'.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd zijn.</p>
Onze controleaanpak	<p>Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van de stichting. De certificerend actuaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaris heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2017.</p>

	<p>Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels, alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.</p> <p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de technische voorzieningen per 31 december 2017. Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn alsmede de uitkomsten van het meest recente actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaris. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij een eigen actuariële specialist betrokken en specifiek de uitkomsten van de door de stichting uitgevoerde analyses op de ervaringssterfte beoordeeld.</p>
Belangrijke observaties	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2017 of de toelichting van de technische voorzieningen.</p>

WAARDERING VAN EN TOELICHTING TEN AANZIEN VAN DE VOORZIENING TOEKOMSTIGE UITVOERINGSKOSTEN

Kernpunt	<p>De voorziening toekomstige uitvoeringskosten betreft een significante post in de balans van de stichting. Deze post heeft betrekking op de contante waarde van de geschatte uitvoeringskosten voor afwikkeling van alle verplichtingen van het pensioenfonds bij beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen beschreven in de paragraaf 'Specifieke grondslagen' en een nadere toelichting opgenomen in de toelichting '8. Voorziening toekomstige uitvoeringskosten'. Uit deze toelichting blijkt dat de kostenvoorziening per 31 december 2017 voldoet.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de voorziening toekomstige uitvoeringskosten niet toereikend gewaardeerd is.</p>
Onze controleaanpak	<p>Bij de controle van de voorziening toekomstige uitvoeringskosten hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van de stichting conform de werkwijze zoals beschreven in het voorgaande kernpunt. Wij hebben daarbij specifiek aandacht gevraagd voor de toereikendheid van de voorziening toekomstige uitvoeringskosten.</p> <p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening toekomstige uitvoeringskosten per 31 december 2017. Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen grondslagen en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn alsmede de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaris. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij een eigen actuariële specialist betrokken.</p>
Belangrijke observaties	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2017 of de toelichting van de voorziening toekomstige uitvoeringskosten.</p>

IMPLEMENTATIE VAN COLLECTIEF VARIABEL PENSIOEN (CVP)	
Kernpunt	<p>Per 1 april 2017 is het Collectief Variabel Pensioen (CVP) ingevoerd. Het betreft een uitbreiding van de reeds bestaande pensioenregelingen, waarbij deelnemers de mogelijkheid hebben om vanaf tien jaar voor de reglementaire pensioendatum deel te nemen, waarbij opgebouwd pensioenkapitaal geleidelijk wordt omgezet in pensioenaanspraken bij de stichting.</p> <p>De stichting heeft de implementatie van het CVP onder andere beschreven in de jaarrekening in de paragraaf '4 Algemene toelichting'.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de implementatie van CVP ontoereikend is toegelicht en dat migraties van Life Cycle Portefeuilles (LCP) naar CVP portefeuilles niet juist zijn verlopen.</p>
Onze controleaanpak	<p>Onze controlewerkzaamheden ten aanzien van de implementatie van het CVP en de gevolgen voor de financiële verslaggeving bestonden onder andere uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het kennismaken van de beleidsstukken en bestuursnotulen met betrekking tot besluitvorming en opzet van het CVP; • het toetsen van de effectieve werking van beheersmaatregelen ten aanzien van CVP bij de uitvoeringsorganisatie op basis van de ontvangen ISAE 3402 rapportage van de uitvoeringsorganisatie; • het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden ten aanzien van de migraties van de IDC (LCP) portefeuilles naar de CVP portefeuilles; en • het toetsen van de toelichting inzake de implementatie in de jaarrekening.
Belangrijke observaties	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de migraties tussen de LCP en CVP portefeuilles gedurende 2017 en de toelichting ten aanzien van de implementatie van het CVP in de jaarrekening.</p>

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het verslag van het Bestuur;
- de overige gegevens;
- andere informatie, bestaande uit voorwoord, verantwoording en toezicht en de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE JAARREKENING

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De niet-uitvoerende bestuurders hebben als taak het beoordelen van de financiële informatieverschaffing door de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 6 juni 2018

Ernst & Young Accountants LLP
w.g. drs. J. Niewold RA

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: VERLOOPSTAAT DEELNEMERS

BRUTO PENSIOENREGELING				
	2017		2016	
	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal
Deelnemers				
Stand vorig boekjaar		2.050		1.736
Nieuwe toetreding	426		413	
Overlijden	-2		-1	
Premievrij gemaakt door uitdienst	-125		-98	
		299		314
Stand einde boekjaar		2.349		2.050
Gewezen deelnemers				
Stand vorig boekjaar		162		65
Ingang CVP	-1			
Premievrij gemaakt door uitdienst	125		98	
Waardeoverdracht	-7			
Afkoop emigratie / klein pensioen	-11		-1	
		106		97
Stand einde boekjaar		268		162
Pensioentrekkenden				
Stand vorig boekjaar		2		
Ingang CVP	1			
Ingang nabestaandenpensioen	4		3	
Afkoop emigratie / klein pensioen			-1	
		5		2
Stand einde boekjaar		7		2

NETTO PENSIOENREGELING				
	2017		2016	
	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal
Deelnemers				
Stand vorig boekjaar		4.301		4.901
Nieuwe toetreding	203		516	
Ingang pensioen	-3			
Overlijden	-6		-7	
Premievrij gemaakt door uitdienst	-321		-1.109	
Overige oorzaken	-1			
		-128		-600
Stand einde boekjaar		4.173		4.301
Gewezen deelnemers				
Stand vorig boekjaar		1.131		235
Ingang CVP	-14			
Ingang pensioen niet CVP	-49			
Overlijden	-1		-1	
Premievrij gemaakt door uitdienst	321		1.109	
Waardeoverdracht	-30		-26	
Afkoop emigratie / klein pensioen	-191		-186	
Overige oorzaken	-3			
		33		896
Stand einde boekjaar		1.164		1.131
Pensioentrekenden				
Stand vorig boekjaar		20		8
Ingang CVP	17			
Ingang nabestaandenpensioen	9		12	
Overige oorzaken	-1			
		25		20
Stand einde boekjaar		45		20

BIJLAGE 2: BESTUUR, MEDEZEGGENSCHAP, UITVOERING EN TOEZICHT

De informatie die hierna over bestuur, uitvoering, verantwoording en toezicht wordt gegeven heeft betrekking op het verslagjaar 2017.

Shell Nederland Pensioenfonds Stichting

In Shell Nederland Pensioenfonds Stichting (SNPS, het Pensioenfonds) is in 2013 een pensioenregeling ondergebracht van maatschappijen van de Royal Dutch Shell Groep die tot het Pensioenfonds zijn toegetreden. Vanaf 1 januari 2015 is sprake van uitvoering van twee pensioenregelingen door SNPS; een pensioenregeling voor de opbouw van bruto pensioenaanspraken tot een fiscale inkomensgrens van € 91.435,- (niveau 2017) en een pensioenregeling voor de opbouw van netto pensioenaanspraken boven de fiscale inkomensgrens. Deze netto pensioenregeling wordt uitgevoerd voor zowel deelnemers die bruto pensioen opbouwen in SNPS als deelnemer die bruto pensioen opbouwen bij het andere Shell pensioenfonds in Nederland, Stichting Shell Pensioenfonds (SSPF).

SNPS wordt bestuurd door een Bestuur in de vorm van een one tier board met niet-uitvoerende bestuurders (interne toezichthouders) en uitvoerende bestuurders. Dit model wordt in de Pensioenwet het omgekeerd gemengd model genoemd. Daarnaast is er een Verantwoordingsorgaan waarin de werkgever en deelnemers zijn vertegenwoordigd.

Bestuur

Het Bestuur bestaat uit zeven leden:

- Een onafhankelijk Voorzitter die geen vertegenwoordiger is van de belanghebbenden bij SNPS;
- twee werkgeversvertegenwoordigers (leden A);
- twee werknemersvertegenwoordigers (leden B);
- twee uitvoerende bestuursleden (leden D).

Bestuurders C als vertegenwoordigers van pensioengerechtigden worden benoemd zodra het aantal pensioengerechtigden tien procent of meer bedraagt van de som van het aantal deelnemers en pensioengerechtigden in SNPS gezamenlijk. Op dit moment is dit nog niet het geval. Benoeming van Bestuurders C zal te zijner tijd plaatsvinden door het Bestuur op voordracht van de vertegenwoordigers van pensioengerechtigden (leden C) in het Verantwoordingsorgaan.

De onafhankelijk Voorzitter wordt benoemd door Bestuurders A en B (en C) op voordracht van de Bestuurders D. De Bestuurders A worden benoemd door het Bestuur op voordracht van Shell Nederland. De Bestuurders B worden benoemd door het Bestuur op voordracht van de centrale ondernemingsraad van Shell in Nederland. Bestuurders D worden bij meerderheidsbesluit benoemd door de bestuurders A en B (en C), na overleg met Shell Nederland. Bij het vervullen van hun taak dienen de leden van het Bestuur ervoor te zorgen dat alle belanghebbenden van het Pensioenfonds zich door het Bestuur op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen. De niet-uitvoerende bestuursleden zijn met name verantwoordelijk voor het bepalen van het (strategische) beleid van SNPS en het houden van toezicht op de uitvoering daarvan door de uitvoerende bestuurders.

Het uitvoerend deel van het Bestuur bestaat uit twee beroepsbestuurders, die in dienst zijn van Shell Pensioenbureau Nederland B.V. (SPN). De uitvoerende bestuurders zijn niet directe

vertegenwoordigers van de belanghebbenden bij het pensioenfonds. De uitvoerende bestuurders zijn verantwoordelijk voor de beleidsvoorbereiding en de dagelijkse operationele uitvoering.

Verantwoordingsorgaan (VO)

Het VO van SNPS bestaat op dit moment uit zes personen. Het VO geeft jaarlijks achteraf een oordeel over het door het Bestuur vastgestelde beleid en de wijze waarop het beleid is uitgevoerd alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst, een en ander conform het bepaalde bij en krachtens de Pensioenwet. Tevens heeft het VO adviesrechten.

In het VO wordt de werkgever door twee leden en worden de werknemers door vier leden vertegenwoordigd. De leden van het VO worden benoemd door het Bestuur. De vertegenwoordigers van de werkgever (leden A) worden benoemd op voordracht van Shell Nederland. De vertegenwoordigers van de deelnemers (leden B) worden benoemd rechtstreeks na verkiezing door de deelnemers. Bij deze verkiezing draagt het Bestuur een kandidaat voor op voordracht van de centrale ondernemingsraad van Shell in Nederland.

Wanneer het aantal pensioengerechtigden in de toekomst tien procent of meer komt te bedragen van de som van het aantal deelnemers en pensioengerechtigden zullen ook twee vertegenwoordigers van pensioengerechtigden (leden C) worden benoemd door het Bestuur rechtstreeks na verkiezing door de pensioengerechtigden. Bij deze verkiezing draagt het Bestuur een kandidaat voor op voordracht van door het Bestuur aangewezen organen of instellingen die representatief geacht kunnen worden voor de pensioengerechtigden.

Directie

Shell Pensioenbureau Nederland B.V. (SPN) is de statutaire Directeur van het pensioenfonds. SPN ondersteunt het Bestuur en adviseert het Bestuur over het pensioenbeleid. Tevens ondersteunt SPN het Bestuur bij het toezicht op de externe dienstverleners aan wie het voeren van het pensioenbeheer en het vermogensbeheer zijn uitbesteed, alsmede op het terrein van risicobeheersing. SPN heeft een Raad van Commissarissen bestaande uit twee personen die zijn benoemd door de aandeelhouder. De Raad van Commissarissen heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van en de uitvoering door de Directie en op de algemene gang van zaken, waaronder de interne controle, en daarnaast de Directie van SPN van advies te dienen. Voor deze dienstverlening aan SNPS is een Service Agreement gesloten met SPN.

SPN is een vennootschap behorende tot de Royal Dutch Shell Groep.

Pensioenbeheer en vermogensbeheer

Achmea Pensioenservices N.V. (voorheen Syntus Achmea Pensioenbeheer N.V.) is door het Bestuur aangesteld voor het uitvoeren van de pensioenadministratie, het uitvoeren van de pensioencommunicatie, de beleggingsadministratie (unit administratie) en het verrichten van de financiële administratie van SNPS.

Achmea Investment Management B.V. (AIM) is door het Bestuur aangesteld voor het adviseren over, en het inrichten van, de Life Cycle profielen en Life Cycle portefeuilles en het voeren van het vermogensbeheer.

De Nederlandsche Bank N.V. (DNB)

De taak van DNB omvat onder meer toezicht op de Statuten, de Reglementen en de Uitvoeringsovereenkomst van het Pensioenfonds met de werkgever, toezicht op de financiële en

actuariële opzet van het Pensioenfonds en een betrouwbaarheids- en geschiktheidstoets van de kandidaat-bestuursleden van het Pensioenfonds. Voorts worden de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) en de uitvoering daarvan, de jaarstukken en overige relevante bescheiden van het Pensioenfonds door DNB beoordeeld.

Autoriteit Financiële Markten (AFM)

De AFM houdt toezicht op het gedrag van het Pensioenfonds ten aanzien van de wettelijk verplichte informatieverstrekking. Doel van die informatie is het verhogen van het bewustzijn over de individuele pensioenvoorziening, zodat (gewezen) deelnemers, (gewezen) partners en pensioengerechtigden een goed inzicht kunnen krijgen in hun pensioen.

Certificerend actuaris

De certificerend actuaris geeft jaarlijks een verklaring af of het Pensioenfonds heeft voldaan aan de eisen als bedoeld in artikel 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Hiertoe worden alle door de certificerend actuaris noodzakelijk geachte controles uitgevoerd.

Onafhankelijke accountant

De onafhankelijke accountant geeft jaarlijks een controleverklaring af bij de door het Pensioenfonds gepubliceerde jaarrekening en bij de jaarlijkse DNB staten. Hieraan voorafgaand worden alle hiertoe door de onafhankelijke accountant noodzakelijk geachte controles uitgevoerd.

BIJLAGE 3: PERSONALIA EN BENOEMINGEN

Personalialia van bestuurders per 6 juni 2018. Benoemingen vanaf 1 januari 2017 tot en met 6 juni 2018.

BESTUUR

ONAFHANKELIJK VOORZITTER

G.J.A. Louw (1952)

Beroep	Zelfstandig adviseur
Relevante nevenfuncties	Voorzitter Bestuur bij Stichting Shell Pensioenfonds; Lid Raad van Toezicht bij Stichting Pensioenfonds Achmea; Voorzitter Dagelijks Bestuur bij Eumedion
Eerste benoeming	1 juli 2014
Afloop huidige termijn	30 juni 2018

BESTUURDERS A

P.S. van Driel (1966)

Beroep	Vice-President Accounting & Reporting bij Shell International B.V.
Relevante nevenfuncties	Geen
Eerste benoeming	30 november 2017
Afloop huidige termijn	29 november 2021

P.M. Westgeest (1951)

Beroep	Geen (gepensioneerd)
Relevante nevenfuncties	Lid Advisory Board van World Pension Summit
Eerste benoeming	29 april 2013
Afloop huidige termijn	28 april 2021

H.W.A.L. van den Wildenberg (1965), (tot 30 november 2017)

BESTUURDERS B

E.A. Breunese (1955) Tot 23 mei 2018

Mw. N. van der Toom (1982)

Beroep	Senior Advisor Planning, Appraisal & Reporting bij Shell International Exploration and Production B.V.
Relevante nevenfuncties	Geen
Eerste benoeming	1 april 2016
Afloop huidige termijn	31 maart 2020

A.K. Kroeze (1987)

Beroep	Solution Architect bij Shell International Exploration and Production B.V.
Relevante nevenfuncties	Geen
Eerste benoeming	23 mei 2018
Afloop huidige termijn	22 mei 2022

BESTUURDERS C

Nog niet van toepassing

BESTUURDERS D**J. Bouma (1962)** Tot 1 mei 2018**S.R. Tabak (1968)** Tot 1 mei 2018**K. Yildirim (1967)**

Beroep Algemeen Directeur bij Shell Pensioenbureau Nederland B.V.
 Relevante nevenfuncties Voorzitter van het Bestuur Stichting Steunfonds Patent
 Voorzitter van de Raad van Commissarissen Rabobank Regio Den Haag
 Eerste benoeming 1 mei 2018
 Afloop huidige termijn 30 april 2022

M.P. van 't Zet (1972)

Beroep Senior Legal Counsel and Compliance Officer bij Shell Pensioenbureau Nederland B.V.
 Relevante nevenfuncties Lid Raad van Bestuur bij Stichting Steunfonds Patent; Lid Klantenraad bij Achmea Investment Management B.V.; Lid DC Standing Committee PensionsEurope, Docent Stichting Pensioenopleidingen
 Eerste benoeming 1 mei 2018
 Afloop huidige termijn 30 april 2022

VERANTWOORDINGSORGAAN**LEDEN A**

H.A.E. Huijbens (1964), voorzitter
 Mw. J.E. Kroeze (1975), (vanaf 1 december 2017)
 Mw. A.R. Pouwel (1981), (vanaf 1 december 2017)

LEDEN B

C.R. Laurens (1969)
 H.J. van Gulik (1966)
 A.K. Kroeze (1987), (tot 1 december 2017)
 Mw. M.A. Verbeek (1972)
 P.T. Pisarczyk (1981), (vanaf 14 mei 2018)

LEDEN C

Nog niet van toepassing

DIRECTEUR

Shell Pensioenbureau Nederland B.V.

DIRECTIE

K. Yildirim, algemeen directeur
 M.P. van 't Zet, directeur
 Raad van Commissarissen
 M.D. Clark (1966), voorzitter
 E.J. van der Maas (1968)

ACTUARIS

Triple A - Risk Finance Certification B.V.

ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Ernst & Young Accountants LLP

BIJLAGE 4: NADERE SPECIFICATIES VAN DE LIFE CYCLE PORTEFEUILLES

In onderstaande tabellen zijn de kosten en de performances van de Life Cycle portefeuilles Rente, Match I, Rendement, Match II, CVP Bruto en CVP Netto over 2017 weergegeven, gesplitst naar onderliggende beleggingsinstellingen. Alle bedragen luiden in Euro's en performance cijfers zijn eveneens berekend in Euro's.

VERMOGENSBEHEERKOSTEN TEN LASTE VAN DE DEELNEMERS	GEMIDDELD BELEGD VERMOGEN 2017	TOTALE MANAGEMENTFEE & KOSTEN T.L.V. LCP EN BELEGINGSFONDSEN	BETAALDE TRANSACTIE-KOSTEN BINNEN LCP	OVERIG (CUSTODIAN & BANKKOSTEN)	TOTAAL	KOSTEN IN %
LCP 1: Rente						
Blackrock Euro corporate bond index	8.133.187	9.012	4.617	626	14.255	0,18%
Blackrock intermediate credit bond	3.967.787	3.374	706	305	4.385	0,11%
Liquide middelen	6.232	-	-	-	-	-
Totaal	12.107.206	12.386	5.322	932	18.640	0,15%
LCP 2: Match I						
Blackrock Euro corporate bond index	13.303	22	51	5	78	0,59%
Blackrock euro government bond	83.694	129	106	31	265	0,32%
iShares	681.018	932	-	253	1.185	0,17%
Robeco institutional liability driven	136.577	554	976	51	1.581	1,16%
Liquide middelen	1.081	-	-	-	-	-
Totaal	915.673	1.637	1.132	340	3.109	0,34%
LCP 3: Rendement						
Blackrock Developed Real Estate	20.125.644	18.292	12.619	997	31.908	0,16%
Blackrock Developed World	20.300.454	10.060	7.152	1.006	18.218	0,09%
Robeco Inst. Emerging Markets Quant	20.475.572	76.093	22.793	1.014	99.901	0,49%
Robeco Inst. Low vol (cons.) equity	20.334.675	36.081	10.555	1.007	41.745	0,23%
Robeco High Yield	20.241.003	80.925	23.972	1.003	105.899	0,52%
Liquide middelen	74.305	-	-	-	-	-
Totaal	101.551.553	221.451	77.192	5.027	303.671	0,30%
LCP 4: Match II						
Blackrock Euro corporate bond index	36.195	303	279	51	633	1,75%
Blackrock euro government bond	270.801	176	111	382	670	0,25%
iShares	248.855	339	-	351	690	0,28%
Robeco institutional liability driven	11.777	49	107	17	172	1,46%
Liquide middelen	35.863	-	-	-	-	-
Totaal	603.491	867	497	801	2.165	0,36%
CVP 1 - bruto						
Blackrock Developed Real Estate	85.119	81	161	1	242	0,28%
Blackrock Developed World	87.262	44	135	1	179	0,21%
Robeco Inst. Emerging Markets Quant	88.644	295	487	1	783	0,88%
Robeco Inst. Low vol (cons.) equity	86.845	127	246	1	374	0,43%
Robeco High Yield	86.812	312	92	1	404	0,47%
Blackrock euro government bond	111.351	106	76	1	183	0,16%
iShares	543.474	815	-	4	819	0,15%
Robeco institutional liability driven	157.100	499	498	1	998	0,64%
Liquide Middelen	2.331	-	-	-	-	-
Tuimel	1.248.939	2.279	1.696	9	3.983	0,32%
CVP 2- netto						
Blackrock Developed Real Estate	97.267	93	194	1	287	0,30%
Blackrock Developed World	99.732	50	163	1	213	0,21%
Robeco Inst. Emerging Markets Quant	98.375	329	518	1	848	0,86%
Robeco Inst. Low vol (cons.) equity	100.296	146	280	1	427	0,43%
Robeco High Yield	96.800	349	104	1	454	0,47%
Blackrock euro government bond	127.650	121	87	1	210	0,16%
iShares	617.326	926	-	5	931	0,15%
Robeco institutional liability driven	178.519	567	569	1	1.137	0,64%
Liquide Middelen	2.907	-	-	-	-	0,00%
Totaal	1.418.872	2.582	1.914	10	4.507	0,32%

BRUTO PERFORMANCE VS NETTO PERFORMANCE VS BENCHMARK PERFORMANCE						
MANDATEN PER LCP	PERFORMANCES (BRUTO) IN %	TOTALE MANAGEMENT-FEEKOSTEN T.I.V. LCP EN BELEGINGSFONDSEN IN %	PERFORMANCES (NA AFTREK VAN KOSTEN) IN %	BENCHMARK PERFORMANCE IN %	UNDER-/OVER PERFORMANCE	BENCHMARKNAAM
LCP 1: Rente						
Blackrock Euro corporate bond index	1,0%	0,1%	0,9%	1,1%	-0,2%	Citigroup Non-EGBI EuroBIG Index
Blackrock intermediate credit bond	-8,9%	0,1%	-9,0%	-8,9%	-0,1%	Citigroup Euro Government Bond Index
Totaal	-2,3%	0,1%	-2,4%	-2,3%	-0,1%	
LCP 2: Match I						
Blackrock Euro corporate bond index*	-0,1%	0,2%	-0,3%	0,2%	-0,4%	Citigroup Non-EGBI EuroBIG Index
Blackrock euro government bond*	-1,0%	0,2%	-1,2%	-1,0%	-0,2%	Citigroup Euro Government Bond Index
iShares	-1,7%	0,0%	-1,7%	-1,7%	0,0%	Geen
Robeco institutional liability driven*	-7,5%	0,0%	-7,5%	-7,5%	0,0%	Geen
Totaal	-2,4%	0,1%	-2,5%	-2,2%	-0,3%	
LCP 3: Rendement						
Blackrock Developed Real Estate	-2,2%	0,1%	-2,3%	-3,1%	0,7%	FTSE EPRA/NAREIT Developed Index
Blackrock Developed World	7,7%	0,1%	7,7%	7,5%	0,1%	MSCI World DC
Robeco Inst. Emerging Markets Quant	22,0%	0,0%	22,0%	20,6%	1,4%	MSCI EM
Robeco Inst. Low vol (cons.) equity	4,6%	0,0%	4,6%	7,5%	-2,9%	MSCI World DC
Robeco High Yield	6,2%	0,0%	6,2%	5,4%	0,8%	Barclays US Corp HY + pan European HY
Totaal	7,5%	0,0%	7,4%	7,4%	0,0%	
LCP 4: Match II						
Blackrock Euro corporate bond index*	0,0%	1,0%	-0,9%	0,2%	-1,1%	Citigroup Non-EGBI EuroBIG Index
Blackrock euro government bond*	-1,0%	0,2%	-1,2%	-1,0%	-0,2%	Citigroup Euro Government Bond Index
iShares	-1,7%	0,1%	-1,8%	-1,7%	-0,1%	Geen
Robeco institutional liability driven*	-7,5%	0,1%	-7,7%	-7,5%	-0,1%	Geen
Totaal	-1,0%	0,2%	-1,2%	-1,0%	-0,2%	
CVP 1 - bruto						
Blackrock Developed Real Estate	-2,9%	0,1%	-3,0%	-3,0%	0,0%	FTSE EPRA/NAREIT Developed Index
Blackrock Developed World	2,9%	0,1%	2,8%	2,8%	0,0%	MSCI World DC
Robeco Inst. Emerging Markets Quant	10,1%	0,0%	10,1%	9,3%	0,7%	MSCI EM
Robeco Inst. Low vol (cons.) equity	1,1%	0,0%	1,1%	2,8%	-1,7%	MSCI World DC
Robeco High Yield	2,8%	0,0%	2,8%	2,1%	0,7%	Barclays US Corp HY + pan European HY
Blackrock euro government bond	1,4%	0,1%	1,3%	1,2%	0,1%	Citigroup Euro Government Bond Index
iShares	1,4%	0,0%	1,4%	1,4%	0,0%	Geen
Robeco institutional liability driven	-2,6%	0,0%	-2,6%	-2,6%	0,0%	Geen
Totaal	1,5%	0,0%	1,4%	1,4%	0,0%	
CVP 2 - netto						
Blackrock Developed Real Estate	-2,9%	0,1%	-3,0%	-3,0%	0,0%	FTSE EPRA/NAREIT Developed Index
Blackrock Developed World	2,9%	0,1%	2,9%	2,8%	0,0%	MSCI World DC
Robeco Inst. Emerging Markets Quant	10,1%	0,0%	10,1%	9,3%	0,8%	MSCI EM
Robeco Inst. Low vol (cons.) equity	1,1%	0,0%	1,1%	2,8%	-1,7%	MSCI World DC
Robeco High Yield	2,8%	0,0%	2,8%	2,1%	0,7%	Barclays US Corp HY + pan European HY
Blackrock euro government bond	1,4%	0,1%	1,3%	1,2%	0,1%	Citigroup Euro Government Bond Index
iShares	1,5%	0,0%	1,5%	1,5%	0,0%	Geen
Robeco institutional liability driven	-2,6%	0,0%	-2,6%	-2,6%	0,0%	Geen
Totaal	1,4%	0,0%	1,4%	1,5%	0,0%	

* Cijfers tot en met april 2017

